

แผนการศึกษาแห่งชาติ
(พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๕๙)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๕๙)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี

๓๗๙.๕๙๓ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
ส.๖๙๑ ผ แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๕๙).
กรุงเทพฯ : สกศ.,๒๕๔๕.
๑๐๘ หน้า
ISBN ๙๗๔-๓๕๑-๖๑๕-๘
๑. แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๕๙)
๒. ชื่อเรื่อง

แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๕๙)

สิ่งพิมพ์ สกศ. ฉบับที่ ๑๗๒/๒๕๔๕
พิมพ์ครั้งที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๔๕
จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม
จัดพิมพ์เผยแพร่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐-๒๖๖๘-๗๑๒๓ ต่อ ๒๔๑๓ โทรสาร ๐-๒๒๔๓-๒๗๘๗
Web Site: <http://www.onec.go.th>
สำนักพิมพ์ บริษัท ฟริกฮวานกราฟฟิค จำกัด
๒๐๘/๕ ซอยสาเก ถนนตะนาว
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทร. ๐-๒๒๒๖-๒๐๖๒-๓ โทรสาร ๐-๒๒๒๖-๒๐๖๓

คำนำ

ประสบการณ์จากผลของการพัฒนาที่ผ่านมา ได้ให้บทสรุปอันมีค่ายิ่ง โดยเฉพาะในข้อที่ว่า **คุณภาพชีวิต เป็นมิติขององค์รวมจากปัจจัยในทุกๆ ด้าน** ที่จะต้องได้รับการเอาใจใส่ โดยทัดเทียมกัน ทั้งความอยู่ดี กินดี จากการเติบโตทางเศรษฐกิจ สิทธิเสมอภาคทางการเมือง ความยุติธรรมในกฎหมายแห่งรัฐ โอกาสในการทำงาน สุขอนามัยในสภาวะแวดล้อมที่ปราศจากมลพิษ การศึกษาที่สร้างคุณธรรม ปัญญา ใจอันสงบประณีตภายใต้ร่มโพธิธรรมทางศาสนา ความร่ำรวยลุ่มลึกในศิลปวัฒนธรรมของชาติ เหล่านี้เป็นสำคัญ

คุณภาพชีวิต ได้กลายเป็นหัวใจของทิศทางที่เปลี่ยนแปลงในการพัฒนา ด้วยมิติแห่งคุณภาพชีวิตนี้เท่านั้นที่จะช่วยประคับประคองให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และยั่งยืน โดยแสดงออกด้วยผลสำเร็จจากการพัฒนาคุณภาพของ “คน” ให้เป็นผู้สมบูรณ์พร้อมทั้งกาย สติ จิต และปัญญา พร้อมทั้งความสามารถในการสร้างสรรค์สังคมคุณภาพ สังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมอันก่อปรด้วยความสมานฉันท์และความเอื้ออาทรต่อกัน

ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และมาตรา ๓๓ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจึงได้ดำเนินการจัดทำ “แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ” ซึ่งจะเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “แผนการศึกษาแห่งชาติ” ขึ้น เป็นแผนยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาที่สอดคล้องต้องกันทั้งประเทศ ในช่วงระยะเวลา ๑๕ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๕๙ อย่างบูรณาการคุณภาพชีวิตในทุกๆ ด้าน และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ แนวนโยบาย มาตรการ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมไทยในกาลสมัยของการปฏิรูปนี้

กระบวนการจัดทำแผน มุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด เริ่มต้นการจัดทำร่างตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ผ่านขั้นตอนการระดมความคิดเห็น การตรวจสอบ ตรวจทาน หลายครั้งหลายหนโดยละเอียดและอย่างกว้างขวาง จนผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๔๕ และได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๕ ให้ประกาศใช้ต่อไป

จากนี้ คือการนำแผนสู่การปฏิบัติ ที่ยังคงมุ่งเน้นการระดมสรรพกำลังจากทุกส่วนในสังคมให้มีส่วนร่วมในการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติทุกขั้นตอน รวมทั้งการมีกลไกในการบริหาร

แผน กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ภายใต้เป้าหมายและ
ความมุ่งมั่นร่วมกัน ที่จะได้เห็นคนไทยและสังคมไทยก้าวเดินเคียงบ่าเคียงไหล่ไปพร้อมกับ
ชุมชนนานาชาติ โดยมีสติรู้เท่าทัน มีขีดความสามารถพร้อมสมบูรณ์ และยังคงธำรงคุณค่า
วัฒนธรรมวิถีชีวิตแบบน้ำใจไทยเอาไว้ได้ ไม่ว่าจะตกอยู่ในสถานการณ์ใดๆ ก็ตาม

ในนามของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุก
ฝ่ายที่ได้ร่วมมือกันดำเนินงาน ยังผลให้การจัดทำแผนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี อย่างไรก็ตาม
การที่จะประสบความสำเร็จตามแผนได้ดังที่มุ่งหวังโดยแท้จริงนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือ
ของทุกคนที่จะนำแผนไปปฏิบัติอย่างจริงจัง

สุ. แล. —
๒ —————
(นายรุ่ง แก้วแดง)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สารบัญ

	หน้า
บทสรุป	(๑)
บทที่ ๑ กรอบภาพรวม	๑
ความนำ	๑
ปรัชญาหลักและกรอบแนวคิด	๓
เจตนารมณ์ของแผน	๕
วัตถุประสงค์ของแผน	๗
หลักการแห่งแผน	๙
เงื่อนไขเพื่อนำสู่การปฏิบัติ	๑๐
บทที่ ๒ สภาพปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน	๑๒
ประชากร	๑๒
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๑๕
สภาพการณ์ในชุมชนนานาชาติ	๑๕
การวิจัยและพัฒนา	๑๖
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	๑๗
การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม	๑๘
การศึกษา	๒๐
ศาสนา	๒๔
ศิลปะและวัฒนธรรม	๒๘
บทที่ ๓ ปัญหาวิกฤตเกี่ยวกับการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม	๓๐
บทที่ ๔ วัตถุประสงค์และแนวนโยบายเพื่อดำเนินการ	๓๖
วัตถุประสงค์ ๑ : พัฒนาคอนอย่างรอบด้าน และสมดุลเพื่อเป็น ฐานหลักของการพัฒนา	๓๗
แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๑ : การพัฒนาทุกคนตั้งแต่ แรกเกิดจนตลอดชีวิตให้มี โอกาสเข้าถึงการเรียนรู้	๓๗

	หน้า
แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๒ : การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ	๔๕
แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๓ : การปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม	๕๐
แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๔ : การพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อการพึ่งพาตนเอง และเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันในระดับนานาชาติ	๕๖
วัตถุประสงค์ ๒ : สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้	๖๐
แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๕ : การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างเสริมความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของคน	๖๐
แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๖ : การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และการเรียนรู้ของสังคมไทย	๖๖
แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๗ : การสร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้ และเผยแพร่ความรู้และการเรียนรู้ เพื่อสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้	๗๐

	หน้า
<p>วัตถุประสงค์ ๓ : พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐาน ในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้</p>	๗๓
<p>แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๘ : การส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุน ทางสังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม บนฐานของศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น /ไทย</p>	๗๓
<p>แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๙ : การจำกัด ลด ขจัดปัญหาทาง โครงสร้างที่ก่อให้เกิดและ/ หรือคงไว้ซึ่งความยากจน ขัดสน ด้อยทั้งโอกาสและ ศักดิ์ศรีของคนและสังคมไทย เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม</p>	๗๙
<p>แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๑๐ : การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อ การศึกษาและการพัฒนาประเทศ</p>	๘๕
<p>แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๑๑ : การจัดระบบทรัพยากรและ การลงทุนทางการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาคนและสังคมไทย</p>	๘๘
<p>บทที่ ๕ การบริหารแผนสู่การปฏิบัติ</p>	๙๓
<p>บรรณานุกรม</p>	๑๐๓
<p>คณะอนุกรรมการอำนวยการจัดทำแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และ วัฒนธรรมแห่งชาติ</p>	๑๐๘

บทสรุป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ มาตรา ๓๓ บัญญัติให้มีการจัดทำแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งจะเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “แผนการศึกษาแห่งชาติ” ที่เน้นการนำสาระสำคัญดังกล่าวที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ นโยบายรัฐบาล วิสัยทัศน์การพัฒนาระยะยาว ๒๐ ปีของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ ๙ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติ กฎหมาย และระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มากำหนดเป็นแผนปฏิรูปหลักด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง อันจะนำมาซึ่งประโยชน์ต่อการสร้างชาติ สร้างคน และสร้างงาน ตามหลักการแห่งนโยบายของรัฐบาลต่อไป

แผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว ๑๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๕๙) ที่มีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากการนำสาระของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายของรัฐบาลสู่การปฏิบัติ และเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา แผนพัฒนาการอุดมศึกษา และแผนพัฒนาด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม รวมทั้งเป็นแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ในระดับเขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เสร็จสมบูรณ์ ทั้งกระบวนการเพื่อการปฏิรูปการศึกษา การดำเนินการด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ในช่วงระยะเวลา ๑๕ ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่สอดคล้องต่อเนื่องกันทั้งประเทศ

แผนการศึกษาแห่งชาติ ได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญาพื้นฐานในการกำหนดแผน โดยมีการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และธรรมชาตินบูรณาการเชื่อมโยงเป็นกระบวนการโดยรวมที่ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน มีคุณภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม และมุ่งไปสู่การอยู่ดีมีสุขของคนไทยทั้งปวง

จากปรัชญาพื้นฐานและกรอบแนวคิดข้างต้น เจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ นี้ จึงมุ่ง (๑) พัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และ (๒) พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง และมีคุณภาพใน ๓ ด้าน คือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมमानชนันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

เพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ดังกล่าวข้างต้น แผนการศึกษาแห่งชาติ จึงกำหนดวัตถุประสงค์และแนวนโยบายเพื่อดำเนินการไว้ดังนี้

เพื่อให้มีการดำเนินงานตามกรอบภาพรวมของแผนอย่างมีบูรณาการที่สัมพันธ์และเชื่อมโยงเป็นกรอบกระบวนการโดยรวมทั้งหมด ภายใต้แนวนโยบายเพื่อดำเนินการทั้ง ๑๑ ประการ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงาน เพื่อเป็นกรอบแนวทางแก่องค์กรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรประชาคม ภาคประชาชน ภาคเอกชน และสถาบันในสังคมต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ในการนำวัตถุประสงค์ แนวนโยบาย เป้าหมาย และกรอบการดำเนินงานของแผน มากำหนดเป็นแผนพัฒนาฯ ระยะ ๕ ปี และแผนปฏิบัติการของหน่วยงานในระดับพื้นที่ โดยให้มีแผนงานและโครงการรองรับ เพื่อดำเนินการในชั้นปฏิบัติอย่างสอดคล้องกับนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และนโยบายของรัฐบาล ตามสถานภาพแห่งความรับผิดชอบของตน

การบริหารแผนสู่การปฏิบัติ

เพื่อให้ยุทธศาสตร์การดำเนินงานซึ่งกำหนดไว้เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานและองค์กรตามโครงสร้างการบริหารแผนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงได้กำหนดเป้าหมายโดยรวมให้มีการบริหารแผนการศึกษาแห่งชาติ ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติตามช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานเพื่อการบริหารแผนสู่การปฏิบัติ ดังนี้

๑. จัดเตรียมและพัฒนากลไกการนำแผนการศึกษาแห่งชาติ สู่การปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การกำหนดมาตรการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ในสาระของแผน พร้อมกับกำหนดกลไกประสานแผนด้านต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน ปรับระบบการจัดสรรงบประมาณที่เน้นผลลัพธ์ของงานทั้งในด้านปริมาณ คุณภาพ และผลิตภาพ เช่นเดียวกับการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการนำแผนสู่การปฏิบัติ

๒. จัดทำกรอบและแนวปฏิบัติของแผน โดยระดมสรรพกำลังของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในกระบวนการแปลงแผนสู่การปฏิบัติทุกขั้นตอน ในลักษณะที่มีการเรียนรู้และบูรณาการความคิดร่วมกัน สร้างกรอบแนวคิดและหลักการในการจัดทำแผนพัฒนาฯ และแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ ทั้งสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งระบุหน่วยงาน องค์กรที่รับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการเฉพาะด้านตามภาระรับผิดชอบ

๓. ส่งเสริมการจัดทำแผนพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม รวมทั้งแผนปฏิบัติการในระดับพื้นที่ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ สอดคล้องกับบริบทและ

ความต้องการของชุมชนแต่ละพื้นที่ และส่งเสริมสนับสนุนให้มีการบริหารแผนและนำแผนสู่การปฏิบัติ ในลักษณะที่เป็นองค์รวมที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง โดยหลักการยึดพื้นที่ ภารกิจ และการมีส่วนร่วมจากประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการประสานและการทำงานในแนวราบระหว่างหน่วยงาน

๔. พัฒนาระบบและกลไกการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลแผน เริ่มตั้งแต่การส่งเสริมการจัดทำฐานข้อมูลทุกระดับที่จำเป็นต่ออง ใช้ให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ เพื่อสามารถใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลร่วมกันได้ พร้อมทั้งพัฒนาตัวชี้วัดผลสำเร็จของการดำเนินงานตามแผน ทั้งในส่วนที่เป็นปัจจัยตัวบ่งชี้ กระบวนการ และผลลัพธ์ ทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ และผลิตภาพ ตลอดจนจัดระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงาน ให้เป็นมาตรฐานเดียว เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย สามารถนำผลจากการกำกับ ติดตาม มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการ อย่างสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการนำไปปฏิบัติ

๕. การประเมินผลแผน ในขั้นเตรียมความพร้อม ได้แก่ การประเมินความรู้ความเข้าใจสาระของแผน ความพร้อมขององค์กรและกลไกตามโครงสร้างการบริหารแผน ระบบและกลไกการประสานงาน เป็นต้น ประเมินกระบวนการปฏิบัติ ได้แก่ กระบวนการจัดทำกรอบแนวทางของแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ กระบวนการนำแผนสู่การปฏิบัติในทุกขั้นตอน ประเมินผลผลิต ผลลัพธ์ และผลประโยชน์ ที่เกิดกับประชาชนว่าเป็นไปตามเป้าหมาย เจตนารมณ์เพียงใด ทั้งนี้ กำหนดให้มีองค์กรกลาง เป็นผู้ทำการประเมิน โดยประชาชนมีส่วนร่วมและให้ข้อมูล

บทที่ ๑

กรอบภาพรวม

ความนำ

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษา ในมาตรา ๘๑ ไว้ว่า

“รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ”

จากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างต้น ได้มีการดำเนินการในกระบวนการทางนิติบัญญัติจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ขึ้น โดยให้เป็นกฎหมายแม่บทที่เชื่อมต่อกับบทบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เพื่อเป็นฐานหลักในนโยบายแห่งรัฐด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬาของประเทศ และเป็นฐานหลักเพื่อการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ การนำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ไปสู่การปฏิบัติอย่างได้ผลต่อการศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญ

ดังบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓๓ ให้มีการจัดทำแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งจะเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น **แผนการศึกษาแห่งชาติ** เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ตามมาตรา ๓๔ ที่กำหนดให้มีแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา แผนพัฒนาการอุดมศึกษา และแผนพัฒนาด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และในระดับสถานศึกษา เพื่อให้มีการพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกันทั้งประเทศต่อไป

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๐ (๒) แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ และมาตรา ๗๔ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงดำเนินการเพื่อจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ ขึ้นเพื่อนำสาระบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมต่อไป

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ และมติคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในคราวประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๔๓ เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๔๓ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจึงได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการอำนวยการจัดทำแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ ขึ้น โดยได้ดำเนินการประชุมเพื่อกำหนดและจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่วันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๔๓ เพื่อประกาศใช้ต่อไป

การจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาตินี้ ดำเนินการโดยคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย อันมีผลกระทบมาจากการพัฒนาที่ก้าวเข้าสู่ยุคสมัย “โลกาภิวัตน์” ที่ทำให้ขอบข่ายของการสืบเสาะ ค้นคว้า แสวงหา และถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้เป็นไปอย่างกว้างขวางรวดเร็ว พร้อมกับการขยายอย่างกว้างขวางของความรู้และการเรียนรู้แห่งศาสตร์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารรูปแบบต่างๆ นำไปสู่การปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาโดยภาพรวมให้พัฒนาทันกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ที่เกิดขึ้น

ประกอบกับแนวโน้มการพัฒนาสู่เศรษฐกิจยุคใหม่ของสังคมโลกที่เป็นเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge - Based Economy : KBE) มีการใช้ความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยหลักในการผลิตและพัฒนา เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของแต่ละประเทศ การพัฒนาความรู้และการเรียนรู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาปัจเจกบุคคลให้เงินทุนและกำลังคน เกื้อกูลต่อการยกระดับมาตรฐานการครองชีพให้สูงขึ้น และเป็นกำลังสำคัญที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศ

ในขณะเดียวกันการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ต้องให้ความสำคัญกับทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม อย่างทัดเทียมกับทุนทางด้านเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมเป็นระบบความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตในสังคมไทย ซึ่งมีจุดเด่นหลายประการ อาทิ ความสัมพันธ์ของครอบครัว และชุมชนที่เข้มแข็ง อบอุ่น เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีศาสนาเป็นหลักธรรมประจำใจ สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สมานฉันท์ เอื้ออาทร และสัมพันธ์กลมกลืนพึ่งพิงซึ่งกันและกันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบวิถีชีวิตที่เป็นบูรณาการอย่างสมดุลและยั่งยืนเช่นนี้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เป็นเอกลักษณ์ของไทย ซึ่งได้ช่วยผดุงคุณค่าทางสังคมและจิตใจ

ของคนไทย อีกทั้งยังเป็นภูมิคุ้มกันของคนไทยและสังคมไทยในยามที่ประเทศชาติประสบภาวะวิกฤต จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องธำรงไว้ให้เป็นมรดกและทรงคุณค่าทางสังคมต่อประเทศชาติและประชาชนไทยให้มั่นคง ยั่งยืนสืบไป

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประเทศอย่างมีดุลยภาพในระยะต่อไปนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ และสร้างสภาพการณ์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพ และขีดความสามารถของคนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยยึดถือ/เน้นหลักการ “พัฒนาโดยประชาชนด้วยระบบการบริหารและการจัดการที่ดี” ซึ่งเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมมือ ร่วมใจ ในการกำหนด และตัดสินใจในกิจกรรมสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับตนเองและชุมชนท้องถิ่น การสนับสนุนให้สังคมทุกส่วนและทุกระดับได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และการสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อความสำเร็จในการปฏิบัติเช่นนี้ทำให้เกิดพลังชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็ง อันจะเป็นฐานรากที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศอย่างมีเสถียรภาพ และยั่งยืนตลอดไป

ปรัชญาหลักและกรอบแนวคิด

◆ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แผนการศึกษาแห่งชาติ ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสไว้ในโอกาสและสถานที่ต่างๆ มาเป็นปรัชญาพื้นฐานเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการด้านต่างๆ ของแผน ที่จะดำเนินการต่อไป

ปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ยึดทางสายกลางที่อยู่บนพื้นฐานของความสมดุล พอดี รู้จักพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย เพื่อมุ่งให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย”

ปรัชญาตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดังกล่าวยังมุ่งเน้นให้เกิดบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และการพัฒนาอย่างมี “ดุลยภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนไทยในสังคมมีความสุขถ้วนหน้า พึ่งตนเอง และก้าวทันโลก โดยยังรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย มีค่านิยมร่วมต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนความคิด เจตคติ และกระบวนการทำงานให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารและการจัดการประเทศที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพ คุณภาพ รู้เท่าทัน และก้าวทันโลก สามารถเลือกใช้ความรู้และเทคโนโลยีได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม มีระบบภูมิคุ้มกัน

ที่ดี และมีความยืดหยุ่นพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมและความซื่อสัตย์ สุจริต

◆ **กรอบแนวคิด : การเรียนรู้ การศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม**

หลักการแห่งกรอบแนวคิดของแผนนี้ จะเป็นแผนบูรณาการ ซึ่งมีการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สัมพันธ์และเชื่อมโยงเป็นกระบวนการโดยรวมทั้งหมด มีความพอเหมาะ พอดี และมีคุณภาพ

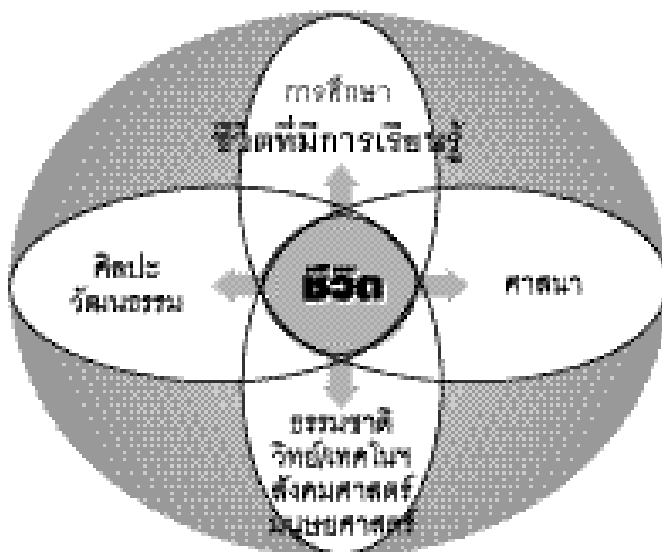
กรอบแนวคิดด้านบูรณาการที่วางนี้ยังคำนึงถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตตั้งแต่การวางรากฐานการพัฒนา โดยครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่สำคัญที่สุด ต่อมาเป็นการพัฒนาความรู้และทักษะพื้นฐานที่เด็กและเยาวชนไทยทุกคนต้องเข้าถึงบริการการศึกษาพื้นฐานที่มีคุณภาพ รวมทั้งต้องเป็นการศึกษาที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ใหม่ได้จากแหล่งความรู้ต่างๆ การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีทักษะอาชีพ พัฒนาสมรรถนะเพื่อการแข่งขัน และรู้เท่าทันโลก รวมทั้งการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อช่วยให้คนสามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลง สามารถสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตที่ดีและการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

พัฒนาการที่เป็นบูรณาการจะต้องมุ่งพัฒนาจิตใจให้ยึดมั่นในสันติสุข อยู่ในกรอบของศีลธรรมของแต่ละศาสนา ขจัดอวิชชา ตัณหา และอุปาทาน อันเป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์ ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของทั้งมนุษย์และธรรมชาติ และความรู้ันั้นได้พัฒนาไปโดยการฝึกจนรู้แจ้ง ชัดเจนเป็นสัมมาทิฐิ มีอิสรภาพ เข้าใจในแก่นแท้ที่เป็นหัวใจแห่งศาสนธรรมของพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ที่ผนุงความดีงามของจิตใจมนุษย์ให้สูงขึ้น

เพื่อให้บูรณาการแห่งกรอบแนวคิดนี้สอดคล้องกับชีวิตความเป็นจริงในการอยู่ร่วมในสังคม ต้องฟังพาทศัยกันและกัน จึงต้องเรียนรู้วิถีชีวิตของระบบที่ตนประสงค์ เรียนรู้ความคิด ความเชื่อ และคุณค่าของสังคมที่เป็นวัฒนธรรมร่วมกัน สร้างคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคมที่เอื้ออาทรต่อกัน

บูรณาการแห่งชีวิตต้องเป็นไปอย่างยั่งยืน สอดคล้องกลมกลืน และอยู่ได้กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา **ชีวิตจึงต้องเรียนรู้ความจริงของธรรมชาติ** เรียนรู้ความสัมพันธ์ที่กลมกลืนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันทำให้เกิดจินตนาการเห็นความงาม และสุนทรีย์ภาพของชีวิต คำว่าศาสตร์ จึงหมายถึงธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์

กระบวนการในการบูรณาการของชีวิต จึงเป็นองค์รวมแห่งการเรียนรู้ที่มีวงจรสนองตอบ และสอดคล้องซึ่งกันและกัน เป็นองค์รวมของการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและ ธรรมชาติ อย่างมีสมดุล ฟังหา อาศัย ส่งเสริม สนับสนุนซึ่งกันและกัน ดังภาพข้างล่างนี้

เจตนารมณ์ของแผน

จากปรัชญาพื้นฐานและกรอบแนวคิดดังกล่าวข้างต้น **เจตนารมณ์ของแผนการศึกษา** แห่งชาติ นี้ จึงมุ่ง (๑) พัฒนาชีวิตให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และ (๒) พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง และมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมमानชนทันและเอื้ออาทรต่อกัน

ชีวิตที่ ดี เก่ง และมีความสุข เป็นวิสัยทัศน์ของการศึกษาไทย **คนดี** คือ คนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย ประหยัด มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดชีวิต รักประเทศ รักชาติ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีความเสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

คนเก่ง คือ คนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถด้านใดด้านหนึ่ง หรือรอบด้าน หรือความสามารถพิเศษเฉพาะทาง เช่น ทักษะและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถด้านภาษา ศิลปะ

ดนตรี กีฬา มีภาวะผู้นำ รู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ เป็นต้น เป็นคนทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันโลก ทันเทคโนโลยี สามารถใช้สติและปัญญาในการเผชิญและพิชิตปัญหา พัฒนาตนเอง ได้เต็มตามศักยภาพ และทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตน สังคม และประเทศชาติได้

คนมีความสุข คือ คนที่มีสุขภาพดีทั้งกายและจิต เป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีอิสรภาพปลอดพ้นจากการตกเป็น ทาสของอบายมุข ได้ทำในสิ่งที่ตนสนใจตามความต้องการ สามารถเรียนรู้ให้รู้ความจริง บรรลุ ความดี ความงาม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียง ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีดุลยภาพ

สังคมคุณภาพ มุ่งมั่นที่จะสร้างและพัฒนาให้คนไทยทุกคนมีโอกาส มีความเสมอภาค และสามารถพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ เพื่อเป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข เป็น สังคมที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจเข้มแข็งและแข่งขันได้ และมีเสถียรภาพ เป็นระบบเศรษฐกิจ ที่มีการพัฒนาอย่างสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียงที่สามารถเชื่อมโยงเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ได้อย่างเหมาะสม รักษา และฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุล มีชีวิตอยู่ร่วมกับ ธรรมชาติได้อย่างกลมกลืนและเกื้อกูล สังคมคุณภาพต้องเป็นสังคมซึ่งส่งเสริม “ธรรมรัฐ” และ “สังคมประชาธิปไตย” ซึ่งทุกคนสามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม มีระบบการเมืองการปกครองที่เปิดกว้าง โปร่งใส และอำนวยให้เกิดการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดและตัดสินใจในกิจกรรมทางการเมือง และกิจกรรม สาธารณะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเองและชุมชนท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง

สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ จะสร้างโอกาสให้คนไทยทุกคนมีการเรียนรู้ตลอด ชีวิต ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ให้ก้าวทันกับโลกยุคข้อมูลข่าวสารและวิทยาการสมัยใหม่ มีการ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ให้ทุกองค์กรและทุกส่วนในสังคมมีความใฝ่รู้ และพร้อมที่จะเรียนรู้ อยู่เสมอ มุ่งให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งสนับสนุนหรือ จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นส่วนหนึ่งของแหล่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมแห่ง ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ยิ่งขึ้นไป

สังคมแห่งความสามัคคีและเอื้ออาทรต่อกัน เป็นสังคมซึ่งมุ่งฟื้นฟู สืบสาน และ อารังไว้ซึ่ง คุณค่า เอกลักษณ์ ศิลปะ และวัฒนธรรมของไทย ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพากัน ไว้ให้มั่นคง รักษาไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว มีการพัฒนาเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็ง สร้าง จิตสำนึกแห่งความเป็นไทยให้มากยิ่งขึ้น มีเจตคติ และค่านิยมของสังคมที่คำนึงถึงประโยชน์

ส่วนรวมเป็นแกนหลักของสังคม และให้ความสำคัญกับการดูแลผู้ด้อยโอกาสทางสังคม และ
คนยากจน คำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีความยุติธรรม และความเสมอภาคทั่วหน้ากัน

วัตถุประสงค์ของแผน

เพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ **วัตถุประสงค์ของแผน** จึง
มุ่งมั่นพัฒนาคนและสังคมไทยโดยรวม ดังนี้

พัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา โดยมุ่งหมาย
ให้ทุกคนได้เข้าถึงบริการทางการศึกษาตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต เพื่อเพิ่มความสามารถและ
โอกาสในการเรียนรู้ด้วยการจัดการศึกษาทุกระดับและประเภท ทั้งการศึกษาในระบบ การ
ศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยอาศัยการเรียนรู้จากบุคคล ครอบครัว ชุมชน
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา
สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งสนับสนุนหรือจัดการศึกษาถึงขั้นพื้นฐานอย่าง
กว้างไกล ครอบคลุมสถานการณ์ของสังคมไทยและสังคมโลก เพื่อให้การศึกษาเป็น
ยุทธศาสตร์ขจัดความยากจน และยุทธศาสตร์ทางปัญญา เพื่อพัฒนาคนได้อย่างเต็มตาม
ศักยภาพตลอดชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นสังคมคุณภาพ

เร่งปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ด้วยการ
ปฏิรูปปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การปรับปรุงหลักสูตรให้มีสาระ
สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ และการแข่งขันในสังคมโลก
ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เลือกเรียนในสิ่งที่สอดคล้องกับ
ความสนใจ ความถนัด สามารถแสวงหาความรู้ และฝึกการปฏิบัติในสภาพที่เป็นจริง รู้จักคิด
วิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยส่งเสริมและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการ
ศึกษาให้สามารถทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำ สนับสนุน อำนวยความสะดวก มีการใช้สื่อและ
แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งมี
การประเมินผลการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาให้สามารถสร้างคนที่
พร้อมด้วยความรู้คู่คุณธรรม

เร่งปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่
พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตไทยที่ดีงาม โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ทางศาสนา ศิลปะ และ
วัฒนธรรมให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนไทยให้ถึงพร้อมด้วยภูมิรู้และภูมิธรรม ทั้งที่เป็นการ
เรียนรู้ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาครู คณาจารย์

และบุคลากรทางศาสนา ทั้งพระภิกษุ นักบวช และผู้นำทางศาสนา ให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ มีความสามารถในการถ่ายทอดศาสนธรรม และศีลธรรม แก่ผู้เรียนและศาสนิกชนอย่างแท้จริง รวมทั้งเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อให้คนไทยสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสมานฉันท์ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และกลมกลืนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข และยั่งยืน

เร่งพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันในระดับนานาชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาที่เน้นการวางรากฐานกระบวนการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์ ส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ได้รับการฝึกฝนและพัฒนาเฉพาะทางอย่างเต็มตามศักยภาพตั้งแต่เยาว์วัยและต่อเนื่องตลอดไป สนับสนุนและส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และบุคลากรที่ทำงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งพัฒนาผู้ที่จะเป็นนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้มีปริมาณที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ และสามารถทำงานวิจัยและพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างความรู้และการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างมีคุณภาพ เป็นเครือข่ายให้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง สร้างและพัฒนาเทคโนโลยีอันจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต รวมไปถึงการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ หรือวิธีการใหม่ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ประเทศ โดยพึ่งพาต่างประเทศให้น้อยที่สุด

สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยมุ่งพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างเสริมความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของคน ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และการเรียนรู้ของคนและสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับฐานความรู้ของประเทศ เพื่อการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างองค์กร ประยุกต์ใช้ และเผยแพร่ความรู้และการเรียนรู้ เพื่อให้เหมาะสมกับการเป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้โดยผสมผสานกับภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม อันจะทำให้เกิดความรู้ การเรียนรู้ และนวัตกรรมของภาคเศรษฐกิจและสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคนและสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ จะเน้นการส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมบนฐานของศาสนา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น /ไทย เพื่อดำรงไว้ซึ่งสังคมคุณธรรมและคุณค่าที่ดีงามเพื่อการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน ให้เป็นภูมิคุ้มกันประชาชนไทยและสังคมไทยให้พ้นจากผลกระทบเชิงลบจากความเปลี่ยนแปลง และการรุกร้า ครอบงำของศิลปะ วัฒนธรรมต่างชาติ รวมทั้งการส่งเสริมเพื่อดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมที่

เป็นหลักยึดประจำใจในการช่วยเหลือ เกื้อกูล พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อให้ประชาชนไทย
หลอมรวมนำไปสู่ความเป็นสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

เน้นการจำกัด ลด ขจัดปัญหาความยากจน ความขัดสน ความด้อยทั้งโอกาสและ
ศักดิ์ศรีของประชาชนไทยและสังคมไทย ด้วยการเน้นการเข้าถึงบริการการศึกษาสำหรับทุกคน
และการปฏิรูปโครงสร้างที่เป็นอยู่ให้เอื้อต่อการสร้างระบบบริหารและการจัดการด้านการศึกษา
ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มุ่งเน้นให้เกิดการกระจายอำนาจจาก
ส่วนกลางสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษา จากภาครัฐสู่ภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน และภาคธุรกิจเอกชน เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและมีคุณภาพใน
การบริหารและการจัดการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในส่วนแห่งความรับผิดชอบของตน
เพื่อให้ทุกส่วนในสังคม โดยเฉพาะบุคคลกลุ่มด้อยโอกาส ซึ่งครอบคลุมถึงกลุ่มผู้ยากไร้ ผู้อยู่
ห่างไกลที่เสียเปรียบ ผู้อยู่ในกลุ่มเสี่ยง ผู้พิการและทุพพลภาพ ได้เข้าถึงบริการและการจัด
บริการอย่างทั่วถึง เป็นธรรม มีความรู้ พึ่งตนเองได้ สามารถประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและ
ครอบครัว ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ทุกส่วนของสังคมอย่างมีคุณภาพ
อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจน ความทุกข์ยาก และปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม
อื่นๆ ได้อย่างยั่งยืน

เน้นการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ด้วยการพัฒนา
โครงสร้างพื้นฐานให้มีการกระจายครอบคลุมในทุกเขตพื้นที่การศึกษา พัฒนาผู้ผลิต ผู้รับ และ
ผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม เพื่อให้ทุกคนสามารถแสวงหาและ
ใช้ความรู้ ข่าวสารข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ราคาถูก และเป็นไปได้ง่ายขึ้น จะต้องลดช่องว่างของ
โอกาสทางการศึกษา เพื่อช่วยให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ ควบคู่ไปกับการเพิ่มคุณภาพทาง
การศึกษาและคุณภาพชีวิตไปพร้อมกัน

เน้นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดและสนับสนุนการจัดการศึกษา รวมทั้งการ
ระดมทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา ด้วยการให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการ
จัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษามีคุณภาพและประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้หลากหลายอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ
ซึ่งจะก่อให้เกิดสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ต่อไป

หลักการแห่งแผน

เพื่อดำเนินการให้บรรลุเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ จึงได้
จัดทำแผนนี้ขึ้นตามกรอบที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

๒๕๔๐ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ นโยบายรัฐบาล วิสัยทัศน์การพัฒนา ระยะยาว ๒๐ ปี ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ และพระราชบัญญัติอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

โดยกำหนดให้แผนการศึกษาแห่งชาติ นี้ เป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว ๑๕ ปี เพื่อเป็นกรอบสำหรับการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเสร็จสมบูรณ์ทั้งกระบวนการในแต่ละแผนงาน และโครงการเพื่อการปฏิรูปการศึกษา การดำเนินการด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ที่จะนำไปดำเนินงานตามระยะเวลาที่กำหนดอย่างเหมาะสม **เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นต้นไป จนถึงสิ้นสุดในปี พ.ศ. ๒๕๕๙**

ด้วยการนำ**สาระสำคัญ**ดังกล่าวที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ นโยบายรัฐบาล วิสัยทัศน์การพัฒนา ระยะยาว ๒๐ ปี ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ และกฎหมาย พระราชบัญญัติ ระเบียบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มากำหนดเป็นแผนปฏิรูปหลักด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การดำเนินการอย่างจริงจัง

เพื่อให้หลักการแห่งกรอบภาพรวมของแผนนี้เป็นบูรณาการที่สัมพันธ์และเชื่อมโยงเป็นกระบวนการโดยรวมทั้งหมด ในการวางมาตรการต่างๆ เพื่อนำไปดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีหลักการกำหนด**โครงสร้างโดยรวมทั้งในยุทธศาสตร์การดำเนินงานภาครัฐ ส่วนท้องถิ่น ประชาชน องค์กรประชาคม และภาคเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน** ในการพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมของประเทศ รวมถึงการสร้างกระบวนการศึกษาและเรียนรู้ให้เป็นกระบวนการเดียวกันอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตตั้งเจตนารมณ์สำคัญของการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ให้เกิดบูรณาการแห่งสังคมและคนในสังคมไทยที่มีความรู้คู่คุณธรรมอย่างแท้จริง

เงื่อนไขเพื่อนำสู่การปฏิบัติ

แผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นแผนยุทธศาสตร์หลัก ระยะยาว ๑๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๕๙) ซึ่งกำหนดกรอบของการดำเนินงานให้บรรลุเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของแผน การดำเนินงานตามแนวทางของแผน จึงมีปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานในส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยรวม

หน่วยงานในภาครัฐ ทั้งส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา จึงต้องนำเจตนารมณ์ วัตถุประสงค์ และแนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ดังแถลงไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ นี้ มากำหนด เป็นแผนพัฒนาฯ ระยะ ๕ ปี และแผนปฏิบัติการของหน่วยงานระดับนโยบาย และระดับพื้นที่ โดยให้มีแผนงานและโครงการรองรับ เพื่อดำเนินการในชั้นปฏิบัติที่มีการกำหนดเป้าหมาย เกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินงาน และผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน และนำไปดำเนินการให้ บรรลุผลสำเร็จในสมรรถนะและสถานภาพแห่งความรับผิดชอบต่อหน่วยงานของตน

องค์กรในภาคประชาชน ชุมชน และเอกชน เป็นส่วนสำคัญที่จะร่วมวางรากฐานการ พัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคม ให้เข้มแข็งบนฐานแห่งเอกลักษณ์ของศิลปะ วัฒนธรรม และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงต้องนำเจตนารมณ์ วัตถุประสงค์ และแนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ดังแถลงไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ นี้ มากำหนดเป็นแผนงานและโครงการ และนำไป ดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จในทางที่เพิ่ม เสริม และขยายให้สอดคล้องกับนโยบายพื้นฐาน แห่งรัฐ และนโยบายรัฐบาล

ในแต่ละหน่วยงานที่บริหารแผนงานและโครงการตามแผน นี้ จึงต้องเตรียมและพัฒนา กลไกในการนำแผนสู่การปฏิบัติ โดยกำหนดกลไกการประสานงาน ประสานแผน ปรับปรุง กฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบปฏิบัติ การงบประมาณ และมาตรการเสริมความรู้ในแต่ละ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการจัดทำกรอบและแนวปฏิบัติของแผนโดยการระดมสรรพกำลังจากผู้นำ และผู้ปฏิบัติทุกระดับและองค์กรที่เกี่ยวข้องจนเกิดเป็นเครือข่าย เพื่อให้การดำเนินงานตาม แผนนี้บรรลุผลสำเร็จสมบูรณ์ขึ้น

หน่วยงานที่บริหารแผนงานและโครงการตามแนวทางแห่งแผนการศึกษาแห่งชาติ นี้ จึงต้องสร้างกลไกการติดตามและการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนนี้ เพื่อแก้ไข ปรับปรุง ชี้นำการดำเนินการในแต่ละแผนงาน และแต่ละโครงการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ วัตถุประสงค์ และแนวนโยบายเพื่อดำเนินการ โดยการพัฒนากลไกการดำเนินงานที่เน้นผลสัมฤทธิ์ของ งานในแต่ละช่วงเวลาอย่างชัดเจน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมดำเนินงานของหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง ตั้งแต่เริ่มสร้างเกณฑ์ชี้วัด การติดตาม ตรวจสอบ เพื่อทบทวนแผนเป็นระยะๆ และประเมินผลการดำเนินงานตามแผน รวมทั้งปรับปรุง แก้ไข หรือการกำหนดแผนใหม่ หาก พบว่ามาตรการดังกล่าวที่กำหนดไว้ในแผนยังไม่บรรลุเจตนารมณ์ของแผนอย่างสมบูรณ์และมี ประสิทธิภาพ

บทที่ ๒

สภาพปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน

โดยที่เจตนารมณ์และวัตถุประสงค์แห่งแผนการศึกษาแห่งชาติ นี้ มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข และมุ่งพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่พึงประสงค์ มีความเข้มแข็ง และมีคุณภาพ แต่การที่จะบรรลุเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ มีปัจจัยอิทธิพลที่เป็นพลังของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะต้องนำมาประกอบการพิจารณาอยู่มาก พลังของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีส่วนกำหนดนโยบาย แผน แผนงาน และโครงการต่างๆ ตามสภาพความเป็นจริง และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งจะต้องให้สอดคล้องประสานเท่าทันกับการปรับเปลี่ยนในยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ที่เกิดขึ้นด้วย

ประชากร

ปัจจัยอิทธิพลที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การเปลี่ยนไปของโครงสร้างประชากรของประเทศไทย กล่าวคือ จากจำนวนประชากรซึ่งจะมีแนวโน้มสูงขึ้นเป็นประมาณ ๗๐ ล้านคนในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ประชากรไทยในวัยสูงอายุจะมีจำนวนมากขึ้น ขณะที่แนวโน้มของประชากรวัยเรียนอายุ ๓ - ๒๔ ปีอยู่ในภาวะคงที่หรือลดลง ทำให้สังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุในอีก ๑๕ ปีข้างหน้า สำหรับการกระจายตัวของประชากรจะมีลักษณะที่เพิ่ม ทำให้มีลักษณะเป็นเมืองใหญ่มากขึ้น การหลั่งไหลถ่ายเทของประชากรจะมีมากขึ้น อย่างไรก็ตามในภาวะเศรษฐกิจถดถอยจะมีปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายของประชากรในประเทศไทยกลับสู่ชนบทมากขึ้น ลักษณะดังกล่าวนี้เองที่แผนการศึกษาแห่งชาติ นี้ จะต้องกำหนดแนวทางทั้งด้านนโยบายและการปฏิบัติ สนองต่อการเปลี่ยนไปของโครงสร้างประชากรดังกล่าว

ความไม่พร้อมของเด็กปฐมวัยส่วนหนึ่ง มีสาเหตุสำคัญจากสภาพทุพโภชนาการ มีงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นถึงผลจากการขาดอาหารต่อพัฒนาการทางสมอง พัฒนาการทางร่างกายจนถึงขั้นพิการ เช่น งานวิจัยของ รศ.พญ.นิตยา คชภักดี จากการศึกษาสภาพโภชนาการเด็กใน ๑๔ หมู่บ้าน ๕ จังหวัดทางภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๓ - ๒๕๓๙ พบว่า ผลกระทบของภาวะทุพโภชนาการและขาดแคลนอาหารทำให้เด็กอายุ ๓ - ๖ ปี ในหมู่บ้านดังกล่าวมีการเติบโตไม่สมวัย และมีปัญหาด้านพัฒนาการทางสมองถึงร้อยละ ๒๕ ระดับเชาวน์ปัญญามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำกว่าปกติ การขาดแคลนอาหารในวัยเด็กมิได้มี

ผลกระทบต่อการพัฒนาทางร่างกายเท่านั้น ยังมีผลกระทบต่อสมองของเด็ก แพทย์ยืนยันว่า สมองของเด็กจะเติบโตเร็วที่สุดในช่วงวัย ๐ - ๖ ปี แต่ถ้าไม่ได้รับสารอาหารเพียงพอก็จะทำให้ สมองไม่เติบโตและพัฒนาตามวัยได้ โดยมีข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปี ๒๕๔๑ ระบุว่า จากจำนวนนักเรียน ๖.๓ ล้านคน มีเด็กอยู่ในเกณฑ์ขาด อาหารและอยู่ในภาวะขาดแคลน ต้องการความช่วยเหลือเพิ่มรวมกันถึงร้อยละ ๖๐ และยังพบว่าสภาพปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอาจจะเนื่องด้วยภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ โดยในปี ๒๕๔๓ มีการคาดการณ์ว่าเด็กอายุ ๖ - ๑๕ ปีจะมีอัตราเสี่ยงในการเกิดภาวะทุพโภชนาการและ ขาดแคลนอาหารถึง ๓.๘ ล้านคน และถ้ารวมเด็กอายุ ๓ - ๕ ปีด้วยจะมีถึงประมาณ ๕.๓ ล้านคน หรือร้อยละ ๖๔.๕ จากจำนวนทั้งหมดประมาณ ๘ ล้านคน

ภาวะทุพโภชนาการและการขาดแคลนอาหารมีผลต่อพัฒนาการทางสมองและร่างกาย ของเด็กไทยจนถึงขั้นพิการได้ งานวิจัยของ รศ.พญ.นิตยา คชภักดี ซึ่งให้เห็นว่าการขาดแคลน อาหารและทุพโภชนาการเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กไทยประมาณร้อยละ ๔๐ หรือ ๔ คนใน ๑๐ คน มีสติปัญญาต่ำกว่าวัย สภาพปัญหาดังกล่าวแม้รัฐจะพยายามแก้ไขมาโดยตลอด แต่ก็ ยังไม่มีประสิทธิภาพดีพอ จำเป็นจะต้องให้สถาบันการศึกษาและสถาบันทางสังคมในส่วนต่างๆ เข้ามาช่วยพัฒนาเด็กกลุ่มนี้ ช่วยปฏิรูปการเรียนรู้ และให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ตลอดจน ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญและปัญหาสุขภาพอนามัย รวมถึงภาวะทุพโภชนาการ ของกลุ่มเด็กอันน่าห่วงใยอย่างยิ่งนี้ด้วย

ในกลุ่มประชากรวัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งแม้ประเทศไทยจะสามารถจัดการศึกษา ได้ก้าวหน้าเป็นที่น่าพอใจ โดยมีอัตราเด็กในวัยการศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าสู่การศึกษาในระบบได้ อย่างน่าพอใจในระดับหนึ่ง และมีอัตราผู้เข้าเรียนการศึกษานอกระบบในอัตราก้าวหน้า แต่ก็ ยังพบว่ายังมีปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อกลุ่มเด็กวัยดังกล่าวนี้ ทำให้ผลของการจัดการ ศึกษาไม่ทั่วถึง ด้อยคุณภาพและประสิทธิภาพ ส่วนหนึ่งเนื่องมาแต่ปัญหาการวางแผนและ การจัดการด้านการศึกษาไม่เหมาะสม ทั้งในเรื่องหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอน ที่ไม่ สามารถสนองต่อวิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มเด็กด้อยโอกาส ขาดรูปแบบการจัดการ ศึกษาที่หลากหลาย ซึ่งจะเป็นทางเลือกให้แก่กลุ่มบุคคลต่างๆ ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบ โรงเรียนปกติได้ ปัญหาการจัดให้บริการทางการศึกษายังไม่เสมอภาคและทั่วถึง โดยเฉพาะ กลุ่มบุคคลต่างๆ ได้แก่ บุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่ง ตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส รวมทั้งบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษที่ยังไม่ได้รับ การศึกษาที่มีรูปแบบที่เหมาะสมกับความสามารถหรือศักยภาพของแต่ละบุคคล รวมถึงปัญหา

ด้านการลงทุนทางการศึกษาที่ยังมีข้อจำกัดกับความสูญเปล่าทางการศึกษา นอกจากนั้น ปัจจัยภายนอกซึ่งมีผลกระทบต่อกลุ่มเด็กในปัจจุบัน เช่น ยาเสพติด ความยากจน ทุพโภชนาการ ความเจ็บป่วย ยังเป็นมูลเหตุสำคัญอีกด้วย ผลแห่งปัจจัยกระทบเช่นนี้ทำให้ผลิตผลของการศึกษาย่อหย่อนและกระทบถึงสังคมโดยรวม ทำให้สมรรถนะของประเทศไร้ประสิทธิภาพในการแข่งขันกับนานาชาติ และไม่อาจเทียบได้กับมาตรฐานการศึกษาของนานาชาติ

ความยากจนที่ยังมีอยู่ในครอบครัวของเด็กกลุ่มวัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่งของเด็กกลุ่มนี้ ที่ทำให้เด็กขาดความสามารถในการเข้าถึงบริการการศึกษาและสถานศึกษาที่รัฐจัดดำเนินการให้ อีกทั้งยังปรากฏว่าการจัดให้บริการทางการศึกษาของรัฐเท่าที่เป็นมาได้เป็นการให้เปล่าในทุกระดับชั้น ยังมีช่องว่างของความเสมอภาคและความทั่วถึงทางด้านบริการการศึกษาอยู่ โดยแนวทางแห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงเน้นแก้ไขปัญหาดังกล่าว และปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กในวัยนี้ โดยให้เป็นการศึกษาพื้นฐาน ๑๒ ปี ที่รัฐไม่เก็บค่าใช้จ่าย ปฏิรูปให้เป็นการศึกษาและการเรียนรู้ที่กลุ่มเด็กวัยนี้จะต้องได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีความรู้คู่คุณธรรม มีโลกทัศน์ที่กว้างขวาง รอบรู้ และใฝ่หาความรู้ในความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการปรับปรุงและปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมสื่อข่าวสารในยุคโลกาภิวัตน์

จากผลของการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างประชากรของประเทศไทย **ประชากรในกลุ่มวัยกำลังแรงงาน**ของประเทศไทยซึ่งมีอยู่ร้อยละ ๕๔ จะเป็นประชากรวัยแรงงานที่ไม่มีงานทำอยู่ถึงร้อยละ ๔ และนับแต่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในกลางปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ส่งผลกระทบต่อชีวิตและการดำรงชีพของประชาชนไทยโดยทั่วไป ยังทำให้เกิดภาวะการว่างงานอย่างรุนแรงขึ้นอีกด้วย มีผู้ตกงานเพิ่มมากขึ้น เกิดการอพยพแรงงานกลับไปสู่ชนบทเป็นจำนวนมาก สภาพดังกล่าวมีส่วนทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างน่าเป็นห่วงยิ่ง

มีรายงานที่พบว่า แรงงานไทยมีการศึกษาค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ แรงงานไทยที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๘.๔ มีการศึกษาไม่เกินระดับประถมศึกษา และขาดทักษะหลายด้านเพื่อความสามารถทำงานได้หลายอย่าง จึงไม่สามารถสนองต่อตลาดแรงงานที่ต้องการทักษะพิเศษเพิ่มขึ้นทั้งตลาดแรงงานในประเทศและในต่างประเทศ กลายเป็นข้อจำกัดของประชากรไทยในกลุ่มแรงงานนี้ที่จะมีงานทำ และมีรายได้ในการปรับปรุงการดำรงชีพและคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการเพิ่มสมรรถนะทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม สภาพดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริงที่ทำให้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาการศึกษาและทักษะของกำลังแรงงานประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จะต้อง

ส่งเสริมกำลังแรงงานให้แสวงหาความรู้ และได้รับการถ่ายทอดทักษะและเทคโนโลยีสูงขึ้น พร้อมทันกับระบบเศรษฐกิจที่มีความซับซ้อน และใช้ทักษะกับเทคโนโลยีที่สูงขึ้น การพัฒนาคุณภาพของประชากรกลุ่มวัยแรงงานดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม อันจะส่งผลต่อการเพิ่มรายได้ และยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มวัยแรงงานให้ดีขึ้น รวมทั้งจะช่วยยกระดับรายได้ประชาชาติโดยรวมให้สูงขึ้น ประกอบเป็นความเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศให้มั่นคงยั่งยืนในระดับที่น่าพอใจต่อไป

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากความพยายามในการพัฒนาประเทศให้ก้าวเข้าสู่สังคมกึ่งอุตสาหกรรม ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทยถูกทำลายลงมาก และเริ่มขาดแคลนยิ่งขึ้น ทั้งทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรที่ดินทางการเกษตร ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรพลังงาน ถูกใช้ไปอย่างไร้ประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความสูญเสีย และสร้างปัญหามลพิษต่อภาวะแวดล้อมทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ก่อให้เกิดความไม่สมดุลของระบบนิเวศน์และความหลากหลายทางชีวภาพ ความสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่ดีมีส่วนอย่างสำคัญนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมมากขึ้น และเป็นการชี้ให้เห็นถึงลักษณะของความไร้ประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการรักษาไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่ดี ทำให้ลักษณะของการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาไม่เป็นไปในทิศทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน

สภาพการณ์ในชุมชนนานาชาติ

สภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัยของโลกาภิวัตน์ ที่ชุมชนนานาชาติจะต้องปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อจัดการกับโลกาภิวัตน์ ที่มีความซับซ้อนและมีโยงใยเกี่ยวข้องกันอย่างลึกซึ้งในอนาคต มีระเบียบใหม่ของโลกทั้งในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ มีองค์กรระหว่างประเทศเกิดใหม่ที่กลายเป็นส่วนหนึ่งแห่งพลังของการเปลี่ยนแปลง และมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย แนวทาง และโครงการ ของแต่ละรัฐ/องค์กรดังกล่าว เช่น ประชาคมยุโรป (EU) สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) องค์กรการค้าโลก (WTO) และองค์กรสถาบันใหม่อื่นๆ ที่เกิดขึ้น องค์กรดังกล่าวมีการประสานความร่วมมือในทุกสาขาที่จะต้องดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน เช่น เขตการค้าเสรีของสมาคมนานาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(AFTA) เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) และกลุ่มการค้าของสหภาพยุโรป รวมถึงกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชียและแปซิฟิก (APEC) เป็นต้น ประเทศไทยในฐานะสมาชิกของชุมชนนานาชาติ จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกฎระเบียบใหม่ขององค์กรและสถาบันระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นเหล่านี้ มีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลไกของประเทศให้สอดคล้องและสอดคล้องกับระเบียบใหม่ที่เกิดขึ้น จะต้องแสดงบทบาทในความสัมพันธ์กับสถาบันเหล่านี้มากขึ้น และจะต้องอยู่ร่วมในการแข่งขันบนเวทีระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น

การก้าวเข้าสู่ระบบสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของกระบวนทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนาความรู้หรือที่เรียกว่าทุนทางปัญญาของมนุษย์ ทั้งนี้เนื่องจากระบบสังคมเศรษฐกิจแบบใหม่ให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ทำให้ต้องใช้การวิจัยและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับฐานความรู้ของประเทศ รวมทั้งองค์กรต่างๆ ก็จำเป็นต้องปรับตัวไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในระบบที่เป็นอยู่นี้บุคลากรและแรงงานต้องมีความรู้และทักษะหลายด้าน (Knowledge Worker) ต้องเป็นผู้ใฝ่รู้ รู้จักเพิ่มเติมความรู้ และทักษะใหม่ๆ ให้แก่ตนเอง สามารถปรับตัว และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสต่างๆ ที่เกิดขึ้น

ในสภาพดังกล่าว จึงเห็นได้ถึงความจำเป็นของประเทศไทยต่อการเตรียมตัวและการแสดงบทบาทในประชาคมโลกอย่างน่าเชื่อถือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเตรียมกำลังคนของประเทศให้สอดคล้องและสอดคล้องกับสถานการณ์ในยุคโลกาภิวัตน์และระบบสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ แต่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก ทั้งในส่วนที่ประเทศได้เปรียบและเสียเปรียบ จึงมีความจำเป็นที่ต้องมุ่งเน้นพัฒนาคน ด้วยการพัฒนาศึกษา ที่มีศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม เพื่อเป็นเครื่องมือและกระบวนการพัฒนาคนไทย ให้ยืนหยัดและก้าวไปข้างหน้าในประชาคมโลกได้อย่างรู้เท่าทัน

การวิจัยและพัฒนา

การพัฒนาประเทศดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเน้นให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาในทุกสาขาวิชา เพื่อให้ผู้วิจัยได้พัฒนาทักษะกระบวนการคิดและจินตนาการ สามารถนำผลงานวิจัยมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในการร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศ และรวมถึงความสามารถของประเทศในการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับนานาชาติ

การวิจัยและพัฒนาต้องเป็นสิ่งริเริ่มสร้างสรรค์จากสิ่งใกล้ตัว จากวิถีชีวิต สภาพแวดล้อม ที่ได้เปรียบทั้งจากภายในประเทศและภายนอกประเทศ รวมทั้งนวัตกรรมเทคโนโลยีที่ เสริมสร้างศักยภาพอันเป็นประโยชน์แก่นาคต การพัฒนาประเทศแบบพึ่งพาตนเองจะต้อง มีนโยบายและแผนงานที่ชัดเจนในภาครัฐ ให้ความสนับสนุนเงินทุนสำหรับการวิจัยมากขึ้น นอกจากนี้จะต้องส่งเสริม สนับสนุนภาคเอกชนให้เพิ่มการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาให้มากขึ้น จะต้องเร่งผลิตนักวิจัยและพัฒนาให้มากขึ้น

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เหตุจากการวิจัยและพัฒนาที่มีอยู่ไม่มากทั้งในภาครัฐและเอกชน ทำให้ประเทศไทย ต้องพึ่งพาการซื้อหาเทคโนโลยีจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งการวิจัยและพัฒนาที่ ดำเนินการโดยภาครัฐมีจุดอ่อนเรื่องความเชื่อมโยงกับปัญหา และไม่สนองตอบความต้องการ ของผู้ใช้ในภาคเอกชน กับยังมีความขาดแคลนนักวิจัยที่มีคุณภาพ และการบริหารและ การจัดการที่ดี ทำให้ไม่สามารถพัฒนานวัตกรรมของตนเองได้ เป็นมูลเหตุหนึ่งที่ไม่ได้ช่วยเพิ่ม ความสามารถในการแข่งขัน อันเนื่องมาจากความอ่อนด้อยในฐานความรู้และการเรียนรู้ทางด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

หากปล่อยให้สภาพเช่นนี้ดำรงอยู่ในอนาคต ประเทศไทยจะต้องประสบปัญหาด้าน เศรษฐกิจและสังคมมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เนื่องจากไม่สามารถพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต รวมไปถึงไม่สามารถคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ หรือวิธีการใหม่ ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ประเทศและ จะต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศอยู่เสมอ เป็นเหตุให้เกิดข้อเสียเปรียบกับประเทศในหลายๆ ด้าน จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องวางรากฐานการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อสร้างความรู้และการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ให้ทุกคนในชาติตั้งแต่เริ่มแรก โดยดำเนินการ ให้ประชาชนโดยทั่วไปได้รับการศึกษา มีความรู้ ใฝ่เรียนรู้ และพร้อมรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น และสนับสนุนส่งเสริมเป็นการเฉพาะสำหรับ ผู้มีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ได้รับการฝึกฝน และพัฒนาอย่าง เต็มตามศักยภาพอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เยาว์วัย

การศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะต้องเป็นหลักสูตรสำคัญในการ ศึกษาภาคบังคับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาและระดับอุดมศึกษา ต้องมีการผลิตครู คณาจารย์ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้เพียงพอ จะต้องพัฒนา ความรู้ ความสามารถ ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ความรู้และ

การใช้คอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษาวិทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างจริงจัง รวมทั้งต้องมีการผลิตกำลังคนและผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในเวทีโลก และการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศให้มีความเข้มแข็ง และยั่งยืนตลอดไป

การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

สภาพความเป็นจริงทางการเมืองของประเทศไทยมีพัฒนาการก้าวเข้าสู่ความเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ควบคู่กับประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนที่มีคุณภาพและคุณธรรมมากขึ้น ระบบการเมืองที่มีลักษณะของอำนาจนิยมแต่เดิมเริ่มคลี่คลายเรื่อยมาโดยที่ยังคงระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นองค์พระประมุขของประเทศ มีอุดมการณ์หลักของประชาชนไทยที่ยังยึดมั่นในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์อย่างไม่เสื่อมคลาย และแม้จะผ่านการมีรัฐธรรมนูญมาแล้วหลายฉบับ แต่ก็มีพัฒนาการที่ชี้ให้เห็นระบบที่เปิดกว้างทางการเมืองมากขึ้น ให้อิสรภาพแก่ประชาชนมากขึ้น ให้โอกาสของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น การกระจายอำนาจ การตัดสินใจ และการบริหารและการจัดการกิจการของท้องถิ่นและชุมชนของตนเองเป็นไปอย่างกว้างขวางมากขึ้น ทำให้ระบบการเมืองและสังคมไทยก้าวเข้าสู่ความเป็นสังคมประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

กล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีกระบวนการร่างที่กลั่นกรองมาจากความเรียกร้องต้องการของประชาชน เป็นรัฐธรรมนูญที่มีแนวทางหลักสำคัญนำไปสู่การปฏิรูปการเมือง และการบริหารและการจัดการในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น รวมถึงการปฏิรูปด้านการศึกษาของชาติ อันเป็นที่มาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกันกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับสังคมยุคสื่อข่าวสาร ซึ่งจะต้องมีพื้นฐานของการศึกษาเป็นแกนหลักสำคัญ

ลักษณะของการพัฒนาทางการเมืองดังกล่าว ชี้นำถึงความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษา เพื่อสร้างความรู้ และปลูกจิตสำนึกในเรื่องความเป็นประชาธิปไตยและการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แผนการศึกษาแห่งชาตินี้ จึงมีเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ชัดเจนที่จะสร้างสังคมไทยอันพึงประสงค์คือเป็นสังคมคุณภาพ เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ มีความเป็นไทยด้วยภูมิปัญญาไทย และเป็นสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

พัฒนาการของรูปแบบการเมืองที่ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมเปิดกว้างมากขึ้น จึงทำให้ได้รับผลจากอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงสลับซับซ้อนและเชื่อมโยงกันมากขึ้น ซึ่งเป็นทั้งโอกาสและภัยคุกคามต่อการพัฒนาประเทศไทย จะเห็นได้ว่าวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อคนและสังคมไทยอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับความยากจนที่สูงขึ้น กล่าวคือ ในปี ๒๕๓๙ สัดส่วนคนจนของประชากรทั้งประเทศเท่ากับร้อยละ ๑๑.๔ หรือ ๖.๘ ล้านคน ได้เพิ่มเป็นร้อยละ ๑๕.๙ หรือ ๙.๙ ล้านคนในปี ๒๕๔๒ โดยคนจนส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๙ ประกอบอาชีพในภาคเกษตร ในทำนองเดียวกันช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนก็ห่างกันมากขึ้น กลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำสุด ร้อยละ ๒๐ ซึ่งเป็นกลุ่มคนจนที่สุด มีสัดส่วนรายได้ลดลงจากร้อยละ ๔.๒ ในปี ๒๕๓๙ เหลือร้อยละ ๓.๘ ของรายได้ระดับครัวเรือนทั้งหมดในปี ๒๕๔๒ ขณะที่กลุ่มคนที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ ๒๐ ซึ่งเป็นกลุ่มคนรวยที่สุด มีสัดส่วนรายได้สูงขึ้นจากร้อยละ ๕๖.๕ เป็นร้อยละ ๕๘.๕ ปัญหาความยากจนดังกล่าว นำมาสู่ “ความไม่รู้ ความยากไร้” ประกอบกับความไม่เป็นธรรมในการกระจายทรัพยากร การพัฒนาและบริการของรัฐสู่ภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ ทำให้กลุ่มคนที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาและการดูแลจากรัฐอย่างทั่วถึง เกิดกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ขาดคุณภาพที่ดี และไม่อาจปรับตัวได้ทันกับระบบเศรษฐกิจใหม่ในอนาคต

กระแสอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติที่ผ่านเข้ามาทางสื่อมวลชนรูปแบบต่างๆ และเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ มีส่วนทำให้ค่านิยมและความเชื่อของคนไทยและสังคมไทย เบี่ยงเบนออกจากเอกลักษณ์ วัฒนธรรมที่ดีงาม และคุณค่าชีวิตแบบไทยดั้งเดิม มาติดยึดกับกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง แก่งแย่ง เอารัดเอาเปรียบกัน เพื่อแสวงหาอำนาจทั้งทางการเมืองและอำนาจเงินมากขึ้น เริ่มออกห่างจากศาสนา มีความหย่อนยานในศีลธรรมและจริยธรรม

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ ได้ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมด้านต่างๆ ตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหายาเสพติด ครอบครัวแตกแยก อาชญากรรม การทารุณกรรมต่อเด็ก มีแนวโน้มที่ทวีความรุนแรงขึ้น และจากการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคของรัฐทำให้สังคมชนบทเปลี่ยนเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ในอดีตซึ่งมีความเข้มแข็งมากเริ่มมีช่องว่างห่างกันออกไปทุกที การศึกษาเริ่มถูกแยกออกจากบ้าน วัด และชุมชน ขาดความสัมพันธ์ซึ่งเชื่อมต่อกันอย่างดี ดังในอดีตของสังคมไทย

การศึกษา

การศึกษาของประเทศไทย ยังคงเป็นประเด็นที่น่าห่วงใยยิ่ง เพราะแม้หน่วยงานของรัฐจะเป็นหน่วยงานหลักในการจัดให้บริการด้านการศึกษา ใน พ.ศ. ๒๕๔๓ มีจำนวนโรงเรียนและสถานศึกษารวมทั้งสิ้นถึง ๕๘,๘๙๑ แห่ง แต่ยังไม่สามารถให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนในวัยเรียน อายุ ๓ - ๒๑ ปีได้อย่างทั่วถึง ในจำนวนประชากรวัยเรียน อายุ ๓ - ๒๑ ปี จำนวน ๑๙.๒ ล้านคนนั้น ยังมีอีกถึง ๕.๒ ล้านคน ที่ยังไม่มีโอกาสเข้ารับการศึกษาระบบ มีเพียงบางส่วนที่เข้ารับบริการศึกษานอกระบบ การศึกษาเฉพาะทาง และการศึกษาตามอัธยาศัย และยังมีผู้ด้อยโอกาสที่ขาดโอกาสได้รับบริการทางการศึกษาอีกจำนวนมาก สำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย สติปัญญาและอารมณ์ อายุ ๓ - ๑๗ ปี พบว่าได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๔๐,๘๕๖ คน จากจำนวนคนพิการ ๑๖๕,๐๐๐ คน ซึ่งมีอยู่เท่ากับร้อยละ ๑ ของประชากรวัยเรียน อายุ ๓ - ๑๗ ปี ส่วนจำนวนเด็กด้อยโอกาสกลุ่มอื่นๆ นั้น ประเมินกันว่าเด็กและเยาวชน อายุ ๐ - ๑๒ ปี ที่อยู่ในข่ายได้รับบริการสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ในปี ๒๕๔๓ มีจำนวนถึง ๔,๒๕๑,๔๘๕ คน ส่วนเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษที่กำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายคาดว่าจะมีประมาณ ๖๐๐,๐๐๐ คน ในปี ๒๕๔๔

เมื่อคำนึงถึงเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี และการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปีให้แก่เด็กอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดได้เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับ ปรากฏว่าในปี ๒๕๔๓ มีเด็กและเยาวชนกลุ่มอายุ ๖ - ๑๔ ปี จำนวน ๐.๓ ล้านคน ยังไม่ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เด็กและเยาวชน กลุ่มอายุ ๖ - ๑๗ ปี จำนวน ๑.๖ ล้านคน ยังไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้มาจากครอบครัวยากจน เป็นเด็กเร่ร่อน หรืออาศัยอยู่ในท้องถิ่นห่างไกล

เหตุทั้งนี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงการจัดการศึกษาในระบบยังไม่พอเพียงแก่จำนวนประชากรวัยเรียน นอกจากนั้นความเชื่อมโยงและการเทียบโอนผลการศึกษาระหว่างการศึกษาในระบบกับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยยังทำได้น้อย อีกทั้งยังขาดการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมจากภาคอื่นๆ เข้ามาเสริมบริการการจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ของระบบการศึกษาของประเทศไทย

ผลอันเกิดจากการศึกษาในระบบที่ยังไม่เป็นไปในระดับที่น่าพอใจจำเป็นต้องเปิดโอกาสที่สอง คือ การศึกษาในรูปแบบของการศึกษานอกระบบ เพื่อรองรับประชากรที่พลาดโอกาสและ

พันการศึกษาในระบบ หรือไม่ต้องการศึกษาในระบบ ให้ได้รับการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายอย่างทั่วถึง เพิ่มพูนความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่องตามความต้องการ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและอยู่ร่วมในสังคมอย่างพึ่งตนเองได้ อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษานอกระบบที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันยังไม่หลากหลายและไม่เพียงพอ ดังนั้น จึงต้องเพิ่มขยายให้ทันกับความต้องการของสังคมและประชากรผู้ใฝ่รู้ในการศึกษาเพิ่มเติมทักษะและอาชีพของตน ซึ่งคาดว่าจะมีถึงประมาณ ๒.๗ ล้านคนในปี ๒๕๕๐

โดยเจตนารมณ์และแนวแห่งอุดมการณ์ในการจัดการศึกษา ซึ่งมุ่งให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต ทำให้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งจำเป็นต้องสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ให้มีเครือข่ายและคลังความรู้สำหรับเป็นแหล่งทรัพยากรทางการศึกษาแก่ประชาชนให้เป็นไปอย่างกว้างขวาง ทั่วถึง และมีคุณภาพ ด้วยค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมกับสถานภาพของแต่ละบุคคล เพื่อให้การเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต ความจำเป็นที่จะต้องสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษาในทุกรูปแบบจึงมีความสำคัญที่จะต้องจัดสร้างขึ้นสำหรับประเทศไทยนั้น ทั้งปัญหาในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษาในแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และการศึกษาตลอดชีวิต ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจนัก เนื่องจากยังไม่ได้รับการส่งเสริม สนับสนุน อย่างจริงจังในรูปแบบที่เหมาะสม และมีปัญหาทั้งการขาดแคลนกำลังคน และการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาด้านนี้อย่างหลากหลายจากทุกส่วนในสังคม

การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดดำเนินการอย่างกว้างขวางทั้งภาครัฐและเอกชน แต่ยังคงขาดศักยภาพในการดำเนินงาน มีความซ้ำซ้อนในการให้บริการ ส่วนใหญ่เป็นการจัดการศึกษาตามความพร้อมของผู้จัดดำเนินการ ยังไม่สามารถจัดการศึกษาและอบรมความรู้และทักษะหลายด้านให้แก่ผู้เรียน เพื่อสร้างความสามารถในการทำงานได้หลายอย่างหรือปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของตลาดแรงงานและเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยขึ้นอยู่ตลอด นอกจากนั้นการจัดฝึกอบรมทักษะแรงงานให้กับแรงงานระดับต่าง ๆ ก็ยังดำเนินการได้ไม่มากนัก

นอกเหนือจากการให้บริการแก่เด็กและเยาวชนวัยการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าวแล้ว ยังมีความจำเป็นในการเตรียม**จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา**ให้แก่เยาวชนที่เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีอัตราเพิ่มค่อนข้างสูงมากขึ้นทุกปี โอกาสทางการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระดับอุดมศึกษายังมีไม่มากทันกับความต้องการของตลาดแรงงานและความจำเป็นในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งความต้องการอันหลากหลายของผู้เรียน ระบบการสอบ

คัดเลือดยังเป็นระบบแพ็คต้ออก และทำให้โอกาสของเด็กยากจนที่จะเพิ่มสัดส่วนในการเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาให้มากขึ้นเป็นไปได้ยาก

โลกพัฒนาและก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีสมัยใหม่เกิดขึ้นและเติบโตไปมาก มีพัฒนาการรูปแบบที่หลากหลาย การพัฒนาการเรียนรู้อของคนไทย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อความเสมอภาคและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการกระจายความรู้สู่สถานศึกษา ชุมชน และสังคมไทย ให้คนไทยสามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างสะดวก ง่าย และรวดเร็ว ในราคาที่ไม่แพงจนเกินไป ปัจจุบันการสร้างเนื้อหาหรือความรู้เพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสมัยใหม่เพื่อการแพร่กระจายได้อย่างทั่วถึงยังทำได้ไม่มาก เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ โครงสร้างพื้นฐาน ความรู้ ความสามารถและความเข้าใจของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

สถานการณ์ดังกล่าว ทำให้เห็นความจำเป็นยิ่งขึ้นในอนาคตที่จะต้องเร่งเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับคนไทยให้ได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และต้องส่งเสริมขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างกว้างขวางให้เป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่พึ่งตนเองได้ สนับสนุนเอกชนในการจัดการอุดมศึกษา และจัดสรรโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้ยากจนให้มากขึ้น

การพัฒนาการทางสังคมซึ่งก้าวเข้าสู่ยุคสมัยที่เรียกว่า “สังคมฐานความรู้” ทำให้เห็นกระแสหลักของการพัฒนาที่ก้าวเข้าสู่ยุคสังคมข่าวสารข้อมูล เห็นได้ชัดถึงบทบาทที่สำคัญยิ่งขึ้นของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการแพร่กระจายข่าวสารความรู้และเรื่องทั่วไปอย่างกว้างขวาง รวดเร็วยิ่งกว่าที่เคยเป็นมา ข้อมูลข่าวสารที่แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวาง รวดเร็วนี้หลอมรวมเรื่องซึ่งเป็นประโยชน์ และสิ่งอันไม่พึงประสงค์ ที่อาจครอบงำความคิด ความเชื่อ และการประพฤติปฏิบัติผิดแปลกไปจากวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมได้ ในปัจจุบันสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เป็นเครื่องมือสำคัญที่สื่อข้อมูลข่าวสารดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่สื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเหล่านี้ก็ยังมีได้ถูกนำมาใช้อย่างสมประโยชน์แก่การจัดการศึกษา เนื้อหาสาระของสื่อส่วนใหญ่ออกมาในรูปแบบการให้ข้อมูลข่าวสารและมุ่งเน้นความบันเทิงเป็นหลัก มุ่งผลทางธุรกิจ และขึ้นอยู่กับกลไกตลาดเป็นสำคัญ การให้ความสำคัญกับการใช้สื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษายังมีอยู่น้อย นอกจากนั้นราคาการผลิตที่สูงขึ้นอันเกิดจากอัตราภาษีที่รัฐกำหนดต่อการทำสื่อแพงเกินไป เช่น กระดาษสำหรับสิ่งพิมพ์ เป็นอุปสรรคประการหนึ่งในการใช้สื่อเหล่านี้เพื่อการศึกษา

ยังมีสถานการณ์อันน่าเป็นห่วงยิ่งด้าน**คุณภาพทางการศึกษา** เพราะปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ ไม่ว่าจะ เป็นวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และคอมพิวเตอร์ แม้ในการศึกษาอาชีวศึกษาทั้งที่อยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและในระดับอุดมศึกษาก็ยังพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาจำนวนมากด้อยคุณภาพและไม่มีมาตรฐานดีพอที่จะทำงานในสถานประกอบการ มาตรฐานการศึกษาของไทยเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ในเอเชียด้วยกันเองก็ยังมีคุณภาพที่ต่ำกว่าอยู่มาก ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยการผลิตที่ด้อยคุณภาพ และมีข้อบกพร่อง รวมถึงการวัดผลประเมินผลที่ไม่ได้มาตรฐาน

ระดับคุณภาพและประสิทธิภาพด้านการศึกษาของไทยยังขาด**มาตรฐาน**และขาดระบบ**การประกันคุณภาพการศึกษา** สถานศึกษาเมื่อผ่านการรับรองวิทยฐานะไปแล้วขาดการติดตามตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง ขาดเอกภาพด้านนโยบาย ขาดเกณฑ์มาตรฐานในการรับรองคุณภาพของสถานศึกษา และขาดมาตรฐานด้านคุณภาพของการศึกษา

ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา แต่กลับมีข้อเท็จจริงว่าครูมีปัญหาด้านคุณภาพการสอน และมีข้อจำกัดอยู่มาก ปัญหาอันเนื่องมาจากการผลิต การใช้ และการพัฒนาครู ที่ขาดประสิทธิภาพ ปัญหาเรื่องหนี้สินของครู ปัญหาของครูบางคนไร้ศีลธรรม จริยธรรม เล่นการพนัน และค้ายาเสพติด เป็นปัญหาเกี่ยวกับตัวครูที่มีผลต่อการศึกษาของเด็กอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ยังมีครูที่ดี และเก่งอยู่อีกมาก ที่ยังไม่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเพื่อสร้างเสริมกำลังใจและความภาคภูมิใจในอาชีพครูเท่าที่ควร อีกทั้งปัญหาความเอาใจใส่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ให้การสนับสนุนครูในการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญยังมีไม่เพียงพอ ปัญหาเหล่านี้ทำให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงกระบวนการผลิต พัฒนา และเสริมสร้างแรงจูงใจให้แก่ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ เพื่อให้อาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง

ในการพัฒนาอาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงนี้ จะต้องทบทวนกระบวนการที่เกี่ยวกับครูทั้งหมด ไม่ว่าจะ เป็นเรื่ององค์กรวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และ องค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ระบบเงินเดือนครู ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์เกื้อกูล และระบบการส่งเสริมขวัญและกำลังใจ รวมทั้งส่งเสริมการผลิตและพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การพัฒนามาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ กับแนวทางวิธีการให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

มูลเหตุพื้นฐานประการสำคัญอย่างหนึ่งของสถานการณ์อันน่าห่วงใยยิ่งด้านการศึกษา ดังกล่าวมาจากการบริหารและการจัดการด้านการศึกษาขาดเอกภาพด้านนโยบาย ไม่มีความหลากหลายในทางปฏิบัติ ขาดการกระจายอำนาจบริหารไปยังท้องถิ่น และการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งของภาคธุรกิจเอกชนและชุมชน ยังมีอยู่อย่างจำกัด ขาดสำนึกในการผนึกกำลังร่วมคิด ร่วมทำอย่างจริงจัง

สิ่งสำคัญที่เป็นปัญหาน่าห่วงใยอย่างยิ่งต่อสถานการณ์ด้านการศึกษาอีกประการหนึ่งก็คือ เรื่องทรัพยากรด้านการศึกษาซึ่งขาดแคลน เนื่องจากรัฐจะเป็นผู้ลงทุนทางการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ จึงขาดการระดมทรัพยากรเพื่อร่วมลงทุนทางการศึกษาอีกมากจากส่วนต่างๆ ของสังคม การจัดสรรงบประมาณของรัฐมีลักษณะของการรวมศูนย์ จึงขาดการมีส่วนร่วมจากภาคอื่นๆ ที่ไม่ใช่รัฐ กับการติดตาม ตรวจสอบการใช้งบประมาณด้านการศึกษาไม่ได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพดีพอ ล้วนมีผลกระทบต่อการพัฒนาการศึกษาทั้งสิ้น

ศาสนา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่เปิดกว้างในลักษณะของรัฐประชาคม และมีรัฐธรรมนูญกำหนดให้สิทธิเสรีภาพในการนับถือ และปฏิบัติ ตามศาสนบัญญัติ ตามความเชื่อของแต่ละบุคคล ดังนั้นจึงมีสถาบันทางศาสนาเป็นสถาบันหลักที่ประชาชนนับถือ ได้แก่ ศาสนาพุทธ และศาสนาที่ราชการรับรอง ได้แก่ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาซิกข์ ด้วยความเชื่อมั่นว่าศาสนธรรมหรือศาสนบัญญัติของทุกศาสนาล้วนมีขึ้นเพื่อมุ่งที่จะผดุงไว้ซึ่งศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมอันดีงามของบุคคล รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งระเบียบแห่งสังคมอันดีงามและการมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมไทย

แม้กระนั้นสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีลักษณะของความนิยมในวัตถุ มีวัฒนธรรมของการบริโภคมมากขึ้น ได้มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อระดับคุณธรรม จริยธรรม ในประเทศไทยมีเหตุการณ์หลายเหตุการณ์เกิดขึ้นบ่อยครั้งที่สั่นสะเทือนมโนธรรมสำนึกต่อแก่นหลักของศาสนาจนหวั่นไหว รู้สึกถึงการเสื่อมถอยในศีลธรรมของประชาชนโดยทั่วไป ผู้นำทางศาสนายังมิสามารถแสดงบทบาทที่นำความถูกต้อง และตัดสินปัญหาทางศีลธรรม เพื่อสร้างบรรทัดฐานทางคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นได้ในสังคมไทย สังคมไทยจึงเริ่มมีลักษณะของการเป็นสังคมที่มีระดับของศีลธรรมถดถอยลดน้อยลงเรื่อยๆ และถูกกระแสอื่นบิดเบือนไปจากหลักการพื้นฐานแท้จริงของศาสนา จนเป็นสถานการณ์ที่น่าห่วงใยยิ่ง ขณะเดียวกันศาสนบุคคล

บางส่วนก็ไม่ยึดมั่นในศีลจรรย์วัตร ประพฤติปฏิบัติในทางตรงกันข้ามกับหลักธรรมทางศาสนา อีกทั้งครู คณาจารย์ ในสถานศึกษาก็เช่นเดียวกัน มีการประพฤติปฏิบัติผิดจรรยาบรรณของ ความเป็นครู คณาจารย์ ที่มีต่อศิษย์และสังคม นอกจากนั้นบุคคลและสถาบันทางสังคมอีก หลายส่วน ก็ล้วนประพฤติผิดทำนองคลองธรรม ทั้งการเอาวัดเอาเปรียบ อ้อราษฎ์บังหลวง แก่งแย่งแข่งขัน ซึ่งดีชิงเด่น ลักลอบค้าขายสิ่งผิดกฎหมาย และสารเสพติดทำลายผู้คน มีการ ฉกชิง วิ่งราว ฆ่า ปล้น ไม่เว้นแต่ละวัน โดยปราศจากมโนสำนึกทางศีลธรรม นักเรียน นักศึกษา บางส่วนก็ไม่สนใจศึกษาเล่าเรียน เกิดการมั่วสุมตามสถานเริงรมย์ เสพสิ่งเสพติด ยกพวกตีกัน ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาคุณธรรม จริยธรรมทางสังคม ที่เกิดจากการไม่มีการเรียนรู้อย่าง ลึกซึ้ง และไม่ยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาทั้งสิ้น

สาเหตุหนึ่งเกิดจากการที่รัฐนำเอาการศึกษามาจัดเสียเอง แยกการศึกษาออกจาก วัดโดยแทบสิ้นเชิงจากที่เคยเป็นมาแต่ดั้งเดิมในสังคมไทย วัดซึ่งเคยเป็นสถาบันเบ็ดเสร็จในสังคม ไทยรวมถึงเรื่องการศึกษาด้วยจึงถูกตัดออกจากบทบาทด้านการศึกษาที่เคยมีอยู่ในสมัยก่อน **พระภิกษุและผู้นำทางศาสนา**ซึ่งเคยทำหน้าที่ครู คณาจารย์ ในการศึกษาอบรมสั่งสอนบุตรธิดา ของศาสนิกชนไทยจึงพลอยหมดบทบาทในการอบรมสั่งสอน และบทบาทที่ได้รับการยอมรับ ในฐานะที่พึงทางจิตใจก็ลดน้อยลง กลายเป็นปัญหาส่วนหนึ่งอันน่าห่วงใยยิ่ง ทั้งๆ ที่สถาบัน และบุคลากรทางศาสนาเหล่านี้น่าจะมีศักยภาพ ก่อประโยชน์ทางด้านการศึกษา แต่กลับถูก ลดบทบาทลงอย่างสิ้นเชิง และเป็นเพียงพลังเงียบที่ไม่อาจสร้างคุณประโยชน์ได้เท่าที่ควร

สถาบันทางศาสนาส่วนใหญ่ยังมีสามารถแสดงพลัง และบทบาท อย่างชัดเจนในด้านการ ส่งเสริมการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมให้เข้าถึงจิตวิญญาณและวิถีชีวิตจิตใจของ ประชาชนได้อย่างแท้จริง มีการเน้นศาสนวัตถุมากกว่าศาสนธรรม เน้นการท่องจำมากกว่า การคิดวิเคราะห์ด้วยปัญญา และแม้ว่าสถาบันศาสนาบางแห่งจะให้ความสำคัญกับการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนธรรม แต่ก็มีได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากรัฐเท่าที่ควร ทั้งด้านนโยบาย และการปฏิบัติ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่รัฐแยกเอาการศึกษาออกจากสถาบันศาสนา มาแต่อดีต บทบาทการสั่งสอนอบรมเยาวชนลดน้อยลง เป็นผลให้ความรู้ห่างกับคุณธรรม นอกจากนั้น งบประมาณของรัฐที่จัดเพื่อการศาสนาก็มีเป็นส่วนน้อยเมื่อเทียบกับงบประมาณ ด้านอื่นในรอบ ๑๐ ปีที่ผ่านมา งบประมาณเพื่อการศาสนาของประเทศมีเพียง ๒๑๕ - ๒,๒๓๕ ล้านบาทต่อปี ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่น้อยกว่างบก่อสร้างของหน่วยงานบางแห่ง แสดงให้เห็นถึง การให้ความสำคัญค่อนข้างน้อยต่อการศาสนาที่จะให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว กล่อมเกลา และ พัฒนาจิตใจของประชาชน

ในด้านการศึกษาพุทธศาสนา ในปี ๒๕๔๒ มีวัดทั้งหมดทั่วประเทศ จำนวน ๓๑,๐๗๑ วัด พระภิกษุ จำนวน ๒๖๗,๓๐๐ รูป และสามเณร จำนวน ๙๗,๘๔๐ รูป แต่พระภิกษุ สามเณร จำนวนดังกล่าว ทำหน้าที่สอนในสำนักเรียนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม - บาลี และโรงเรียนปริยัติธรรมสายสามัญศึกษาเพียง ๓๓,๒๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๔๔ เท่านั้น สำหรับพระภิกษุผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนธรรมตามรูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยก็มีไม่มากนัก จึงทำให้สำนักเรียนของวัดขาดพระผู้สอน และขาดครูผู้รู้ด้านศาสนาทั้งทางโลกและทางธรรม ที่จะมีความเข้าใจลึกซึ้งในแก่นธรรมของศาสนาได้อย่างถ่องแท้ นอกจากนั้น การจัดการศึกษาดังกล่าวยังมิได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน หลักสูตรยังคงเป็นเรื่องของเนื้อหาสาระ ครูส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการสอน และการถ่ายทอดความรู้ค่อนข้างมาก ยังคงเน้นครูผู้สอนเป็นสำคัญ และวิธีการสอนยังคงใช้รูปแบบท่องจำมากกว่าความเข้าใจ การประเมินผลและการอนุมัติผลการเรียนยังคงอยู่ในอำนาจของส่วนกลาง และรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ก็มิได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม ยังคงอยู่ในลักษณะเป็นไปตามศักยภาพที่พึงมีของวัดที่จัดสอน การเรียนการสอนจึงดำรงอยู่ได้ด้วยศรัทธาของศาสนิกชนที่สนับสนุน และด้วยความสามารถของเจ้าอาวาสเป็นสำคัญ มิได้เกิดจากระบบเกื้อหนุนจากรัฐ วัดจึงเป็นเพียงแหล่งสร้างบุญกุศล และถาวรวัตถุมากกว่าแหล่งเรียนรู้ศาสนธรรมและฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ศาสนิกชนเกิดปัญญา สามารถแก้ปัญหาชีวิต และนำไปสู่สันติสุขได้ ในด้านการจัดการศึกษาของสถาบันศาสนาอื่นๆ ได้แก่ ศาสนาคริสต์ อิสลาม พราหมณ์-ฮินดู และซิกข์ ก็เช่นเดียวกัน แม้จะมีความพยายามจัดการศึกษา เพื่อให้กระบวนการศึกษาเป็นเครื่องมือของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเผยแผ่ศาสนธรรม แต่ก็ยังทำได้ในวงจำกัด ขาดกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนในการสนับสนุน ส่งเสริมให้สามารถปฏิบัติศาสนกิจและจัดการศึกษาของศาสนาได้อย่างคล่องตัว จึงยังมีโอกาสสร้างสรรคพลังปัญญาที่เกิดจากความเข้าใจอันถ่องแท้จากระบบการเรียนรู้ทางศาสนาได้เท่าที่ควร

สำหรับการเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนาในสถานศึกษา แม้กระทรวงศึกษาธิการจะจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนาในทุกชั้น และทุกระดับการศึกษาตลอดระยะเวลาเรียน ๑๒ ปีก็ตาม แต่ก็ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติอยู่มาก กล่าวคือ การบริหารและการจัดการศึกษาวิชาพุทธศาสนายังขาดประสิทธิภาพ ผู้บริหารการศึกษาให้ความสนใจวิชาพุทธศาสนามีน้อย ขาดความเอาใจใส่และมีมาตรการเสริมอย่างเป็นรูปธรรม สถานศึกษาหลายแห่งจึงไม่ได้จัดให้มีการเรียนการสอนอย่างจริงจัง รวมทั้งขาดการบูรณาการการเรียนการสอนด้านศีลธรรมเข้ากับวิชาสามัญโดยทั่วไป ขาดครูเฉพาะทางที่มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระและทักษะในการประยุกต์หลักธรรมเข้ากับชีวิตประจำวัน อีกทั้งไม่ให้ความสำคัญต่อพระภิกษุที่มีความรู้

ความเข้าใจในศาสนาอย่างถ่องแท้ เข้ามาเป็นครูหรือวิทยากรในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และครบวงจร ทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติ ขาดสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนา ในระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีเป็นบางสถาบันและเป็นเพียงวิชาเอกหรือวิชาเลือกตามความถนัด และความสนใจของผู้เรียนเท่านั้น ทำให้การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทำได้เฉพาะเป็น บางระดับ และจริงจังในบางสถานศึกษาเท่านั้น ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความซาบซึ้ง ขาดการปฏิบัติ และขาดการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตรอบด้านอย่างทั่วถึง จึงไม่สามารถใช้วิชาพระพุทธศาสนาเป็น เครื่องมือในการส่งเสริมคุณธรรมและแก้ปัญหาชีวิตของเยาวชนและประชาชนในสังคมได้อย่าง เด่นชัด และเป็นรูปธรรม

สำหรับการเรียนการสอนวิชาศาสนาอิสลาม คริสต์ พราหมณ์-ฮินดู และซิกข์ ก็ตกอยู่ใน ภาวะทำนองเดียวกันกับวิชาพระพุทธศาสนา ที่ขาดการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกเรียนได้ตามความเชื่อถือ ศรัทธาของตนอย่างเสรี ยังคงมี ข้อจำกัดด้านหลักสูตร บุคลากร ครูผู้สอน และการเปิดกว้างอย่างแจ่มชัด

บุคลากรทางศาสนา ได้แก่ พระภิกษุ นักบวช และผู้นำทางศาสนาต่างๆ รวมทั้งครู คณาจารย์ ผู้ทำหน้าที่สอนด้านศาสนา ยังมิได้รับการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาให้สามารถ เป็นผู้สอนและผู้เผยแผ่ศาสนธรรมได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และกลมกลืนกับวิถีชีวิตของ ศาสนิกชนของแต่ละศาสนา ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมทางด้านศาสนา ยังคงเน้นศาสนวัตถุ และพิธีกรรมมากกว่าการเน้นด้านหลักธรรมเพื่อให้ศาสนิกชนได้เข้าใจและเข้าถึงแก่นแท้ของ ศาสนาได้อย่างแท้จริง

นอกจากนั้นกระบวนการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ในระบบโรงเรียน ยังขาดการบูรณาการ ระหว่างวิชาสามัญ ศิลปธรรม คุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และค่านิยมอันดี งามเข้าด้วยกัน การเรียนการสอนจึงอยู่ในลักษณะซอยเป็นแท่ง แบ่งเป็นท่อน ตัดตอนจาก วิถีชีวิตที่แท้จริง ที่มนุษย์พึงเรียนรู้ด้วยระบบของความรู้คู่คุณธรรม ส่งผลให้ผู้เรียนขาดปัญญา ที่จะสามารถพัฒนาและแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน

ในฐานะที่สถาบันศาสนา ทั้งวัด มัสยิด โบสถ์ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตขนาดใหญ่ ที่สามารถให้การศึกษได้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย เป็นแหล่งหล่อหลอมคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาจิตใจของศาสนิกชนคนไทยอย่างไม่มีวันจบสิ้น ต่างแห่งต่างพัฒนา ตนเองตามศักยภาพแบบไร้ทิศทาง ยังคงขาดการสนับสนุนส่งเสริมให้ทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ตลอดชีวิตได้อย่างสมบูรณ์ จึงอยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำตามศักยภาพที่พึงมี พึ่งรู้ ตาม ความสามารถของเจ้าอาวาสและผู้นำศาสนา สถาบันศาสนาจำนวนมากจึงไม่สามารถพัฒนา ให้ถึงจุดสูงสุดแห่งการเป็นสถาบันที่เป็นแหล่งยึดเหนี่ยว และพัฒนาจิตใจของคนไทยได้อย่าง ทั่วถึงเท่าที่ควรจะเป็น

ศิลปะและวัฒนธรรม

วัฒนธรรมต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ รวมทั้งการนำวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิตและดำรงชีวิต ในขณะที่ยังไม่สามารถสร้างเทคโนโลยีเหล่านี้ได้ และขาดการกลั่นกรองและเลือกใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมเหล่านี้อย่างมีเหตุผล ทำให้คนไทยส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมตกอยู่ภายใต้การครอบงำของวัฒนธรรมบริโภคนิยม ประกอบกับการที่ระบบข่าวสารและการติดต่อเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก ทำให้เกิดความขัดแย้งและสับสนทั้งในเรื่องความคิด ความเชื่อ ค่านิยม บทบาทหน้าที่ มีการเอาวัดเอาเปรียบผู้อื่น เพื่อการเป็นผู้ชนะ แข่งขันชิงดีชิงเด่นอย่างขาดการประนีประนอมและเกื้อกูลต่อกัน จนทำให้ระเบียบวินัยและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนในชาติถูกละเลย คุณค่าของภูมิปัญญาไทย และลักษณะความเป็นไทยถูกกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่รุกราน ครอบงำ จนวัฒนธรรมไทยถูกลดคุณค่า และมีสภาพอ่อนแอลง

ทั้งนี้มีส่วนจากกระบวนการของการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยการเน้นอยู่ที่การสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ให้ความสำคัญกับความสมดุลในระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมน้อยลง ลักษณะเช่นว่านี้มีส่วนก่อให้เกิดวิกฤตในสังคมไทย เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างส่วนต่างๆ ของสังคม นอกจากนั้นยังเกิดจากปัญหาอื่นที่ซ้ำเติมสภาพที่ขาดความสมดุลดังกล่าวนี้มากขึ้น เช่น ปัญหายาเสพติด อบายมุข ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ล้วนมีส่วนต่อการล่มสลายของระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวไทย กระทั่งการผลิตภาคเกษตรกรรม และนำไปสู่ครอบครัวแตกแยก ชุมชนล่มสลาย มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ และการอพยพย้ายถิ่นฐานมากขึ้น

ภูมิปัญญาของท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยถูกละเลยไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการพึ่งพิงจากภายนอกสูง ชุมชนจึงตกอยู่ในสภาพขาดรากฐานของวัฒนธรรมและการพัฒนาตนเอง รวมทั้งการขาดแคลนบุคลากรทางศิลปะและวัฒนธรรม อาทิ การขาดแคลนผู้สืบสานงานด้านวัฒนธรรม ด้านทัศนศิลป์ ด้านศิลปะการแสดง และวรรณศิลป์ ในขณะที่เดียวกันผู้ทรงภูมิปัญญาไทยยังไม่ได้รับการยกย่องจากสังคมให้อยู่อย่างมีเกียรติและมีศักดิ์ศรี

สังคมไทยยังขาดความสมบูรณ์ในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยซึ่งเป็นกระแสหลักประการหนึ่งของสังคมโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต วัฒนธรรมการเมืองไทยค่อนข้างไปทางอำนาจนิยมและประเพณีนิยม สังคมไทยเน้นการพึ่งพิงอาศัยกันและกันในลักษณะของการอุปถัมภ์ ซึ่งนำมาสู่ปัญหาอื่น ๆ เช่น การใช้อิทธิพล ระบบเส้นสาย การคอร์รัปชันและการซื้อสิทธิ์ขายเสียงในกิจกรรมต่างๆ นอกจากนั้นการขาดความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามกระบวนการ

ประชาธิปไตยนำมาซึ่งความขัดแย้งและความรุนแรงในการแก้ปัญหา นอกจากนี้ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดสำนึกแห่งการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในทางการเมืองด้วย

การนำการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการพัฒนาคนและสังคมยังไม่สามารถทำได้กว้างขวาง ขาดความเข้มแข็ง ขาดการประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานเอกชน ชุมชน และประชาชน ก่อให้เกิดความสับสนในเรื่องมโนทัศน์และค่านิยม มีความขัดแย้งระหว่างบทบาทและหน้าที่ของบุคคลและสถาบันต่างๆ ทางสังคมมากขึ้น ส่งผลให้โครงสร้างและแบบประเพณีดั้งเดิมของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป จิตใจคนไทยถอยห่างจากศรัทธาความเชื่อในศาสนาธรรม ซึ่งเคยใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดภาวะความเสื่อมทรามทางวัฒนธรรมและสังคม ศิลธรรม จริยธรรม เกิดอาชญากรรมสูง มีสัญญาณชี้ให้เห็นแนวโน้มการล่มสลายในครอบครัว วัฒนธรรม และสังคม

การทำนุบำรุง การบริหารและการจัดการ การประสานความคิดในเชิงบทบาทของหน่วยงานไม่ชัดเจน ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุน ทำให้การแก้ปัญหาไม่เป็นระบบ และมีความเหลื่อมล้ำซ้ำซ้อนกัน นอกจากนี้การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมมีจำนวนค่อนข้างน้อย การศึกษาค้นคว้าวิจัยไม่ทั่วถึง ทำให้ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ และไม่เห็นคุณค่าของมรดกศิลปะและวัฒนธรรม

มาตรการการปรับแก้กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการจัดการของสถาบันส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมให้ทันสมัย ทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะด้านโบราณสถาน การพิพิธภัณฑสถาน และมาตรการรณรงค์ให้ภาครัฐและเอกชนทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดตั้งและสนับสนุนกองทุนศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาได้รับการตอบสนองค่อนข้างน้อยและยังไม่เคยมีการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง

การมีระบบเฝ้าระวังมิให้มีการนำภูมิปัญญา ศิลปะ และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติไปแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบ รวมทั้งเรื่องการสร้างสรรค์และพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมไทย ยังไม่ได้รับการพัฒนาและประสพผลสำเร็จเท่าที่ควร

การกีฬาและการพลศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในวิถีชีวิตไทยยังมีได้เป็นไปอย่างกว้างขวางและทั่วถึง สถานที่เล่นกีฬา ศูนย์สนันทนาการ และแหล่งรวมเพื่อการศึกษาวิจัย เพื่อการพัฒนาความรู้และการเรียนรู้ยังคงมีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งการศึกษาในเรื่องเหล่านี้ก็ยังมีปัญหาทั้งในด้านของโครงสร้าง เนื้อหาของหลักสูตร การบริหารและการจัดการ รวมทั้งงบประมาณสนับสนุนยังมีไม่พอเพียง

บทที่ ๓

ปัญหาวิกฤตเกี่ยวกับการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

สภาพของสถานการณ์ปัจจุบันในสังคมไทยชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาวิกฤตอันน่าเป็นห่วงจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุล โดยมุ่งสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วแต่ประการเดียว ทำให้บุคคลและสังคมรวมทั้งโครงสร้างและกลไกการบริหารและการจัดการต่างๆ ปรับตัวตามไม่ทัน เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ จะเห็นได้ว่าโครงสร้างการผลิตที่เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงจนขาดแคลน ขาดความสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งจะเกื้อหนุนต่อการดำรงชีวิตของคนไทยทุกคน และทำให้ความสำเร็จทางเศรษฐกิจกระจุกตัวอยู่เฉพาะเมืองใหญ่เท่านั้น จนเป็นมูลเหตุหนึ่งของความยากจน ความไม่รู้ และความเจ็บป่วยของคนในท้องถิ่นห่างไกล เป็นส่วนใหญ่ ทั้งยังนำไปสู่สภาพการขาดโอกาสและคุณภาพในการเข้ารับบริการสาธารณะทุกด้าน สร้างประเด็นปัญหาของช่องว่างรายได้ระหว่างเมืองกับชนบทให้ห่างกันมากยิ่งขึ้น

เมื่อเกิดกระแสโลกาภิวัตน์ที่มาพร้อมกับวัฒนธรรมต่างชาติ กระบวนทัศน์ใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นการแข่งขันแบบระบบเศรษฐกิจเสรีที่ใช้ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กับเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ ลักษณะของกระแสโลกาภิวัตน์ที่ว่านี้ก่อให้เกิดความได้เปรียบแก่ประเทศที่พัฒนาแล้ว และเกิดความเสียเปรียบกับประเทศที่ยังขาดการเตรียมพร้อมที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นส่วนซึ่งสร้างปัญหาทั้งระบบให้กับสังคมไทย ซึ่งถูกกระทบอย่างรุนแรงจากกระแสวัตถุนิยมและวัฒนธรรมการบริโภค กระเทือนถึงคุณธรรม จริยธรรมของประชาชน จนเป็นปัญหาทางจิตวิทยาสังคมอย่างน่าเป็นห่วงยิ่ง

บริบทสิ่งแวดล้อม ได้แก่ พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน โรงเรียน ฯลฯ ขาดการทำหน้าที่พัฒนาคนอย่างสมบูรณ์ มีความไม่พร้อมในการจัดให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนในกลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งกลุ่มผู้พิการ ผู้ยากจน และผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล เป็นปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษาอย่างเสมอภาคทั่วถึง และมีคุณภาพ เพราะเหตุอันเกิดจากข้อจำกัดในการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษา จึงมีผลอย่างสำคัญต่อการพัฒนาความรู้และการเรียนรู้ในสาขาต่างๆ อันจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และการปรับเปลี่ยนให้ทันกับกระแสหลักของระบบเศรษฐกิจสังคมฐานความรู้ การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งเป็นปัญหาของการบริหารและการ

จัดการการศึกษาที่จะต้องเปิดกว้างให้ชุมชนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปอย่างกว้างขวางด้วย

ปัญหาทั้งหมดเหล่านี้เป็น**ประเด็นปัญหาวิกฤต**ที่จะต้องนำมาพิจารณากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการแก้ไขอย่างจริงจังต่อไป ดังนี้

๑) สัดส่วนของประชากรวัยทำงานและสูงอายุในอนาคตจะเพิ่มสูงขึ้น ขณะที่ปัจจุบันพบว่า คุณภาพการศึกษาของประชากรไทยโดยเฉลี่ยต่ำลง ซึ่งไม่อาจตอบสนองการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างเต็มที่

๒) ภาวะทุพโภชนาการและการขาดแคลนอาหาร มีผลทำให้เด็กปฐมวัยและวัยการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในอัตราเสี่ยงต่อการเกิดภาวะทุพโภชนาการถึง ๕.๓ ล้านคน จากจำนวน ๘ ล้านคน หรือร้อยละ ๖๔.๕ ภาวะดังกล่าวมีผลทางลบต่อพัฒนาการทางสมองและการเรียนรู้ของเด็กไทย

๓) ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจทำให้อัตราการว่างงานสูงขึ้น คนตกงานมากขึ้น การปรับเปลี่ยนอาชีพเพื่อให้มีงานทำเป็นไปได้ยาก เนื่องจากแรงงานไทยมีการศึกษาค่อนข้างต่ำ และขาดทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

๔) ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเหตุของปัญหาความขัดแย้งในสังคม และการพัฒนาประเทศไม่ยั่งยืน

๕) กฎ กติกา และระเบียบใหม่ๆ ที่มาพร้อมกับโลกาภิวัตน์ และการรวมกลุ่มของชุมชนนานาชาติ ส่วนหนึ่งนำมาซึ่งความเสียเปรียบ และส่งผลกระทบต่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

๖) ความขาดแคลนการวิจัยและพัฒนาที่จะสร้างและพัฒนาฐาน “ความรู้และการเรียนรู้” ของประเทศ ก่อให้เกิดการพึ่งพิงจากภายนอกในระดับสูง รวมทั้งความอ่อนแอทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นเหตุของความด้อยศักยภาพในการแข่งขันในเวทีโลก

๗) การเสริมความรู้และสร้างจิตสำนึกในเรื่องความเป็นประชาธิปไตย ความรักชาติ และค่านิยมไทย ตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศของประชาชนตามกระบวนการพัฒนาทางการเมืองยังทำได้ไม่เต็มที่

๘) ความเสื่อมถอยทางด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามระบบวิถีชีวิตที่ดีงามของคนไทย

๙) การละเลยไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย และการถูกรวบงำโดยวัฒนธรรมต่างชาติ

๑๐) ปัญหาสังคม ได้แก่ ความยากจน ยาเสพติด ครอบครัวแตกแยก อาชญากรรม และการทารุณกรรมต่อเด็กและเยาวชนที่ทวีความรุนแรงขึ้น อันเนื่องมาจากการมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบมหภาค ละเลยการพัฒนาแบบสมดุลด้านสังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม นำไปสู่ความขัดแย้งและความไม่เป็นธรรมในสังคม

๑๑) การให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่สามารถสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในการเข้ารับบริการการศึกษาได้อย่างทั่วถึง อันเนื่องมาจากการขาดรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย ทั้งในเรื่องหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนซึ่งไม่สามารถสนองต่อวิถีชีวิตและความต้องการของเด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของสถานศึกษาที่อยู่ห่างไกลของผู้เรียน ภาวะความยากจน ยาเสพติด ความเจ็บป่วยของกลุ่มเด็กวัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑๒) การจัดการอาชีวศึกษาและการศึกษาอบรมวิชาชีพยังขาดศักยภาพและความคล่องตัวในการดำเนินงาน มีความซ้ำซ้อนในการให้บริการ คำนึงถึงความพร้อมของผู้จัดมากกว่าความต้องการของตลาดแรงงานและผู้เรียน

๑๓) การศึกษาระดับอุดมศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังจัดได้ไม่มาก ขาดความหลากหลาย ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานที่จำเป็นในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการขาดแคลนกำลังคนทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในบางสาขาวิชา เช่น ปรัชญา ภาษาศาสตร์ การอนุรักษ์งานด้านศิลปะและวัฒนธรรม การเพิ่มโอกาสให้กับเยาวชนที่ยากจนได้เข้าเรียนระดับอุดมศึกษาในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นเป็นไปได้ยาก เนื่องจากระบบการสอบคัดเลือกยังเป็นระบบแพ้คัดออก

๑๔) การศึกษานอกระบบยังจัดได้ไม่เพียงพอกับจำนวนประชากรและสภาพความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การเชื่อมโยงและเทียบโอนผลการเรียนระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยยังทำได้น้อย ขาดการส่งเสริม สนับสนุนให้ภาคเอกชน ชุมชน ประชาชน และสถาบันทางสังคมในการจัดการศึกษานอกระบบเท่าที่ควร

๑๕) การศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบันยังไม่สามารถสร้างสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ได้ เนื่องจากแหล่งการเรียนรู้ยังมีไม่มากพอ และไม่กระจายอย่างทั่วถึง กิจการด้านโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศส่วนใหญ่ยังเป็นบริการเชิงพาณิชย์ ให้ชาวสารข้อมูลและความรู้ เพื่อบันเทิงและธุรกิจมากกว่าการพัฒนาการเรียนรู้ของคนและสังคม

๑๖) การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและกระจายความรู้สู่สถานศึกษา ชุมชน และสังคมไทยยังทำได้ไม่มากเท่าที่ควร อันเนื่องด้วยปัญหาด้านงบประมาณ ข้อจำกัดทางด้านความรู้ ความสามารถของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และที่สำคัญอย่างยิ่งคือปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

๑๗) มีปัญหาการขยายโครงสร้างพื้นฐานด้านสื่อทุกประเภทไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ และกลุ่มประชากรทั่วประเทศ การนำเสนอเนื้อหาสาระส่วนใหญ่เป็นการให้ข่าวสารข้อมูลเรื่องทั่วไป และมุ่งเน้นความบันเทิงเป็นหลัก ขาดความรู้ด้านวิชาการที่เป็นพื้นฐานสำคัญ ทั้งทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคมศาสตร์ ที่เอื้อต่อการเสริมสร้างปัญญา แนวคิด และการพัฒนาศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมของประชาชน

๑๘) คุณภาพการศึกษาของไทยมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของอีกหลายประเทศในระดับเดียวกัน เด็กและเยาวชนไทยยังไม่ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ความสามารถทางวิชาการโดยเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา และคอมพิวเตอร์ ยังไม่ได้มาตรฐาน ขาดการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น การใฝ่รู้ใฝ่เรียน การคิด วิเคราะห์ และใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา ความมีระเบียบวินัย และความซื่อสัตย์ เป็นต้น นอกจากนี้วิธีการสอนของครูยังใช้วิธีการบอกความรู้โดยยึดวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเผชิญและแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้

๑๙) ความด้อยคุณภาพมีเหตุปัจจัยมาจากความบกพร่องและความด้อยคุณภาพของปัจจัยการผลิตด้านครู หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล ขาดระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา รวมทั้งขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้ปกครองของผู้เรียน

๒๐) แม้ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา จะเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา แต่วิชาชีพครูไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร สถานภาพและภาพลักษณ์ของครูตกต่ำในสายตาของสังคม อันเนื่องมาจากขาดการส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพครูที่มีคุณภาพทั้งด้านการผลิต การพัฒนา การบริหารงานบุคคล เงินเดือน ค่าตอบแทน การยกย่องเชิดชูเกียรติ และการดูแลครูให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานจรรยาบรรณวิชาชีพ

๒๑) ขาดการสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตครู และการพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อช่วยพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

๒๒) พระภิกษุ สามเณร นักบวช และผู้นำทางศาสนา ยังไม่ได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาให้สามารถเป็นผู้สอนและผู้เผยแพร่ศาสนธรรมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และกลมกลืนกับวิถีชีวิตของแต่ละศาสนา ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมทางด้านศาสนาที่ยังคงเน้นพิธีกรรมมากกว่าการเน้นด้านหลักธรรม ที่มุ่งให้ศาสนิกชนได้เข้าใจ และเข้าถึงแก่นแท้ของศาสนาได้อย่างแท้จริง

๒๓) กระบวนการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ยังขาดการบูรณาการระหว่างความรู้ ความเข้าใจวิชาสามัญกับด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม การเรียนการสอนจึงอยู่ในลักษณะแยกออกจากวิถีชีวิตที่แท้จริงที่มนุษย์พึงเรียนรู้ด้วยระบบของความรู้คู่คุณธรรม

๒๔) ขาดเอกภาพด้านนโยบายและมาตรฐานการศึกษา มีการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางเป็นส่วนใหญ่ สถานศึกษาขาดความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการอย่างอิสระ ขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน และองค์กรต่างๆ ในสังคม

๒๕) ขาดการระดมทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษาจากส่วนต่างๆ ของสังคม เท่าที่ควร ขาดการติดตาม ตรวจสอบการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๒๖) บทบาทของสถาบันและบุคลากรทางศาสนา โดยเฉพาะพุทธศาสนาถูกลดบทบาท ด้านการศึกษาลง สถาบันศาสนาซึ่งเคยเป็นพลังสำคัญและแหล่งการเรียนรู้ การฝึกอบรมของ กุลบุตรกุลธิดาของศาสนิกชนได้รับการยอมรับในฐานะที่พึงทางใจลดน้อยลง

๒๗) การเรียนการสอนวิชาศาสนาในสถานศึกษายังมีปัญหาในทางปฏิบัติหลายประการคือ ขาดความเอาใจใส่จากผู้บริหารการศึกษา ขาดครูเฉพาะทาง ครู คณาจารย์ พระภิกษุ และบุคลากรศาสนาซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สอนยังคงขาดความรู้ความเข้าใจและวิธีการถ่ายทอดศาสนธรรม และการเรียนการสอนด้านศาสนา การเรียนการสอนศาสนาจึงเป็นเรื่องที่เข้าใจยากสำหรับผู้เรียน ตลอดจนขาดสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล พฤติกรรมของผู้เรียน นอกจากนี้ยังขาดความต่อเนื่องการเรียนการสอนวิชาศาสนาจากระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษา

๒๘) แม้ทรัพยากรของสถาบันศาสนามีเป็นจำนวนมาก แต่ยังไม่นำมาใช้เพื่อการพัฒนา คนและสังคมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมน้อยเกินไป ยังคงเน้นถาวรวัตถุมากกว่าประโยชน์เพื่อ การพัฒนาจิตใจ คุณธรรม จริยธรรมของประชาชนอย่างแท้จริง

๒๙) สังคมไทยตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ค่านิยมถึงประโยชน์ส่วนตน มากกว่าส่วนรวม ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ประกอบกับคนไทยจำนวนมาก

มากยิ่งขึ้นความสามารถในการกลั่นกรอง และเลือกใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมต่างชาติที่ หลากหลายซึ่งเข้ามาพร้อมกับเทคโนโลยีสารสนเทศ และสื่อบันเทิงต่างๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน และมีเหตุผล นำไปสู่การครอบงำทางวัฒนธรรมและเร่งให้เกิดพฤติกรรมบริโภคนิยม ส่งผลให้ วิถีชีวิตในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เกิดปัญหาศีลธรรมเสื่อม และปัญหาทาง สังคมต่างๆ ตามมา

๓๐) ศิลปะและประเพณีอันแสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติยังไม่ได้รับการสืบสานอย่าง พอเพียงเพื่อความยั่งยืน ให้ทรงคุณค่าเป็นความภาคภูมิใจของคนไทยทุกคน

๓๑) ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยรวมทั้งศิลปะไทยที่ทรงคุณค่าถูกละเลย ผู้ทรงภูมิปัญญาไม่ได้รับการดูแลและยกย่องจากสังคมให้อยู่อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี

๓๒) การบริหารและการจัดการด้านศิลปะและวัฒนธรรมขาดประสิทธิภาพ ยังไม่ สามารถดูแลรักษาศิลปะและวัฒนธรรมไทยให้ทรงคุณค่าอย่างที่เป็นมาในอดีต ในขณะที่ เดียวกัน การสร้างสรรค์และการพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมไทยยังไม่ได้รับการพัฒนายให้เกิด ผลสำเร็จเท่าที่ควร รวมทั้งศิลปินก็ยังไม่ได้รับการส่งเสริม สนับสนุนอย่างเหมาะสมเพื่อให้ กำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าต่อไป

๓๓) การจัดการพลศึกษาและการกีฬาที่ผ่านมา ยังมีปัญหาทั้งในด้านของโครงสร้าง และเนื้อหาของหลักสูตร การบริหารและการจัดการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้ง งบประมาณสนับสนุน

บทที่ ๔

วัตถุประสงค์และแนวนโยบายเพื่อดำเนินการ

ในแต่ละประเด็นปัญหาวิกฤตดังกล่าวมาแล้วนั้น จะต้องสร้างมาตรการแก้ไขให้หมดไป หรือเบาบางลงให้ได้ จึงจำเป็นต้องกำหนดวัตถุประสงค์ แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์การดำเนินงาน โดยหน่วยงานและ/หรือองค์กรต่างๆ ในสังคมที่รับผิดชอบจะต้องดำเนินการต่อไป แต่หน่วยงานและ/หรือองค์กรต่างๆ ในสังคมเหล่านี้จะต้องนำแนวทางดังกล่าวมาปฏิบัติในแต่ละวัตถุประสงค์ มากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบของตน โดยจะต้องคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานด้านการศึกษา หลักการด้านคุณภาพ คุณธรรม ความเสมอภาค พร้อมทั้งสร้างมาตรการอันมีประสิทธิภาพ ในการบริหารและการจัดการด้านการศึกษาในทุกๆ ระดับ โดยแผนปฏิบัติการและมาตรการทั้งหลายนั้นจะต้องคำนึงถึงบทบัญญัติทั้งหมดที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ นโยบายรัฐบาล วิสัยทัศน์การพัฒนาระยะยาว ๒๐ ปี ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ รวมถึงกฎหมาย พระราชบัญญัติ และระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้โดยมุ่งและเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจากทุกส่วนในสังคม รวมถึงส่งเสริมการระดมทุนเพื่อการจัดการศึกษาจากภาคเอกชนให้มากขึ้น

วัตถุประสงค์ แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ เป้าหมาย กรอบการดำเนินงาน และยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ดังกำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ จะเป็นแนวทางการพัฒนา ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมให้สอดคล้องกันทั่วประเทศ โดยกำหนดระยะเวลา ดำเนินการให้แล้วเสร็จในช่วงระยะเวลา ๑๕ ปี ตั้งแต่การเริ่มดำเนินงานในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ จนถึงสิ้นสุดในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ และให้มีการทบทวน ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน เป็นระยะเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแผนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการประเมินเมื่อสิ้นสุด ระยะเวลาดังกล่าวเพื่อกำหนดแผนใหม่ หากพบว่ามาตรการดังกล่าวที่กำหนดไว้ในแผนนี้ยังไม่บรรลุ ตามเจตนารมณ์ของแผนอย่างสมบูรณ์

๗) มีการจัดบริการการศึกษาในรูปแบบและวิธีการต่างๆ ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย เพื่อเพิ่มโอกาสและทางเลือกในการศึกษาของประชาชนทุกคน

กรอบการดำเนินงาน

๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนา และการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยในรูปแบบที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความรู้แก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมทั้งผู้ที่เตรียมตัวเป็นพ่อแม่

๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพ ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย เพื่อพัฒนารากฐานพัฒนาการของทุกชีวิตอย่างเหมาะสม

๓) จัดบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย เพื่อให้บุคคลสามารถเข้าถึงบริการทางการศึกษาที่หลากหลาย เพื่อการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเองได้ตามความต้องการและความสนใจอย่างต่อเนื่อง

๔) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ เพื่อพัฒนากำลังคนทุกระดับในภาคการผลิตต่างๆ และเปิดโอกาสให้ทุกคนได้ยกระดับความรู้ ความสามารถในทางวิชาชีพได้อย่างต่อเนื่อง

๕) ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้มีความหลากหลาย และให้เพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ และตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

๖) จัดบริการการศึกษาด้วยรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ ด้านต่างๆ

๗) ส่งเสริมการจัดการศึกษาเฉพาะทาง เพื่อสนองความต้องการเฉพาะโดยคำนึงถึงนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ

๘) ส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นที่ทางการรับรอง และการเผยแผ่ศาสนาธรรมทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ในทุกระดับ และประเภทการศึกษา

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

◆ รัฐบาล

๑) ส่งเสริมและสนับสนุนให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้เตรียมตัวเป็นพ่อแม่ มีความรู้ มีความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่ในครรภ์มารดา และแรกเกิดได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้เด็กมีวุฒิภาวะและสามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาได้อย่างเหมาะสมต่อไป

๒) ส่งเสริมบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ให้สามารถจัดการศึกษาปฐมวัย และการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้อย่างมีคุณภาพในรูปแบบที่หลากหลาย และได้ตามมาตรฐานการศึกษาของประเทศที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เป็นไปตามกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในระดับนี้

๓) กำหนดมาตรการเพื่อเพิ่มโอกาสและความสามารถในการประกอบอาชีพของผู้จบการศึกษาภาคบังคับ หรือผู้จบการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ไม่ประสงค์จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป ให้ได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพอย่างน้อย ๑ อาชีพเพื่อเพิ่มทักษะก่อนเข้าสู่การทำงาน

๔) กำหนดนโยบายและแผนพัฒนากำลังคนด้านอาชีวศึกษา เพื่อผลิตบุคลากรระดับช่างกึ่งฝีมือ ช่างฝีมือ ช่างเทคนิค นักเทคโนโลยีและนักวิชาชีพ ในภาคการผลิตต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจนถึงระดับปริญญา ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในภาคการผลิตต่างๆ ตามระบบเศรษฐกิจใหม่ และการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน รวมทั้งกำหนดแนวทางและทำฐานข้อมูลด้านอัตราากำลังและการจ้างงานที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ในทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๕) จัดทำระบบการเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์การทำงาน โดยมีระบบคุณวุฒิวิชาชีพเป็นมาตรฐานกลางในการพัฒนาระบบการเทียบโอน ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้ทุกคนได้มีโอกาสเรียนรู้ เพื่อเพิ่มพูนคุณวุฒิและพัฒนาอาชีพได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

๖) กำหนดมาตรการเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ซึ่งครอบคลุมถึงกลุ่มผู้ยากไร้ ผู้อยู่ห่างไกลที่เสียเปรียบ ผู้อยู่ในกลุ่มเสี่ยง ผู้พิการและทุพพลภาพ รวมทั้งผู้ว่างงาน โดย

- สนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำโครงการต่อเนื่องในลักษณะการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น และระยะยาว เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ

- ให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ บริการให้คำแนะนำ และการฝึกอาชีพ
- สนับสนุนให้นำกองทุนหมุนเวียน โดยเฉพาะที่มีอยู่ในระดับตำบล มาเป็นเงินกู้ยืมเพื่อการลงทุนในผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพ ทั้งในด้านวัตถุดิบ และภูมิปัญญาความรู้
- เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโอกาส และช่องทางประกอบอาชีพอิสระแก่ประชาชน

๗) จัดทำ ปรับปรุง หรือแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการในการจัดการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ ให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ

๘) ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้มีความเป็นเอกภาพในระดับนโยบาย เพื่อเป็นฐานรองรับเครือข่ายการทำงานระหว่างสถาบันอุดมศึกษาที่มีรูปแบบการจัดที่หลากหลาย เพื่อความคล่องตัวในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ระบบที่มีการแข่งขัน และพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามปรัชญาและวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาของแต่ละสถาบัน

๙) จัดให้มีการกำหนดจุดที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาโดยการวิเคราะห์ศักยภาพตามความเหมาะสม ความสามารถในการปฏิบัติการ และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่ภูมิภาคอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

๑๐) จัดตั้งวิทยาลัยชุมชนเพื่อเป็นแหล่งสนับสนุนการเรียนรู้ของประชาชนให้ได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษาขั้นต่ำกว่าปริญญา และฝึกอบรมหลักสูตรและสาขาวิชาที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยเฉพาะในจังหวัดที่ยังขาดแคลนสถาบันอุดมศึกษา

๑๑) กำหนดให้มีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นที่ทางการรับรองในทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะให้มีการจัดหลักสูตรการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับอุดมศึกษา และสถาบันผลิตและพัฒนาครูทุกระดับ เพื่อรองรับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

๑๒) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ด้านศาสนศึกษาให้มีความเข้มแข็งและมีศักยภาพ เพื่อสืบทอดศาสนธรรมและศาสนทายาทของแต่ละศาสนาอย่างเป็นระบบ รวมทั้งส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นที่ทางการรับรองให้

๒) ดำเนินการให้มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดอย่างเพียงพอ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้ตามนโยบายการศึกษาแห่งรัฐ และให้สอดคล้องตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ และแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตามกรอบการปฏิรูปการศึกษา และให้ได้ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

◆ สถานศึกษา

๑) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีการจัดอบรมและให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องสำหรับเด็กปฐมวัย และมีการจัดเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กปฐมวัยในรูปแบบที่หลากหลาย ทัวถึง และมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

๒) สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องจัดการศึกษาในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย เพื่อเป็นทางเลือกของผู้เรียนซึ่งมีความต้องการและความจำเป็นในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน และสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ และได้มาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

๓) สถานศึกษาอาชีวศึกษาจะต้องจัดการศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทางทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติ โดยมีสมรรถนะทางเทคนิคและสมรรถนะทั่วไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด เพื่อเตรียมบุคคลเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ ในการนี้สถานศึกษาอาชีวศึกษา จะต้องมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อจับกระแสความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับโลกของการทำงานในอนาคต และนำความรู้และการเรียนรู้ที่ได้มาปรับหลักสูตรและการเรียนการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ นอกจากนี้สถานศึกษาอาชีวศึกษาจะต้องให้บริการด้านการฝึกอาชีพให้กับชุมชน โดยเปิดโอกาสให้กับผู้ที่สนใจยกระดับความสามารถเพื่อการประกอบอาชีพเข้ารับการศึกษาดูงานเพิ่มเติมได้อย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาและฝึกอบรมดังกล่าวจะต้องดำเนินการควบคู่ไปด้วยกันระหว่างความรู้และคุณธรรม โดยนำวิชาศาสนา คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามเข้ามาสู่กระบวนการเรียนการสอนหลักสูตรอาชีวศึกษาอย่างจริงจังเพื่อกลม่อเกล่าจิตใจเยาวชน

๔) สถาบันอุดมศึกษาต้องมีการจัดการศึกษาที่หลากหลาย ประกอบด้วย การศึกษาขั้นสูงเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการและวิชาชีพขั้นสูง การศึกษาเพื่อค้นคว้าวิจัยเพื่อสร้างความรู้และการเรียนรู้ทั้งที่เป็นความรู้สากลและความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในขณะเดียวกันก็เป็นการศึกษาเพื่อชุมชนและท้องถิ่นเพื่อเพิ่มความเป็นธรรมและขยายโอกาสการ

เข้ารับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยมีการจัดการศึกษาทั้งรูปแบบในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย นอกจากนี้ยังต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอกตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด เพื่อให้สามารถผลิตและพัฒนากำลังคนระดับสูงที่มีความรู้และความสามารถในระดับที่ทัดเทียมกับมาตรฐานโลก

๕) สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนภาควิชาการฝึกหัดครู / คณะศึกษาศาสตร์ / คณะครุศาสตร์ จัดให้มีหลักสูตรการศึกษาสำหรับผู้มีความต้องการพิเศษ เป็นวิชาพื้นฐานในระดับปริญญาตรี และสาขาเฉพาะในระดับปริญญาโท และปริญญาเอก รวมทั้งให้เป็นศูนย์วิชาการในท้องถิ่นสำหรับการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้มีความรู้และทักษะในการจัดทำหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการเป็นพิเศษของผู้เรียนแต่ละคน

๖) สถานศึกษาทุกแห่งและทุกระดับจัดทำนโยบายและหลักสูตรการศึกษา และดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้มีความต้องการพิเศษ โดยคำนึงถึงศักยภาพและความเชี่ยวชาญของสถานศึกษานั้นๆ

๗) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการศึกษาที่หลากหลายให้กับครูและบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้เกิดการยอมรับผู้เรียนจากการศึกษารูปแบบต่างๆ ที่มีความประสงค์จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน และไม่รู้สึกรังเกียจที่จะต้องให้ความช่วยเหลือ เพื่อสนับสนุนหรือส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น

๘) สถานศึกษาทำหน้าที่ประสานกับแหล่งเรียนรู้หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้พ่อแม่ผู้ปกครอง และผู้ที่เตรียมตัวเป็นพ่อแม่มีความรู้ ความสามารถในการอบรม เลี้ยงดู และให้การศึกษานุเคราะห์บุคคลที่อยู่ในความดูแล

๙) สถานศึกษาจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นที่ทางราชการรับรอง และจัดบรรยายภาคการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียนทุกระดับชั้นตามความเหมาะสม โดยสนับสนุนส่งเสริมครูให้มีความรู้ความสามารถในการสอนวิชาศาสนา และเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณร เป็นผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ศีลธรรมในสถานศึกษา และนักบวช ผู้นำทางศาสนาเป็นผู้สอนวิชาศาสนาอื่นที่ทางราชการรับรองในสถานศึกษาที่มีการสอนศาสนานั้นๆ

◆ ประชาชน / องค์กรประชาคม / ภาคเอกชน

๑) บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น สามารถจัดการศึกษาปฐมนิเทศและการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ และความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และจัดการศึกษา ควบคู่กับการให้ความรู้ด้านศาสนธรรม ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันดีงามให้แก่บุตร หรือผู้อยู่ในอุปการะเพื่อการปูพื้นฐานชีวิตที่ดีงามของเยาวชน ทั้งนี้ในการจัดการศึกษาดังกล่าวมีสิทธิได้รับเงินอุดหนุน การลดหย่อน หรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด และได้รับการส่งเสริมให้มีความเข้มแข็งเพื่อให้สามารถร่วมกันจัดการศึกษาได้อย่างครบวงจร สอดคล้องกับความต้องการในการเรียนรู้ของชุมชนนั้นๆ จนถึงการพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

๒) สถานประกอบการร่วมกับสถานศึกษาเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกงานภาคปฏิบัติ เพื่อเรียนรู้การทำงานในบริบทของสถานประกอบการ และขยายโอกาสในการประกอบอาชีพของนักศึกษาให้มากขึ้น รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้และการใช้เทคโนโลยีซึ่งกันและกัน โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐในด้านวิชาการและอุปกรณ์การฝึก หรือได้รับการลดหย่อนหรือการยกเว้นภาษีในส่วนที่เป็นค่าใช้จ่ายในการฝึกงานภาคปฏิบัติ รวมทั้งให้นักศึกษาได้รับเบี้ยเลี้ยงในการฝึกปฏิบัติงานเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายของสถานประกอบการในการจ้างแรงงาน

๓) สถานประกอบการโดยการสนับสนุนจากภาครัฐและสถานศึกษาในชุมชนท้องถิ่นจัดฝึกอบรมเพิ่มเติมให้ผู้ที่กำลังทำงานทั้งที่อยู่ในและนอกสถานประกอบการอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มศักยภาพแรงงานให้มีผลิตภาพสูงขึ้น มีทักษะทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เพื่อนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตและการแข่งขันของประเทศ

๔) จัดให้มีองค์กรซึ่งมีผู้แทนทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ผู้ดำเนินการศึกษาทางเลือกรูปแบบต่างๆ และผู้ทรงคุณวุฒิ ทำหน้าที่ดูแล ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการศึกษาทางเลือกในรูปแบบที่หลากหลายอย่างต่อเนื่องตลอดไป

◆ องค์กรอิสระและองค์กรวิชาชีพ

๑) จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควบคู่กับการปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันดีงาม เพื่อเพิ่มโอกาสและเพิ่มทางเลือกในการเข้ารับการศึกษาของผู้เรียนตามความต้องการและความถนัด โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการศึกษาให้ได้รับเงินอุดหนุน การลดหย่อน หรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

๒) จัดให้มีบริการฝึกอบรมและทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ กลุ่มผู้ยากจน หรือผู้ไม่มีงานทำ ให้มีโอกาสเข้ารับบริการอย่างทั่วถึง และมีการลดหย่อนหรือยกเว้นค่าใช้จ่ายในการเข้ารับบริการเป็นกรณีพิเศษเฉพาะกลุ่ม

แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๒ : การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

โลกในอนาคตเป็นโลกของสังคมแห่งความรู้ที่เน้นคุณภาพของการบริการ ในปัจจุบันคุณภาพของผลผลิตจากระบบการศึกษาอยู่ในระดับที่ยังไม่เป็นที่พอใจ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะระบบการศึกษาของไทยยังไม่อยู่ในฐานะที่จะสร้างคนที่มีคุณภาพได้ หากประเทศไทยประสงค์จะพัฒนาคนให้มีปัญญา คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ให้กระบวนการเรียนรู้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตจริง เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและปัญหาอื่นๆ และอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมโลก จำเป็นต้องสร้างพื้นฐานด้วยการพัฒนาคุณภาพของการศึกษา ซึ่งต้องกำหนดเป้าหมาย กรอบการดำเนินงาน และยุทธศาสตร์การดำเนินงานในแนวนโยบายข้างต้น ดังนี้

เป้าหมาย

- ๑) ผู้เรียนเป็นคนเก่งที่พัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ เป็นคนดี และมีความสุข
- ๒) ครูทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีความรู้และความสามารถในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด
- ๓) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูทุกคนได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ
- ๔) สถานศึกษาทุกแห่งมีการประกันคุณภาพการศึกษา

กรอบการดำเนินงาน

- ๑) การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- ๒) การปฏิรูปครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
- ๓) การกำหนดมาตรฐานการศึกษาและการประกันคุณภาพการศึกษา

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

◆ รัฐบาล

๑) กำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติและการประเมินคุณภาพทางการศึกษาในแต่ละระดับการศึกษา เพื่อเป็นเป้าหมายและแนวทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยคำนึงถึงความหลากหลายในการปฏิบัติ

๒) พัฒนาหลักสูตรแกนกลางให้ตอบสนองมาตรฐานการศึกษาของชาติ และของแต่ละระดับการศึกษา รวมทั้งมีสาระของความรู้ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์ กับเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคสังคมสื่อข่าวสาร สร้างความสามารถและทักษะในการใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารในระดับสากล เพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ที่จำเป็นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ให้สามารถก้าวทันวิทยาการที่เกิดขึ้นในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกได้ รวมทั้งสาระของความรู้ด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา เพื่อพัฒนาคนอย่างสมดุลรอบด้าน

๓) พัฒนาหลักสูตรให้สามารถเสริมสร้างบูรณาการของความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับโลก รวมทั้งการสร้างความรู้ ข่าวสาร และข้อมูลใหม่ๆ ถ่ายทอดไปยังสถานศึกษา เพื่อให้ครู คณาจารย์ได้รับความรู้ และสามารถนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพที่มุ่งพัฒนาให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม คุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม

๔) พัฒนาหลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ สำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ

๕) กำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด โดยเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จนผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้

๖) กำหนดนโยบายและมาตรการการเข้าศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้จริง

๒) สนับสนุนสถานศึกษาให้จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ ที่เน้นทั้งความรู้คู่คุณธรรม และสอดคล้องตามหลักการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการประกันคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้เต็มตามศักยภาพ

◆ สถานศึกษา

๑) จัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เลือกเรียนในสิ่งที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด สามารถแสวงหาความรู้ และฝึกการปฏิบัติในสภาพที่เป็นจริง รู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำ จัดบรรยากาศ ใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมความรู้และการเรียนรู้ของผู้เรียน

๒) จัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานในการส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการศึกษาต่อ โดยศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ทั้งนี้เพื่อให้สาระของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

๓) สนับสนุนพ่อแม่ ผู้ปกครอง คนในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน พระภิกษุ นักบวช ผู้นำทางศาสนา และผู้ประกอบอาชีพต่างๆ ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

๔) จัดระบบประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งในระดับบุคคล ห้องเรียน โรงเรียน ท้องถิ่น เขตพื้นที่ และระดับชาติ โดยมีการประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างได้สัดส่วนกับการประเมินผลด้านวิชาการ

๕) จัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสมบูรณ์ทั้งในด้านความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหาสาระที่สอน วิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม และผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนให้ทันสมัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

๖) สถาบันผลิตครูต้องปรับปรุงหลักสูตร กระบวนการผลิต การบริหารและการจัดการ และการพัฒนา เพื่อให้สามารถผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพในปริมาณที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของหน่วยงานใช้ครู เช่น ครูและบุคลากรทางการศึกษาสำหรับการศึกษาพิเศษ ครูและบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งตามความต้องการของชุมชนและของประเทศโดยรวม

แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๓ : การปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม

กระบวนการเรียนรู้และการจัดการศึกษาต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียน และคนไทยทุกคน ให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข โดยมีการกำหนดเป้าหมาย กรอบการดำเนินงาน และยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ดังนี้

เป้าหมาย

๑) มีการบูรณาการด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมทั้งในเนื้อหา กระบวนการ และกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

๒) บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นทุกแห่ง ร่วมคิด และร่วมดำเนินงานเพื่อพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็นผู้มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม รวมทั้งค่านิยมเชิงสุนทรียภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม

๓) คนไทยส่วนใหญ่มีค่านิยม และพฤติกรรมที่เหมาะสมตามระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม

กรอบการดำเนินงาน

๑) ปฏิรูปโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรในทุกระดับการศึกษา ให้มีสาระของความรู้ เกี่ยวกับความจริงของชีวิตและธรรมชาติ หลักธรรมของศาสนา คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม อันดีงามของระบบวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ไทย เพื่อให้บรรลุถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่างๆ ทั้งด้านจิตใจ และพฤติกรรมที่แสดงออก

๒) ส่งเสริมบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถานประกอบการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันศาสนา สถาบันวัฒนธรรม และสถาบันสังคมอื่น ให้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมอันดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ

๓) บูรณาการการศึกษาและศาสนาเข้าด้วยกัน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นทั้งความรู้และคุณธรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในแก่นธรรมของแต่ละศาสนาที่ตนนับถือ เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน

๔) ส่งเสริมและสนับสนุนวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นอย่างจริงจังด้วยกระบวนการทางการศึกษาและฝึกอบรม

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

◆ รัฐบาล

๑) กำหนดลำดับความสำคัญของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จะต้องเร่งสร้างเสริมให้เกิดขึ้นกับคนไทยทุกคนในช่วงแรก และช่วงเวลาต่อไป อาทิ มีความเพียร รู้จักเก็บออม มีคุณธรรม มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความสามัคคี ชื่นชมคนดี/คนสุจริต มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม รักชาติ รักแผ่นดิน เป็นต้น และกำหนดให้เป็นนโยบายแห่งชาติที่จะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง และต่อเนื่องตลอดไป

๒) ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรแกนกลาง โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ให้มีสาระของความรู้เกี่ยวกับความจริงของชีวิตและธรรมชาติ หลักธรรมของศาสนา คุณธรรม และจริยธรรม ค่านิยมอันดีงามของระบบวิถีชีวิตเอกลักษณ์ไทย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่างๆ ตามลำดับความสำคัญที่กำหนดไว้ โดยบูรณาการอย่างเหมาะสมตามวัยของผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

๓) ส่งเสริมให้สถานศึกษา สถาบันศาสนา และองค์กรต่างๆ ที่จัด และร่วมจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ทางศาสนาและวิชาสามัญเข้าด้วยกันอย่างสมดุล มีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามแก่ผู้เรียนที่เหมาะสมกับวัยอย่างต่อเนื่องทุกระดับ รวมทั้งส่งเสริมให้ครู คณาจารย์ พระภิกษุ นักบวช และผู้นำทางศาสนาที่มีความรู้ ความเข้าใจ ศาสนาอย่างถ่องแท้เป็นผู้สอนวิชาศาสนา และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๔) ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถาบันศาสนาจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา และพัฒนาจิตใจที่สำคัญของเยาวชน ศาสนิกชน และประชาชนคนไทยทุกคน เพื่อให้คนไทยเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

๕) กำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการเพื่อสนับสนุนและพัฒนาให้ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุ นักบวช ผู้นำทางศาสนา และผู้ทรงความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น/ไทย มีความรู้ ความสามารถในการสอน ฝึกอบรม และถ่ายทอดความรู้หลักศาสนธรรม ศิลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้เป็นผู้สอนหรือเป็นวิทยากรในสถานศึกษา

๖) สนับสนุนให้มีการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้แก่ประชาชนในหลักธรรมแห่งศาสนาที่นับถือ สามารถปฏิบัติศาสนกิจในฐานะศาสนิกชนที่ดีได้ตามบทบาทบัญญัติของแต่ละศาสนา

๗) ส่งเสริม สนับสนุน ให้บุคลากรทางศาสนา และสถาบันศาสนา ได้ใช้ประโยชน์จากสื่อเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทั้งทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปแบบอื่นของรัฐและเอกชน เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษา การเผยแพร่ และการทำนุบำรุงศาสนา

๘) สนับสนุนให้องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน จัดกิจกรรมเพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติศาสนบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจหลักศาสนธรรมอย่างแท้จริง มีจรรยาวัตรที่ถูกต้องงดงาม รวมทั้งผู้ที่มีความประพฤติดีงาม ทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เพื่อสร้างศรัทธา และเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับสังคม รวมทั้งบุคคลทั่วไป

◆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑) ดำเนินการให้มีแผนงานและโครงการในการปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมในวิถีชีวิตที่ดีงาม โดยให้สถาบันสังคมในท้องถิ่นที่รับผิดชอบได้เข้ามามีส่วนร่วมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้คนไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีความสุข และเป็นสังคมที่เอื้ออาทรต่อกัน

๒) ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการศึกษา อบรม และถ่ายทอดศาสนธรรมในสถานศึกษา ชุมชน และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเข้าถึงศาสนธรรมอย่างแท้จริง

๓) ส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันศาสนาให้มีส่วนร่วมดำเนินการ และจัดสรรงบประมาณ เพื่อการจัดการศึกษา และการเผยแผ่ศาสนธรรมเพื่อการเสริมสร้างความรู้และศีลธรรมอันดี ยังความสงบสุขให้เกิดแก่ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่น

๔) จัดให้มีกิจกรรมยกย่อง เชิดชูเกียรติ และส่งเสริมศาสนบุคคล ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำศาสนา นักบวช ครู คณาจารย์ ผู้นำชุมชนและสถาบันสังคมอื่นๆ

◆ สถานศึกษา

๑) พัฒนาหลักสูตรให้มีสาระในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและหลักธรรมของทุกศาสนา สภาพชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ไทย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อปลูกฝังและส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

๒) จัดกระบวนการเรียนการสอนด้านศาสนาและหลักธรรมของศาสนาในทุกระดับการศึกษา ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับศาสนาที่ผู้เรียนนับถือทั้งด้านเนื้อหา การปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้ รวมทั้งมีการบูรณาการการเรียนการสอนทางด้านศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ไว้ในทุกวิชาอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน

๓) สถานศึกษาจัดให้มีการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านศาสนาและความรู้ทั่วไปเข้าด้วยกันอย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ตลอดจนจัดให้ครู พระภิกษุ นักบวช และผู้นำทางศาสนาที่มีความรู้ ความเข้าใจศาสนาธรรมอย่างถ่องแท้ เป็นผู้สอนวิชาศาสนาและศีลธรรมในสถานศึกษา

๔) จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสาระของความรู้ที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น / ไทย ให้เข้ากับความรู้จากเทคโนโลยีสมัยใหม่

๕) จัดกระบวนการเรียนรู้ด้านศิลปะเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของความงามที่แท้จริงของชีวิต สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และการสร้างสรรค์ของมนุษย์ จนเกิดสุนทรียภาพในจิตใจ

๖) ศาสนสถาน เช่น วัด โบสถ์ มัสยิด ฯลฯ และสถาบันวัฒนธรรมต่างๆ ในฐานะของสถานศึกษาต้องจัดหรือมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และค่านิยมอันดีงามให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

๗) จัดให้มีการอบรม ประชุมกันอย่างสม่ำเสมอในหมู่ครู คณาจารย์ และผู้บริหารในเรื่องความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมอย่างถูกต้อง เพื่อให้สามารถบูรณาการด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย ในกระบวนการเรียนรู้ได้มากขึ้น รวมทั้งสามารถอบรมคุณธรรม จริยธรรมให้กับผู้เรียน และประพฤติปฏิบัติตนเป็นต้นแบบที่ดีของสังคม

๘) จัดให้มีแผนงานและโครงการที่สนับสนุนให้ศาสนบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ อย่างแท้จริงในศาสนาธรรม เป็นผู้สอนหรือเป็นวิทยากรวิชาศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน เพื่อปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้กับผู้เรียน

๙) พัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ในการสอนและ เผยแผ่ศาสนาธรรม ตลอดจนดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนได้ อย่างแท้จริง

๑๐) จัดให้มีกิจกรรมเพื่อยกย่อง เชิดชูเกียรติผู้เรียน ครู คณาจารย์ และบุคลากร ทางการศึกษา ที่มีความรู้ลึกซึ้งด้านศาสนาธรรม และการประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ บุคคลทั่วไป

๑๑) จัดและพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแบบอย่างของการศึกษา ศาสนาธรรม ควบคู่กับความรู้วิชาสามัญ

๑๒) จัดให้มีกิจกรรมการฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้เรียนในโอกาสต่างๆ ทุก ภาคเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงแก่นธรรม และการปฏิบัติของศาสนา

๑๓) กำหนดนโยบาย แผน แผนงาน และโครงการ ให้ครูภูมิปัญญาไทยสามารถมี ส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อเชื่อมโยงความรู้ในหลักสูตรกับความรู้ของชุมชน ท้องถิ่น ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง

๑๔) จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมวิถีชีวิตตามระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเชื่อมโยงความรู้ในหลักสูตรกับการนำสู่การปฏิบัติจริง โดยผู้นำในทุกระดับต้องประพฤติ เป็นต้นแบบที่ดีให้กับสังคม

๑๕) อบรมและพัฒนาองค์กรประชาชนและองค์กรประชาคมที่เป็นตัวแทนอย่างแท้จริง ของประชาชนและชุมชน ให้มีความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับวัฒนธรรมประชาธิปไตย และสามารถดำเนินกิจกรรมเพื่ออำนวยประโยชน์ให้กับชุมชนท้องถิ่นของตนเองได้

๑๖) ฝึกอบรมและพัฒนาผู้บริหารประเทศและผู้ที่จะมาเป็นผู้บริหารประเทศ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถทำหน้าที่บริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง

◆ ประชาชน /องค์กรประชาคม /ภาคเอกชน

๑) บิดามารดาและสมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องทำหน้าที่อบรม สั่งสอนศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ตามระบบวิถีชีวิตที่ดีงามของคนไทยแก่เยาวชน

๒) บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ต้องจัดหรือร่วมจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และค่านิยมอันดีงามของไทย

๓) สื่อสารมวลชนทุกประเภท ถือเป็นหน้าที่ในการมีส่วนร่วมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการศึกษาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตามระบบวิถีชีวิตที่ดีงามของคนไทยให้เกิดขึ้นกับคนไทย โดยจัดให้มีสาระด้านศาสนา ศิลธรรม คุณธรรม จริยธรรมไว้ในสื่อที่เผยแพร่ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และเครือข่ายสากล เป็นต้น

๔) จัดหรือร่วมจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และค่านิยมอันดีงามของคนไทยให้กับบุคคลในวิชาชีพ

๕) จัดให้มีกิจกรรมฝึกอบรม เข้าร่วมรับการฝึกอบรม และส่งบุตรหลานเข้ารับการฝึกอบรมทางศาสนธรรมของศาสนา เพื่อการอบรมและพัฒนาจิตใจอย่างต่อเนื่อง

๖) สนับสนุน และจัดให้มีการเผยแพร่ศาสนธรรมทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง

๗) จัดพิมพ์เผยแพร่ศาสนธรรม และเอกสารการศึกษาศาสนา เผยแพร่แก่เยาวชน ศาสนิกชน และประชาชนในโอกาสต่างๆ เช่น วันเกิด วันสำคัญทางศาสนา วันฉาปนกิจศพ วันสำคัญขององค์กร หน่วยงาน เป็นต้น

◆ องค์กรอิสระและองค์กรวิชาชีพ

๑) จัดและร่วมจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และค่านิยมอันดีงามของไทยให้กับบุคลากรในวิชาชีพ

๒) จัดและส่งเสริมการศึกษาศาสนา และเผยแพร่ศาสนธรรม การปลูกฝัง และเสริมสร้าง ศิลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมแก่สมาชิกในองค์กร และประชาชนโดยทั่วไป

๓) ยกย่องเชิดชูเกียรติ และส่งเสริมบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติในศีลธรรม คุณธรรม และ จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมในทุกโอกาส

แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๔ : การพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพึ่งพาตนเอง และเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันในระดับนานาชาติ

การที่ประเทศจะสร้างศักยภาพเพื่อเพิ่มสมรรถนะให้พึ่งพาตนเองได้ และลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากภายนอก รวมถึงการแข่งขันอย่างเสรีภายใต้ระเบียบใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศ กับเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย และสิ่งแวดล้อมของประเทศโดยรวมให้ดียิ่งขึ้น มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องเสริมสร้างความรู้ และการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้เกิดขึ้นกับคนไทยในแต่ละช่วงอายุตามวัยอย่างเหมาะสมทุกคน โดยจะต้องกำหนดเป้าหมาย กรอบการดำเนินงาน และยุทธศาสตร์การดำเนินงาน เพื่อพัฒนาความรู้ และการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังต่อไปนี้

เป้าหมาย

- ๑) คนไทยทุกคนมีความรู้ ความคิด และความใฝ่รู้ ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ควบคู่ไปกับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
- ๒) ผลិតครู คณาจารย์ และบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปริมาณที่สอดคล้องกับความต้องการ และได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถเพื่อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ
- ๓) ผู้สำเร็จการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีคุณภาพ และมีสัดส่วนทัดเทียมกับที่มีอยู่ในประเทศผู้นำในระดับนานาชาติ
- ๔) บุคลากรที่ทำงานวิชาชีพด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ และความรู้ความสามารถอย่างจริงจังในสาขาของตน
- ๕) ผลิตนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สามารถทำการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างความรู้และการเรียนรู้ และนวัตกรรมได้

กรอบการดำเนินงาน

- ๑) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์ สามารถนำความรู้ ความเข้าใจ และใช้ศักยภาพของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้
- ๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง
- ๓) ส่งเสริม สนับสนุนผู้มีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เยาว์วัย
- ๔) ส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการผลิตและพัฒนาบุคลากรที่ทำงานวิชาชีพด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับความต้องการ มีคุณภาพ และมีความรู้ความสามารถอย่างจริงจังในสาขาของตน
- ๕) ส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการผลิตนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สามารถทำการวิจัยและพัฒนา ในปริมาณที่เหมาะสม และเพียงพอที่จะสร้างความรู้และการเรียนรู้ และสร้างนวัตกรรมจากฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยได้

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

◆ รัฐบาล

- ๑) กำหนดนโยบายและเป้าหมายในการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทุกระดับอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดสัดส่วนการผลิตกำลังคนในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับสาขาสังคมศาสตร์ / มนุษยศาสตร์ ที่ใกล้เคียงกัน และให้สามารถปฏิบัติได้จริง และส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ควบคู่กับการฝึกปฏิบัติจริง
- ๒) พัฒนาหลักสูตรให้มีเนื้อหาวิชาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสัดส่วนที่เหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัยอย่างเพียงพอและต่อเนื่องจนถึงระดับอุดมศึกษา และรู้จักการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

๓) พัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบและครบวงจร ตั้งแต่การผลิตอย่างพอเพียงกับความต้องการใช้ และให้มีคุณภาพ ส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้สามารถ พัฒนาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการทดลองปฏิบัติจริงได้มากขึ้น โดยจัดให้มีการฝึกอบรมและประชุมปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ เป็นระบบ และสนับสนุนให้มีการผลิตสื่อเพื่อการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการจัดการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของครู คณาจารย์อย่างเพียงพอ และเหมาะสม

๔) สนับสนุนให้นักเรียนที่เรียนดีและเก่งเข้ามาเรียนวิทยาศาสตร์ โดยจัดให้มีโครงการ สนับสนุนและพัฒนาเพื่อส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โครงการพัฒนาอัจฉริยภาพสำหรับเด็กและเยาวชน รวมทั้งส่งเสริมการผลิตผู้เชี่ยวชาญ ครู คณาจารย์ และบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการสร้างแรงจูงใจต่างๆ อย่าง ต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงว่าบุคคลเหล่านี้เป็นทรัพยากรอันทรงคุณค่ายิ่งของประเทศ

๕) สนับสนุนภาคเอกชนและชุมชนเพื่อร่วมกันสร้างและพัฒนาแหล่งความรู้ และการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปสามารถเรียนรู้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ และ แลกเปลี่ยนความรู้และการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้ที่มีความ สามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี บุคลากร นักวิชาการ และผู้ที่สนใจ ได้มี โอกาสแสดงความรู้ ความสามารถ พัฒนาศักยภาพ สร้างสิ่งประดิษฐ์ และคิดสร้างสรรค์ต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจที่จะศึกษา ค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมต่อไป อันจะเป็นประโยชน์อย่าง ยิ่งต่อการคิดค้น และสร้างสิ่งใหม่ๆ หรือวิธีการใหม่เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต หรือ สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของสินค้าที่มีฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย

๖) สนับสนุนให้มีการถ่ายทอดวิชาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จากทั้งใน และต่างประเทศด้วยรูปแบบและวิธีการตามความเหมาะสม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีให้กับบุคลากรวิชาชีพและประชาชนไทยทั่วไป

◆ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

๑) สนับสนุนให้มีแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมให้ คนในท้องถิ่นมีความรู้และเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเพื่อการประกอบอาชีพ เพิ่มรายได้ที่มั่นคงของคนและชุมชนท้องถิ่น

◆ สถานศึกษา

๑) จัดกระบวนการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์ที่เหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษา ตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ ใช้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ และเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเอง สามารถนำความรู้ ความเข้าใจ และใช้ศักยภาพของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพต่อไป

๒) สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้มีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้มีโอกาสฝึกฝนและพัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถ และความรู้เฉพาะทางอย่างเต็มตามศักยภาพ เพื่อนำไปสู่การเป็นนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ

๓) สถานศึกษาที่ได้รับการส่งเสริมให้จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตระดับปริญญาโทและปริญญาเอกในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะต้องสร้างหลักสูตรความรู้ และการเรียนรู้ ให้บัณฑิตในระดับดังกล่าวสามารถทำการวิจัยและพัฒนาได้อย่างมีมาตรฐาน และมีคุณภาพสูงทัดเทียมกับระดับนานาชาติ

๔) ร่วมมือกับสถานประกอบการภาคธุรกิจเอกชน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ และการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของผู้เรียน รวมทั้งสนับสนุนการยกระดับความรู้ ความสามารถ และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของครู คณาจารย์ ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และเพื่อให้สามารถพัฒนาสื่อการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานมากขึ้น

๕) พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ แหล่งวิจัยที่รวบรวม ค้นคว้าศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ และเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ไปสู่บุคคลภายนอกเพื่อการใช้ประโยชน์ต่อไป

◆ ประชาชน /องค์กรประชาคม /ภาคเอกชน

๑) จัดให้มีกิจกรรมชุมชนเพื่อส่งเสริมความรู้และการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะที่มีประโยชน์ต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของชุมชน หรือการพัฒนาสินค้าที่มีฐานการผลิตในชุมชน รวมทั้งสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ต้องเข้ามามีบทบาทในการสร้างกระแสค่านิยมที่ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์ เพื่อสร้างปัญญาให้ทุกคนในชาติ และเห็นประโยชน์ของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งต่อการดำเนินชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ

๒) สถานประกอบการภาคเอกชนต้องจัดการฝึกอบรมและพัฒนาพนักงานทุกคนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการทำงาน ให้รู้จักการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจัดให้มีกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันในองค์กร เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ และใช้ความรู้ร่วมกัน

◆ องค์การอิสระและองค์กรวิชาชีพ

๑) ส่งเสริมการผลิตและพัฒนาครูทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ เพื่อให้ได้ครูที่มีความรู้ สามารถถ่ายทอดความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งจัดและสนับสนุนให้ผู้ที่มีความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้าสู่อาชีพครู โดยกำหนดมาตรการสร้างแรงจูงใจอย่างเหมาะสม

๒) กำหนดมาตรการหรือแนวทางรับรองมาตรฐานวิชาชีพ และส่งเสริมให้อาชีพนักวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติและมีศักดิ์ศรี เพื่อจูงใจให้นักเรียนที่เก่งมาเรียนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น

วัตถุประสงค์ ๒ :

สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม
ภูมิปัญญาและการเรียนรู้

**แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๕ : การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้
เพื่อสร้างสรรค์ความรู้ ความคิด
ความประพฤติและคุณธรรมของคน**

สังคมคุณธรรม สังคมสันติ และสังคมการพึ่งตนเอง เป็นสังคมอุดมคติที่จำเป็นจะต้องก้าวไปให้ถึง คนไทยทุกคนจึงต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความฉลาดรู้ เป็นพลเมืองและศาสนิกชนที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต โดยทุกคนต้องมีโอกาสได้รับการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย จากแหล่งการเรียนรู้ในหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง และผสมกลมกลืนไปกับวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละช่วงอายุ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา จนเป็นผู้มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต มีความรู้พื้นฐานที่เพียงพอสำหรับการประกอบสัมมาอาชีพ สามารถ

ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ และแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถดูแลสุขภาพ ที่ถูกต้องและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ในทุกช่วงชีวิต และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติโดยรวม ซึ่งหากจะให้เกิดขึ้นได้จริงต้องกำหนดเป้าหมาย กรอบการดำเนินงาน และยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ดังนี้

เป้าหมาย

๑) คนไทยทุกคนมีทักษะและกระบวนการในการคิด การวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา มีความใฝ่รู้ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องเต็มตามศักยภาพ

๒) คนไทยทุกคนมีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักผิดชอบชั่วดี มีระเบียบวินัย ประหยัด อุดม มีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และมีสุขภาพแข็งแรง

๓) คนไทยทุกคนมีโอกาสและทางเลือกที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงอายุแต่ละวัย จากสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย มีคุณภาพ และยืดหยุ่นตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน

กรอบการดำเนินงาน

๑) จัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น เปิดกว้าง และเข้าถึงได้ง่ายสำหรับทุกคน

๒) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยพัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิต รวมทั้งสนับสนุนให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

๓) พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้ครอบคลุมวิทยาการที่หลากหลาย สำหรับการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิตตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับชาติ

๔) พัฒนาข้อมูล สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๕) จัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ครอบคลุมทั้งความรู้วิชาการ ความรู้ทั่วไป ความรู้ด้านอาชีพ และความรู้ด้านศาสนา ที่อำนวยความสะดวกทั้งกับตนเองและผู้อื่น

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

◆ รัฐบาล

๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของประชาชน ทั้งที่เป็น ความรู้วิชาการ ความรู้ทั่วไป ความรู้ด้านอาชีพ และความรู้ด้านศาสนา ด้วยกระบวนการ จัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย โดยเฉพาะส่งเสริมและสนับสนุนให้บ้าน และครอบครัวเป็นแหล่งการเรียนรู้แห่งแรกของทุกคน เพื่อพัฒนาให้เป็นผู้มีปัญญา มีความคิด มีความสามารถในการปฏิบัติงาน และมีความเพียร รวมทั้งพัฒนาศาสนสถานให้สะอาด ร่มรื่น เหมาะสมกับการศึกษา การปฏิบัติธรรม และเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และการทำกิจกรรม ร่วมกันของชุมชน เพื่อนำไปสู่การเป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

๒) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบัน สังคมอื่นในการจัดให้มีการเรียนรู้ ทั้งในชุมชนและสถานศึกษาในทุกระดับด้วยรูปแบบที่ หลากหลาย เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน

๓) กำหนดมาตรการและกลไกส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาสามารถ จัดการศึกษาในทุกระดับด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ได้อย่างมีคุณภาพ และมาตรฐานเทียบเท่า ระดับสากล เพื่อพัฒนาประเทศไทยสู่ความเป็นศูนย์กลางการศึกษาของประเทศในระดับ นานาชาติ

๔) ส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งเรียนรู้อื่น โดยกระจายแหล่งเรียนรู้เหล่านี้ให้ทั่วถึง และครอบคลุมทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อสร้างโอกาส ให้เท่าเทียมกันในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของประชาชน

๕) ให้ความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์ของบุคคล ครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ศาสนสถาน และสถานประกอบการในฐานะที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน เช่น สนับสนุนให้เกิดโครงการเพื่อพัฒนาคนในชุมชนให้สามารถเป็นบุคลากรจัดกิจกรรมที่ หลากหลาย เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคนในชุมชน

๖) รณรงค์ให้ทุกคนตระหนักถึงความสำคัญและเห็นประโยชน์ของการเรียนรู้ ทั้งที่เป็น ประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ต่อสังคม โดยส่งเสริมให้สื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทในการสร้าง

กระแสนิยมที่ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้อย่างรอบด้าน พร้อมทั้งจัดหาประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ตัวอย่างผู้ที่ประสบความสำเร็จในแต่ละช่วงของชีวิต เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสังคม เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้คนไทยทุกคนเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และใฝ่ฝึกหัดอบรมตน

๗) กำหนดกลไกต่างๆ เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการเข้าถึง และการได้รับบริการด้านข้อมูลข่าวสารสนเทศที่ถูกต้อง สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของทุกคน เช่น กำหนดให้มีองค์กรเฉพาะที่มีความคล่องตัวและเป็นอิสระ ซึ่งอาจปรับปรุงองค์กรที่ทำหน้าที่อยู่เดิม เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นศูนย์กลางการให้บริการแก่บุคคล ชุมชน และภาคธุรกิจด้วยความร่วมมือของพันธมิตรต่างๆ โดยยึดถือหลักการที่ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

๘) ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างมาตรการจูงใจผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ผู้สร้างปัญญาเพื่อชุมชน ผู้จัด หรือผู้สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยมาตรการหรือวิธีการต่างๆ เช่น การประกาศเกียรติคุณยกย่อง การให้รางวัล หรือผลตอบแทนในรูปแบบเงินช่วยเหลือ หรือการได้รับลดหย่อนภาษี

๙) ส่งเสริมให้มีการดำเนินงานแบ่งระดับหรือเทียบระดับ รวมทั้งการเทียบโอนหลักฐานการศึกษาหรือการเรียนรู้กันได้ทั้งในการศึกษารูปแบบเดียวกัน และระหว่างการศึกษาทั้งสามรูปแบบ เพื่อให้บุคคลมีโอกาสศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต และสามารถเลือกเรียนด้วยการศึกษาประเภทใดก็ได้ตามความต้องการ

◆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑) ส่งเสริม และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาให้บ้าน ชุมชนและสถานประกอบการในพื้นที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน เช่น การจัดตั้งเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ของชุมชน การสนับสนุนเงินทุนโครงการริเริ่มที่มีลักษณะส่งเสริมการเรียนรู้ของครอบครัวและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม/พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ที่เก็บรวบรวมศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ หัตถกรรมพื้นบ้าน เพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒) จัดสรรงบประมาณเพื่อการเรียนรู้ เพื่อให้ทุกคนในชุมชนท้องถิ่นมีโอกาสได้เรียนรู้อย่างสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต โดยใช้คุณธรรมเป็นฐาน

๓) ส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจอย่าง

แท้จริงเกี่ยวกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความได้เปรียบของชุมชนท้องถิ่น เกิดความรัก ผูกพัน และหวงแหนชุมชน พร้อมที่จะร่วมพัฒนาศักยภาพชุมชนของตนให้เข้มแข็งและเจริญรุ่งเรืองต่อไป

๔) สนับสนุนให้มีศูนย์ความรู้ของชุมชนที่สามารถให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ ทั้งในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อการศึกษา รวมทั้งสนับสนุนความสามารถในการเรียนรู้ภายในชุมชนต่างๆ มีการพัฒนาบทบาทของห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ตลอดจนการขยายประโยชน์จากศูนย์ทรัพยากรการเรียนรู้ของสถานศึกษาด้วย เช่น เปิดโอกาสให้ใช้สถานที่เพื่อการเรียนรู้ของคนในชุมชน

◆ สถานศึกษา

๑) พัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมกระบวนการคิดและการเรียนรู้ของคนในแต่ละช่วงวัยของชีวิต ให้มีความรอบรู้ และการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ

๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ได้มีโอกาสพัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยมีการบูรณาการเนื้อหาและวิธีการสอนอย่างเหมาะสม มีการใช้สื่อ และริเริ่มสร้างสื่อจากภูมิปัญญาในท้องถิ่น เช่น สื่อจากศิลปะและศิลป์พื้นบ้าน และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปัญญา มีคุณธรรม มีความสุข และรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต

๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนเข้าใจและรู้วิธีการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะและกระบวนการคิด และการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษา การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเองต่อไปในอนาคต

๔) ให้สถาบันผลิตครูปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน เพื่อผลิตและฝึกอบรมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต และให้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้คนทุกคนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ได้อย่างสะดวกและต่อเนื่อง

๕) สร้างมาตรการและกลไกที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้โอกาสสำหรับทุกคนได้เข้ามาสู่กระบวนการเรียนรู้ ทั้งที่เป็นความรู้ด้านวิชาการ ด้านการประกอบอาชีพ และความรู้เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตในสังคมยุคข้อมูลข่าวสารอย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในและต่างประเทศ

◆ ประชาชน /องค์กรประชาคม /ภาคเอกชน

๑) จัดให้มีเวทีของชุมชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเป็นเครือข่ายการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งที่เป็นความสำเร็จและความล้มเหลวที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

๒) ให้องค์กรชุมชน องค์กรอาสาสมัคร สนับสนุน เตรียมอุปกรณ์ ตลอดจนการฝึกอบรมและสร้างบุคลากร เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในบ้านและในชุมชนมากขึ้น

๓) สถานประกอบการภาคเอกชนสนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งในลักษณะการเรียนรู้ในงาน และการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ ความสามารถ และความรับผิดชอบในงานที่สูงขึ้น รวมทั้งการสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงกับสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรทั่วไปได้รับการพัฒนาในลักษณะที่หมุนเวียนต่อเนื่อง

๔) ส่งเสริมการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้และมีทักษะในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพชุมชน โดยดำเนินงานในรูปแบบของหุ้นส่วนที่ปฏิบัติงานร่วมกัน

◆ องค์กรอิสระและองค์กรวิชาชีพ

๑) จัดการประชุมเพื่อปรึกษาหารือระหว่างภาครัฐกับผู้แทนองค์กร เช่น องค์กรลูกจ้าง และกลุ่มสหภาพเพื่อพัฒนาเกณฑ์ /มาตรฐานขั้นต่ำของความรู้ และทักษะฝีมือต่างๆ เพื่อความสามารถในการประกอบอาชีพ ความก้าวหน้าในการทำงานและการเรียนรู้ รวมทั้งส่งเสริมและจัดบริการการเรียนรู้ในสถานประกอบการในชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

๒) ส่งเสริมให้องค์กรทางสังคมทุกฝ่าย เช่น ครอบครัว ศาสนา สื่อมวลชน เข้ามามีส่วนร่วมสร้าง และดำเนินงานเครือข่าย เพื่อการเรียนรู้ ทั้งที่เป็นความรู้วิชาการ และความรู้ทั่วไป เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตร่วมกัน

๓) ส่งเสริมการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมครัวเรือน และอุตสาหกรรมชุมชน ที่มีความสอดคล้องกับความพร้อมและศักยภาพของแต่ละชุมชน

แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๖ : การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และการเรียนรู้ ของสังคมไทย

ในระยะเวลาที่ผ่านมา สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งวัฒนธรรมใหม่ต่างๆ แต่เนื่องจากคนไทยยังไม่สามารถเลือกรับและปรับใช้สิ่งต่างๆ เหล่านี้ รวมทั้งยังไม่สามารถผลิตและพัฒนาความรู้และการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนาฐานหลักที่เข้มแข็งด้านสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ได้ ทั้งๆ ที่ประเทศไทยมีทุนในด้านนี้ที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษาและเอื้อต่อการพัฒนาประเทศอยู่มาก เพื่อให้แนวนโยบายในการดำเนินการข้างต้นเป็นไปอย่างมีคุณภาพ จึงควรกำหนดเป้าหมาย กรอบการดำเนินงาน และยุทธศาสตร์การดำเนินงานส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และการเรียนรู้ของคนไทยดังต่อไปนี้

เป้าหมาย

๑) เพิ่มสัดส่วนการสนับสนุนด้านการวิจัยและพัฒนาของประเทศจากภาครัฐไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑.๕ ของงบประมาณรายจ่ายประจำปี และเพิ่มขึ้นตามสมรรถนะทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ และความจำเป็นเร่งด่วนในการวิจัยและพัฒนาเฉพาะเรื่อง โดยจัดระบบการจัดสรรอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

๒) มีการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศาสตร์ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และมนุษยศาสตร์ ทั้งที่เป็นการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยที่มุ่งการประยุกต์ใช้ประโยชน์ในบริบทของสังคมไทยมากขึ้น

๓) มีบุคลากรเพื่อการวิจัยและพัฒนาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในอัตราที่ใกล้เคียงกับที่มีในประเทศผู้นำในระดับนานาชาติ

กรอบการดำเนินงาน

- ๑) กำหนดกลไกเชิงนโยบายด้านการวิจัยและพัฒนาที่เข้มแข็ง
- ๒) กำหนดให้การวิจัยและพัฒนาเป็นสาระในหลักสูตรการเรียนรู้อย่างเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างและพัฒนาความรู้และการเรียนรู้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพของคนไทย และการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต

๔) ส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนานักวิจัยและพัฒนาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

◆ รัฐบาล

๑) กำหนดนโยบายและเป้าหมายโดยรวมด้านการวิจัยและการพัฒนาของประเทศให้เชื่อมโยงสอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ และการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต

๒) สร้างระบบเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ในการสนับสนุนการศึกษาและการวิจัยเพื่อความรู้และการเรียนรู้ของคนไทยและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน รวมทั้งระบบฐานข้อมูลประชาคมวิจัยที่มีข้อมูลและสารสนเทศเกี่ยวกับผู้วิจัย โดยเฉพาะสาขาวิชาที่สนใจ และประสบการณ์ทางด้านวิจัย และการส่งเคราะห์ผลงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศเผยแพร่ไว้ด้วย

๓) กำหนดเป้าหมายการสร้างนักวิจัยพัฒนาที่พึงประสงค์ทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพ และกำหนดกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างชัดเจน

๔) จัดให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการวิจัยและการพัฒนา และมีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอให้กับสถานศึกษาและหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ดำเนินการในเรื่องดังกล่าว โดยมีการกำกับ ติดตาม ประสิทธิภาพในการใช้งบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๕) สนับสนุนภาคเอกชนทั้งจากในและต่างประเทศในการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาในรูปแบบต่างๆ เช่น การให้เงินกู้ยืมพิเศษ การลดหย่อนด้านภาษี การให้เงินสมทบหรือการจัดหาตลาดสำหรับการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์

๖) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการพัฒนาสินค้าและบริการใหม่ๆ เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน และให้มีการใช้วิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยีในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของสินค้าที่มีฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับฐานรากทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างจริงจัง

๗) จัดตั้งสถาบันวิจัยเฉพาะทางเพื่อผลิตผลงานวิจัยและพัฒนาอย่างมีคุณภาพ สร้างความรู้และการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และให้มีการประเมินผลงานอย่างจริงจัง เพื่อพิจารณาความคุ้มค่ากับเป้าหมายและการลงทุนดังกล่าว

๘) กำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการนำความรู้ไปใช้ในทางที่ผิด รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความสำนึกในจริยธรรมทางวิทยาศาสตร์ (Science Ethics)

◆ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

๑) ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาความรู้และการเรียนรู้ในทุกด้านอย่างเหมาะสม เพื่อนำมาใช้หรือประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ท้องถิ่น

๒) ส่งเสริม สนับสนุนให้คนในชุมชน ท้องถิ่นสามารถทำวิจัยเพื่อสร้างความรู้จากฐานของภูมิปัญญาความรู้ของท้องถิ่น และการแสวงหาความร่วมมือทั้งทางด้านวิชาการและเงินทุนสนับสนุนจากภายนอก เพื่อเป็นการต่อยอดและเพิ่มพูนความรู้ของท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมให้กว้างขวาง และนำมาใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นกว่าเดิม

๓) สนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ โดยการสร้างสรรค์ และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาความรู้หรือทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อเพิ่มรายได้ของคนในชุมชน

◆ สถานศึกษา

๑) บูรณาการงานวิจัยและพัฒนากับการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเพื่อสร้างนักวิจัย รวมทั้งการฝึกนักวิจัยหลังปริญญาเอก

๒) ดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ และถือเป็นพันธกิจในการช่วยสร้างนักวิจัยฝึกหัด หรือการฝึกอบรมครู คณาจารย์ให้มีความรู้ ความสามารถในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และใช้การเรียนการสอนเป็นฐานของการทำการวิจัย

๓) ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับศาสนธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ทั้งด้านเนื้อหาและการปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้หรือประยุกต์ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของคนไทย และการจรรโลงความสงบสุขและสันติภาพของสังคมไทยและสังคมโลก

๔) ดำเนินการวิจัยทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของไทยให้มีคุณค่า มีความเป็นเอกลักษณ์ สร้างศักยภาพในการนำทรัพยากรธรรมชาติมาทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับมูลค่าทางสังคมและจิตใจ รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถของการแข่งขันในระดับสากล

๕) ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาความรู้และการเรียนรู้ทั้งด้านเนื้อหาสาระและกระบวนการของสังคมและธรรมชาติ เพื่อความอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืนของชีวิตแต่ละท้องถิ่น และสามารถประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ในการพิทักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทางนิเวศน์ที่ยั่งยืนได้

๖) ดำเนินการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีการกีฬาและสุขภาพเพื่อนำความรู้มาประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการพลศึกษาและการกีฬาของประเทศ

๗) ดำเนินงานวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มผู้มีความต้องการทางการศึกษาเป็นพิเศษ รวมทั้งด้านการผลิตการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

◆ ประชาชน / องค์กรประชาคม / ภาคเอกชน

๑) สนับสนุนและร่วมดำเนินงานวิจัยและพัฒนาที่สอดคล้องกับสิ่งที่ชุมชนมีความได้เปรียบทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัตถุดิบ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของชุมชน และเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของสินค้า สามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงให้แก่ทุกคนในชุมชน และเป็นฐานรากที่เข้มแข็งและมีคุณภาพของเศรษฐกิจประเทศโดยรวมต่อไป

◆ องค์กรอิสระและองค์กรวิชาชีพ

๑) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดประชาคมวิจัยอย่างกว้างขวาง เชื่อมโยงกันตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารด้านการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจ และวิทยาการที่ก้าวหน้าต่างๆ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

๒) ส่งเสริมให้ภาคธุรกิจเอกชนสนับสนุนทั้งในด้านทุนและเทคโนโลยีแก่ประชาชนในท้องถิ่น และเป็นศูนย์กลางเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายภาคการผลิตระดับชุมชน กับระดับภาค และระดับประเทศ โดยคำนึงถึงมาตรฐานของสินค้าและผลิตภัณฑ์ประกอบกับความได้เปรียบของชุมชนเป็นสำคัญ

๓) ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาเพื่อผลิตและใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ทำลายและไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม มีความเหมาะสมกับสภาวะท้องถิ่น โดยมีการรับรองมาตรฐานของผลิตภัณฑ์

**นโยบายเพื่อดำเนินการ ๗ : การสร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้ และเผยแพร่
ความรู้และการเรียนรู้ เพื่อสร้างสังคม
คุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้**

การพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศจำเป็นต้องมีการแสวงหา สร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้ และเผยแพร่ความรู้และการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และแพร่หลาย ดังนั้นเป้าหมาย กรอบการดำเนินงาน และยุทธศาสตร์การดำเนินงานในนโยบายข้างต้นควรกำหนดดังต่อไปนี้

เป้าหมาย

- ๑) มีการพัฒนาความรู้และการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย
- ๒) มีการใช้ความรู้เป็นฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย
- ๓) มีการใช้ความรู้เป็นฐานในการพัฒนาในทุกภาคการผลิต เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่นำมาสู่รายได้ที่เพิ่มขึ้นของคนไทย

กรอบดำเนินงาน

- ๑) ส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ๆ ทั้งจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม และจากฐานความรู้ด้านนวัตกรรมต่างๆ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศ
- ๒) สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนและประยุกต์ความรู้ให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและทันต่อการเปลี่ยนแปลง
- ๓) สนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการแสวงหา สร้างสรรค์ รับ ใช้ และเผยแพร่ความรู้

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

◆ รัฐบาล

๑) ส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์ความรู้ทั้งที่เป็นความรู้พื้นฐาน ความรู้ที่สามารถใช้ร่วมกันได้อย่างเหมาะสมกับสภาพและเงื่อนไขของประเทศ และความรู้ในท้องถิ่น รวมทั้งการสร้างฐานความรู้ของประเทศจากการปฏิบัติงานร่วมกับผู้นำในด้านนวัตกรรมต่างๆ จากการพยายามเข้าถึงความรู้ทางเทคนิคใหม่ๆ จากผู้ผลิตโดยการจ่ายค่าใบอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยี และจากการจูงใจให้ผู้มีความรู้กลับมาทำงานในประเทศ

๒) กำหนดมาตรการในการระดม สร้างสรรค์ และแลกเปลี่ยนความรู้และการเรียนรู้จากผู้มีความรู้ในต่างประเทศบนฐานแห่งความเท่าเทียมและยอมรับซึ่งกันและกัน และจากผู้มีความรู้ในประเทศ เพื่อรวมความสามารถร่วมเป็นคลังสมอง และคลังปัญญาของประเทศ

๓) กำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการในการระดมทรัพยากรด้านการศึกษา เพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาให้ขยายกว้างและทั่วถึง เป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ ก่อให้เกิดการหล่อหลอมการเรียนรู้ทางสังคม และสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ให้เกิดลักษณะของสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ขึ้นในประเทศ

๔) ปรับปรุงกฎหมายและสถาบันเพื่อการบริหารและจัดการทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อเป็นกลไกรองรับการพิทักษ์คุ้มครอง การใช้ประโยชน์ และการพัฒนาต่อยอดทรัพย์สินทางปัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศในระยะยาว และเพื่อสร้างแรงจูงใจในการสร้างสรรค์ความรู้ให้มากขึ้น

๕) เพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ รับ และปรับใช้ความรู้ของประชาชนให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิต โดยการเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ทุกระดับของประชาชน การศึกษาและดูงาน การเข้าร่วมประชุมของสมาคมวิชาชีพต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ

◆ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

๑) สร้างฐานข้อมูลระดับท้องถิ่นที่มีการปรับปรุงข้อมูลอย่างถูกต้อง ทันสมัย และให้ทุกคนมีความสะดวก รวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูล เพื่อเป็นฐานในการสร้างสรรค์และแลกเปลี่ยนความรู้และการเรียนรู้ร่วมกัน

๒) สร้างความร่วมมือในระดับท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์และแลกเปลี่ยนความรู้ที่สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งสนับสนุนให้มีการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวสู่ชุมชนท้องถิ่น เพื่อเพิ่มรายได้และการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

◆ สถานศึกษา

๑) ทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน หรือคลังความรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพของทรัพยากรและสังคมไทย พร้อมจะแลกเปลี่ยนและพัฒนา ร่วมกับชุมชนอยู่เสมอ รวมทั้งการให้ข่าวสารข้อมูลต่างๆ ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม กิจกรรมของชุมชน และปัจจัยซึ่งก่อประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพของคนในชุมชนและการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

๒) สร้างความตระหนักให้ครู คณาจารย์ และผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากสื่อเทคโนโลยีต่างๆ โดยรู้จักเลือกสรรและใช้สื่ออย่างเหมาะสมกับสังคมไทย

๓) ร่วมกับองค์กรประชาคมในท้องถิ่นค้นหาความรู้ แหล่งเรียนรู้ และศักยภาพของชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการสนับสนุนและส่งเสริมให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม โดยมีการจัดระบบเพื่อดูแลและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ

◆ ประชาชน /องค์กรประชาคม /ภาคเอกชน

๑) องค์กรประชาคมต้องสนับสนุนให้มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เพื่อการเก็บ รวบรวม สะสม พัฒนา แลกเปลี่ยนข้อมูล รวมทั้งการสร้างความรู้และการเรียนรู้เพิ่มเติม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาและการแก้ไขปัญหา ร่วมกันของชุมชน

๒) พยายามสร้างความรู้ขึ้นเองในท้องถิ่น หรือนำความรู้จากที่อื่น มาพัฒนาให้เหมาะสม โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกคนมีส่วนร่วม และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของความรู้ เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกัน และทำให้มีความเชื่อมั่นที่จะนำความรู้ นั้นไปใช้ประโยชน์ต่อไป

๓) ร่วมกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานโครงการสร้างสรรค์ความรู้ หรือประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อนำข้อคิดเห็นมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงเพื่อการใช้ประโยชน์ได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

◆ องค์กรอิสระและองค์กรวิชาชีพ

๑) สนับสนุนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชน ท้องถิ่น และระหว่างองค์กรชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ โดยเน้นการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ และมีการรับรองมาตรฐานของการเรียนรู้ดังกล่าว

วัตถุประสงค์ ๓ :

พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม เพื่อเป็นฐาน
ในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม
ภูมิปัญญาและการเรียนรู้

**แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๘ : การส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคม
วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
บนฐานของศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ไทย**

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมและ
วัฒนธรรมทุกระดับ ประเทศไทยจึงต้องมีการส่งเสริม พัฒนา และสร้างสรรค์ทุนทางสังคม
วัฒนธรรม และธรรมชาติที่มีอยู่ เพื่อมิให้สูญหายไปจากวิถีชีวิตของคนไทย ควบคู่ไปกับการ
สร้างสรรค์เพื่อเพิ่มคุณค่าจิตใจ และการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจเพื่อการแข่งขันในโลก
อย่างมีศักดิ์ศรีและเป็นอิสระ ด้วยกระบวนการบูรณาการมิติต่างๆ ดังกล่าวเข้าด้วยกันอย่าง
เป็นระบบ โดยกำหนดเป้าหมาย กรอบการดำเนินงาน และยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ดังนี้

เป้าหมาย

๑) สถาบันในสังคมทุกสถาบันสามารถทำหน้าที่เป็นภูมิคุ้มกัน พัฒนาจิตใจ และคุณภาพ
ชีวิตที่ดีงาม และมีความสุขของคนและสังคมไทยได้ตลอดไป

๒) มีการฟื้นฟู พัฒนา และสร้างสรรค์พฤติกรรมของคนและสิ่งแวดล้อมรอบตัวให้เกิด
ความดีงามเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาจิตใจและคุณภาพชีวิตที่ดีงามและมีความสุขของคน
และสังคมไทย

กรอบการดำเนินงาน

๑) ส่งเสริมการดำเนินงานด้านศาสนาเพื่อนำไปสู่ความสุขและความดีงามของสังคม
ไทยและสันติสุขของโลก

๒) พัฒนา ส่งเสริม และสร้างสรรค์ความรู้และการเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ไทย และทำความเข้าใจเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาสากล

๓) ส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรม

๔) ส่งเสริมด้านสังคมวัฒนธรรม

๕) ส่งเสริมการพลศึกษา นันทนาการและการกีฬา

๖) ผลิตและพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถด้านศิลปะและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในสาขาวิชาที่ขาดแคลน รวมทั้งส่งเสริมพัฒนาศิลปิน

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

◆ รัฐบาล

๑) กำหนดนโยบายที่ชัดเจนเพื่อความอุปถัมภ์และคุ้มครองพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ซึ่งทางราชการให้การรับรอง ดำเนินการให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาและการเผยแผ่ พุทธศาสนาของโลก และส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของ ทุกศาสนาเพื่อให้สามารถดำรงตน มีวิถีชีวิตอยู่ในสังคมไทยได้อย่างมีความสุขอันจะนำไปสู่ สันติภาพของสังคมโลก

๒) ส่งเสริมการดำเนินงานขององค์กรการบริหารและการปกครองของแต่ละศาสนาให้ สามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การให้การ สงเคราะห์ทางการศึกษาแก่ศาสนิกชน การเผยแผ่ศาสนาธรรม การบริหารอาคารสถานที่ และการ ให้การสงเคราะห์ทั่วไปแก่ประชาชน อย่างสอดคล้อง เหมาะสมกับความต้องการและ วิถีชีวิตของศาสนิกชน รวมทั้งส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรทางศาสนาทั้งระดับบริหารและ ระดับปฏิบัติ เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ ในการบริหารและการจัดการงานศาสนาทุกด้าน เพื่อให้องค์กรและสถาบันศาสนาเป็นศูนย์กลางการพัฒนาจิตใจของคนและสังคมไทยให้ยึดมั่น อยู่ในความดีงาม ความถูกต้อง และความซื่อสัตย์สุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

๓) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาโครงสร้างของหลักสูตรด้านพุทธศาสนาและศาสนาอื่นที่ ทางการรับรองสำหรับบุคลากรทางศาสนา ทั้งในส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระของหลักสูตรและการ ฝึกปฏิบัติ รวมทั้งกระบวนการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลอย่างสอดคล้องและ เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

๔) จัดให้มีการพัฒนาศาสนบุคคล ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำศาสนา และนักบวช ครู คณาจารย์ ครอบครั้ว ผู้นำชุมชน และผู้นำสถาบันสังคมอื่นในการเผยแพร่ สั่งสอน อบรมหลักศาสนธรรม ศิลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้สามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำในการถ่ายทอดศาสนธรรมและ พัฒนาจิตใจได้อย่างแท้จริง

๕) ส่งเสริม สนับสนุนให้ศาสนสถานของพุทธศาสนา และศาสนาอื่นที่ทางราชการ ให้การรับรอง เป็นแหล่งเรียนรู้ทางศาสนาและพัฒนาจิตใจที่สำคัญของเยาวชน ศาสนิกชน และคนไทยทุกคน เช่น ส่งเสริมวัด มัสยิด โบสถ์ทุกแห่งให้เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่ศาสนธรรม และการจัดกิจกรรมทางศาสนาในวันหยุดราชการ และวันสำคัญทางศาสนา โดยให้มีการ เผยแผ่ศาสนธรรมสู่ประชาชนในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักธรรมของศาสนา สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ คุณธรรม จริยธรรม มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข ส่งผลต่อสันติสุขในสังคมและประเทศชาติ

๖) จัดให้มีหน่วยงานกลางหรือศูนย์ส่งเสริมด้านการวิจัย และการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม เพื่อรวบรวม ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และเผยแพร่ความรู้และการเรียนรู้ ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

๗) กำหนดนโยบาย แผน แผนงานและโครงการ สนับสนุนการพัฒนาด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยทุกสาขา และให้มีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ถึงคุณค่าและ ความสำคัญของ ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ไทยออกไปสู่ประชาคมโลก รวมทั้ง การสร้างความรู้ ความเข้าใจและความซาบซึ้งในความหลากหลายของศิลปะ วัฒนธรรมอื่นๆ ทั่วโลกให้กับประชาชนไทยเพื่อสร้างเสริมค่านิยมสุนทรียภาพ

๘) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการบริหารและการจัดการงาน ศิลปะและวัฒนธรรมอย่างเป็นเครือข่าย เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับ ประเทศ จนถึงระดับโลก รวมทั้งการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานงานศิลปะและวัฒนธรรม

๙) สนับสนุนให้องค์กรเอกชนและชุมชนจัดกิจกรรมเพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติ และ เผยแพร่เกียรติภูมิของบุคลากรทางศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งศิลปินที่สร้างผลงานดีเด่นเพื่อ สร้างกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าต่อไป

๑๐) สนับสนุนกิจกรรมที่ใช้ความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศทั่วโลก และเพื่อการอาชีพบนฐานของเอกลักษณ์ไทย

๑๑) ส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับความรู้และการเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ไทย รวมทั้งสนับสนุนให้มีการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนงานด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น / ไทย ในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้บุคลากร นักวิชาการ อาสาสมัครและผู้ที่มีสนใจเกิดความตื่นตัวในการพัฒนาเทคนิคต่างๆ มาปรับใช้กับงานทาง ศิลปะและวัฒนธรรม

๑๒) สนับสนุนให้มีการจัดบริการด้านพลศึกษาและการกีฬาขั้นพื้นฐาน โดยจัดให้มี สถานที่เล่นกีฬาสำหรับประชาชนอย่างทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสและสถานที่ ออกกำลังกายเพื่อให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ รวมทั้งเพื่อสร้างความสามัคคี ความมี น้ำใจเป็นนักกีฬา และความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

๑๓) ส่งเสริมการศึกษาวิทยาศาสตร์การกีฬาอย่างจริงจังเพื่อพัฒนาการกีฬาให้มี มาตรฐานสูงขึ้น สามารถประกอบเป็นวิชาชีพได้ต่อไป

◆ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

๑) จัดให้มีแผนงานและโครงการส่งเสริมสถาบันศาสนา และให้ประชาชนในชุมชน เรียนรู้ศาสนธรรมและระบบวิถีชีวิตของตน เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการมีหลักธรรม ประจำใจ

๒) จัดให้มีแผนและโครงการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้เห็นความสำคัญของศิลปะ วัฒนธรรม มรดกทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น / ไทย เพื่อนำไปสู่การ สืบสานและสร้างสรรค์ได้ต่อไป

๓) จัดให้มีเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็น สร้างกระบวนการเรียนรู้ การมี ส่วนร่วมคิดร่วมทำในการทำนุบำรุง รักษา และอนุรักษ์มรดกด้านศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๔) จัดระบบการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความรู้ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และเพิ่มขีดความ สามารถให้แก่ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น ได้ตระหนักถึงภาระหน้าที่ในการรับผิดชอบและร่วม ปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีความรู้และเข้าใจวิธีการที่จะใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ประหยัดและคุ้มค่า

◆ สถานศึกษา

๑) สถานศึกษาของศาสนาต้องพัฒนาศาสนบุคคลให้มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาธรรมอย่างถ่องแท้ สามารถเผยแผ่ศาสนาธรรมที่เป็นแก่นแท้ได้อย่างมีคุณภาพ และสามารถเป็นผู้นำทางความคิด คุณธรรม จริยธรรมของคนและสังคมไทยได้

๒) สถานศึกษา สถาบันศาสนา และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันจัดทำคำสอนที่เป็นแก่นแท้ของศาสนาธรรมด้วยภาษาไทย เพื่อให้ประชาชนโดยทั่วไปสามารถเข้าใจได้ง่ายและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

๓) สถานศึกษาด้านศิลปะและวัฒนธรรมจัดการเรียนการสอนด้านศิลปะและวัฒนธรรมในรูปแบบที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาที่ขาดแคลน เพื่อสร้างบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะด้านศิลปะและวัฒนธรรม

๔) สถานศึกษาด้านศิลปะและวัฒนธรรมจัดฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร นักวิชาการ และอาสาสมัครทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม ให้มีความรู้ ความสามารถในการสร้างสรรค์ฟื้นฟู พัฒนา และอนุรักษ์งานด้านศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อความภาคภูมิใจร่วมกันของมนุษยชาติต่อไป และจัดให้มีเวทีเพื่อเผยแพร่ผลงานต่างๆ เพื่อสร้างเสริมสุนทรียภาพในจิตใจของคนไทยและความภูมิใจในคุณค่าความงามของศิลปะ วัฒนธรรมของไทย

๕) จัดเก็บข้อมูลสถิติ เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลระดับท้องถิ่นเกี่ยวกับศักยภาพด้านศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมการบริหารและการจัดการให้คงอยู่เป็นความภูมิใจของคนในชาติ และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในส่วนที่ท้องถิ่นมีความได้เปรียบทั้งปัจจัยการผลิตและภูมิปัญญาความรู้

◆ ประชาชน /องค์กรประชาคม /ภาคเอกชน

๑) บิดา มารดา และสมาชิกทุกคนในครอบครัว ทำหน้าที่อบรม สั่งสอน ศิลปธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตามระบบวิถีชีวิตที่ดั่งงามของคนไทยแก่เยาวชน และประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่บุตรหลาน เยาวชน ผู้เรียน และประชาชนทั่วไป เพื่อให้สถาบันครอบครัวสามารถเป็นภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งของคนและสังคมไทยได้ตลอดไป

๒) บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นจัดหรือร่วมจัดการศึกษา จัดให้มีกิจกรรมฝึกอบรม เข้าร่วมรับการฝึกอบรม และส่งบุตรหลานเข้ารับการฝึกอบรมทางศาสนาธรรม

เพื่อการพัฒนาจิตใจอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งร่วมสนับสนุนและระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ศาสนา เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และค่านิยมอันดีงามของไทย

๓) องค์การประชาคมร่วมมือกับองค์การบริหารและปกครองของศาสนา ร่วมติดตาม ตรวจสอบผู้สอนและผู้เผยแพร่ศาสนาต่างๆ เพื่อให้การคุ้มครอง ศาสนธรรม และเพื่อป้องกัน คำสอนที่ผิดเพี้ยนที่ก่อให้เกิดความสับสนแก่ประชาชน และจัดการเผยแพร่ศาสนาในเชิงพาณิชย์

๔) องค์การประชาคมควรร่วมมือกับภาครัฐในการทำนุบำรุง รักษา และ พัฒนา ศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งโบราณคดี และมรดกทางศาสนา ศิลปะและ วัฒนธรรมต่างๆ ให้คงอยู่เป็นสมบัติเพื่อความภาคภูมิใจร่วมกันของคนไทยและมนุษยชาติ

๕) ส่งเสริมประชาชนและองค์การประชาคมในท้องถิ่นให้มีความรู้ ความเข้าใจ ช่วยส่งเสริม อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมทั้งการบริหารและการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและชุมชน และให้เป็นประโยชน์สำหรับการ พัฒนาประเทศในระยะยาวต่อไปด้วย

๖) สื่อมวลชนทุกแขนงให้ความสำคัญ และถือเป็นหน้าที่ให้ความรู้ เผยแพร่ และส่งเสริม ศาสนธรรม ศิลธรรม คุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามแก่ประชาชน ทำนุบำรุง รักษา และพัฒนา ศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งโบราณคดี และมรดกทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเชิดชูเอกลักษณ์ ค่านิยมที่ดีงามของไทย รวมทั้งการ เสริมสร้างค่านิยมสุนทรีย์ภาพของคนไทยอย่างต่อเนื่องและจริงจัง สื่อมวลชนทุกประเภทต้อง ถือเป็นหน้าที่สำคัญที่จะต้องรณรงค์และให้ความรู้เพื่อปรับเปลี่ยนจิตสำนึกและพฤติกรรมของ ทุกคนให้ตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมร่วมอนุรักษ์และพัฒนา สภาพแวดล้อมของชาติให้คงความอุดมสมบูรณ์และสวยงามตลอดไป

◆ องค์การอิสระและองค์กรวิชาชีพ

๑) พัฒนามาตรฐานวิชาชีพด้านศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงทัดเทียมวิชาชีพอื่น ในขณะเดียวกันก็มุ่งสร้างเสริมค่านิยมสุนทรีย์ภาพให้เกิดขึ้น เพื่อความสุขและความงามในจิตใจ

๒) องค์การศาสนาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมพัฒนาระบบการบริหารและการจัดการ ด้านศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จัดให้มีการกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ภาค / จังหวัด / อำเภอและวัดร่วมจัดหรือจัดการศึกษาปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี และสายสามัญ มีการพัฒนา หลักสูตรธรรมะแกนกลางที่ศาสนทายาทหรือบุคลากรทางศาสนาต้องเรียนเพื่อประโยชน์ใน การเผยแพร่ศาสนาธรรมและสืบทอดศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) องค์การศาสนากับชุมชนร่วมพัฒนาระบบการจัดสรรทรัพยากรของศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อพัฒนาการศึกษา และเพื่อให้ศาสนสถานทุกแห่งได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน และให้สามารถทำหน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนาธรรมและการทำนุบำรุงศาสนาได้อย่างถูกต้อง

แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๙ : **การจำกัด ลด ขจัดปัญหาทางโครงสร้าง
ที่ก่อให้เกิด และ / หรือคงไว้ซึ่งความยากจน
ขัดสน ด้อยทั้งโอกาสและศักดิ์ศรีของคน
และสังคมไทย เพื่อสร้างความเป็นธรรม
ในสังคม**

ความยากจน ขัดสน ด้อยโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาและการฝึกอบรมในรูปแบบต่างๆ ยังเป็นปัญหาหลักที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการจัดการศึกษาอย่างเสมอภาคและทั่วถึง ดังนั้น เพื่อให้คนไทยทุกคนมีโอกาส และความเสมอภาค ที่จะพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ สามารถประกอบอาชีพ หาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างมีความสุขตามสมควร รวมทั้งสามารถมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการกิจกรรมสาธารณะที่มีผลกระทบต่อตนเอง ชุมชนและท้องถิ่น จึงควรกำหนดเป้าหมาย กรอบการดำเนินงาน และยุทธศาสตร์การดำเนินงานไว้ดังต่อไปนี้

เป้าหมาย

๑) ประชากรในวัยเรียนโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ซึ่งครอบคลุมถึงกลุ่มผู้ยากไร้ ผู้อยู่ห่างไกลที่เสียเปรียบ ผู้อยู่ในกลุ่มเสี่ยง ผู้พิการและทุพพลภาพ ทั้งที่อยู่ในเมืองและชนบท มีโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปีในรูปแบบที่หลากหลายที่จัดอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง

๒) ประชากรผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มมีโอกาสในการเข้าถึงและได้รับการบริการทางการศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพที่จัดอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

๓) มีการบริหารและจัดการศึกษาที่เป็นอิสระ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และชุมชนอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

๔) ประชาชน ชุมชน องค์กรประชาคมมีความเข้มแข็ง สามารถร่วมคิด ร่วมตัดสินใจกำกับดูแล ตรวจสอบ ตลอดจนสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมสาธารณะที่มีผลกระทบต่อชุมชนและท้องถิ่นโดยรวม

กรอบการดำเนินงาน

๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปีอย่างมีคุณภาพของผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ

๒) ปฏิรูประบบงบประมาณเพื่อสร้างความเป็นธรรมทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และให้ถือว่าการศึกษาคือการลงทุนที่จะช่วยแก้ปัญหาความยากจน

๓) ปฏิรูปโครงสร้างการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความหลากหลายในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๕ เป็นต้นไป

๔) ใช้มาตรการทางการศึกษาเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของฐานรากของสังคมเพื่อขจัดความยากจน

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

◆ รัฐบาล

๑) แก้ไขและปรับปรุง กฎหมาย กฎ ระเบียบปฏิบัติต่างๆ เพื่อจัดหลักสูตรการศึกษาที่หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้ด้อยโอกาสและผู้อยู่ในภาวะยากลำบากกลุ่มต่างๆ รวมทั้งจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลือทางการศึกษา เช่น ให้คู่มือการศึกษา จัดที่พักระหว่างเรียน จัดอาหารและกองทุนให้กู้ยืม เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อการเข้าถึงบริการการศึกษาและให้สามารถศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น หรือสามารถประกอบสัมมาชีพ มีรายได้และพึ่งตนเองได้ในอนาคต

๒) กำหนดนโยบาย เป้าหมาย และแผนการดำเนินงาน ที่ชัดเจนในการเข้าถึงบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายของผู้ด้อยโอกาสและผู้อยู่ในภาวะยากลำบากกลุ่มต่างๆ รวมทั้งการประสานการจัดทำแผนปฏิบัติการ และการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นสหวิชาชีพ

กับผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ เช่น นักจิตวิทยา นักกายภาพบำบัด นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้อย่างมีคุณภาพ

๓) จัดสรรงบประมาณการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสและผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากกลุ่มต่างๆ เพิ่มเติมจากค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียนในแต่ละระดับการศึกษาตามที่กำหนด เพื่อให้บุคคล ชุมชน และองค์กรต่างๆ สามารถจัดเตรียมสภาพแวดล้อม สื่อ และอุปกรณ์การเรียนการสอนที่จำเป็นสำหรับการศึกษาพิเศษให้เพียงพอและเหมาะสม

๔) กำหนดเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เหมาะสมเป็นธรรม และมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยจะต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นและบุคคลกลุ่มต่างๆ ที่มีความต้องการทางการศึกษาไม่เหมือนกัน และมีเกณฑ์ในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาเป็นพิเศษให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก และกลุ่มเสี่ยง เช่น การให้ทุนการศึกษากับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยตรง การให้สินเชื่อเพื่อการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

๕) กำหนดเกณฑ์ในการมีส่วนร่วมด้านค่าใช้จ่ายในการศึกษาที่สะท้อนต้นทุนการผลิตที่แท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาที่ได้รับอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลค่อนข้างสูง

๖) กำหนดให้มีแผนปฏิบัติการที่กำหนดเป้าหมายและการดำเนินงานในแต่ละช่วงเวลาอย่างชัดเจน เพื่อให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ตามหลักการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน รวมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมทั้งในด้านวิชาการ และงบประมาณ เพื่อให้มีการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการได้อย่างจริงจัง

๗) ดำเนินการถ่ายโอนภารกิจด้านการจัดการศึกษาไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษาให้ได้ตามที่กฎหมายกำหนด และได้ตามมาตราฐานการศึกษาตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งให้สอดคล้องและเป็นไปตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ และแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบกับความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทและแต่ละแห่งตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมที่กระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมกำหนด

๘) สนับสนุนและเสริมสร้างสมรรถนะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อรองรับการถ่ายโอน การเปลี่ยนผ่านภารกิจด้านการจัดการศึกษา และการบริหารและการจัดการด้าน

งบประมาณเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพจนกว่าจะดำเนินการแล้วเสร็จ และส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยตนเอง ตลอดจนการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อพัฒนาความรู้และเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้สามารถดำเนินงานตามภาระหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

๙) ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ให้คำแนะนำและคำปรึกษา จัดฝึกอบรมทั้งด้านวิชาการ และด้านเทคนิค รวมทั้งปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสามารถดำเนินงานตามภาระหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น

๑๐) กำหนดการจัดสรรภาษีและอากร เงินอุดหนุน และรายได้อื่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างสอดคล้องเหมาะสมกับภารกิจด้านการจัดการศึกษา โดยจัดระบบและกลไกการดำเนินงานที่สนับสนุนและเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคประชาสังคมที่เป็นตัวแทนของชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานจัดการศึกษาและการบริหารและการจัดการงบประมาณและรายได้อย่างจริงจัง เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น

๑๑) ส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ขององค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาในชุมชนท้องถิ่นควบคู่ไปกับการสร้างความมั่นคงด้านอาชีพและการเพิ่มรายได้ เช่น การรวมกลุ่มอาชีพสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือผลิตภัณฑ์ที่ท้องถิ่นมีความได้เปรียบทางด้านปัจจัยต้นทุนการผลิต และภูมิปัญญาความรู้

◆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑) กำหนดแผนงานและโครงการเพื่อดำเนินการถ่ายโอน การเปลี่ยนผ่านภารกิจการจัดการศึกษา ให้ได้ตามเป้าหมายและแนวทางดังกล่าวที่กำหนดตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดนโยบายและมาตรฐานการจัดบริการด้านการศึกษา การจัดสรรทรัพยากร การกำกับดูแลและตรวจสอบการดำเนินงาน รวมทั้งการประสานความร่วมมือระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยตนเอง

๒) กำหนดแผนปฏิบัติการระดับท้องถิ่นที่มีการบูรณาการแผนงานและโครงการพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม รวมทั้งแผนงานและโครงการพัฒนาด้าน

เศรษฐกิจ สังคมที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน เพื่อให้มีการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในลักษณะที่เป็นองค์รวม เพื่อขจัดความซ้ำซ้อน และทำให้เกิดการประหยัด โดยเปิดโอกาสให้ประชาชน / องค์กรประชาคม / ภาคเอกชน มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล เพื่อให้มีการพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง

๓) กำหนดสัดส่วนรายได้จากภาษีอากร ค่าธรรมเนียม และเงินรายได้ต่างๆ ที่จัดเก็บเพิ่มขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการถ่ายโอนภารกิจและงบประมาณในการจัดการศึกษาระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกัน เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

๔) จัดสรรเงินอุดหนุนเพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังกัดมีความพร้อมในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของประเทศ

๕) จัดระบบข่าวสารข้อมูลที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกคนโดยเฉพาะผู้ยากจนและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส มีโอกาสเข้าถึงบริการสาธารณะทุกด้านได้อย่างเท่าเทียมกัน

◆ สถานศึกษา

๑) จัดเก็บข้อมูลสถิติเพื่อจัดทำดัชนีความขัดสนและดัชนีความจำเป็นในระดับสถานศึกษา ชุมชนท้องถิ่น และเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินงานจัดการศึกษาและการให้บริการฝึกอบรมสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและผู้อยู่ในภาวะยากลำบาก และเพื่อขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐ

๒) จัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมเป็นพิเศษสำหรับนักเรียนกลุ่มด้อยโอกาส และผู้อยู่ในภาวะยากลำบาก เพื่อเสริมความพร้อมและความสามารถในการเรียนรู้ รวมทั้งสนับสนุนให้มีโครงการพิเศษเพื่อลดค่าเสียโอกาสของผู้เรียนที่สามารถหารายได้ของตนเอง

๓) ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและผู้อยู่ในภาวะยากลำบากมีโอกาสศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นตามความสามารถอย่างเต็มที่ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพ พึ่งตนเอง และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศได้ต่อไป

๔) วางแผนกำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานให้ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ และดำเนินงานตามแผนอย่างจริงจังเพื่อสร้างเสริมศักยภาพและความพร้อมด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาบุคลากร การจัดระบบการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ การจัดระบบและกลไกในการสนับสนุนและจูงใจให้ผู้ปกครองและตัวแทนจาก

ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ กำกับ ดูแล ตลอดจนสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียน

๕) ส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น โดยสถานศึกษาทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และบทบาทที่ถูกต้อง เหมาะสม และสนับสนุนให้องค์กรประชาคมเป็นผู้ดำเนินงานกิจกรรมทางสังคมต่างๆ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้และทำงานร่วมกัน

◆ ประชาชน /องค์กรประชาคม /ภาคเอกชน

๑) กำหนดมาตรการและกลไกในการจัดสวัสดิการสงเคราะห์และบริการ เพื่อพัฒนากลุ่มผู้ด้อยโอกาสและผู้อยู่ในภาวะยากลำบากในสังคมให้สามารถเข้าถึงบริการข้อมูล ข่าวสารและบริการอื่นๆ ของรัฐ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขตามสมควร

๒) ส่งเสริมการใช้กลไกทางสังคมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น และเสริมสร้างความสามัคคีภายในชุมชน โดยให้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การฟื้นฟูประเพณี และวัฒนธรรมที่ดีงาม

๓) ประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนและชุมชนในแต่ละพื้นที่โดยความสมัครใจมากกว่าการชี้แจงจากภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรม การให้ความคุ้มครองทางสังคมแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและผู้อยู่ในภาวะยากลำบากกลุ่มต่างๆ และการแก้ปัญหาทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหา ยาเสพติด

๔) ประชาชน ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ และสถาบันสังคมต่างๆ ร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานจัดบริการด้านการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งร่วมตรวจสอบ กำกับ ติดตาม และประเมินผล การจัดบริการด้านศึกษาดังกล่าวเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น และของประเทศชาติโดยรวม

๕) ส่งเสริม สนับสนุนการสร้างสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน โดยคำนึงถึงวัฒนธรรมประชาสังคมที่คนในสังคมมีความสำนึกทั้งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองไทยที่ต้องรับผิดชอบต่อสถานการณ์ในปัจจุบันและอนาคต มีการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาคความขัดแย้งอย่างสันติ โดยใช้ศักยภาพด้านเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยที่ประนีประนอมในการทำความเข้าใจร่วมกัน ยอมรับพื้นฐานของความเสมอภาค และเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

๓) ส่งเสริมและสนับสนุนผู้ใช้และผู้ผลิตเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้มีจิตสำนึก มีจรรยาบรรณ มีความรับผิดชอบต่อสังคม และผลิตสื่อเพื่อการศึกษาที่มีคุณภาพ

๔) พัฒนาผู้รับและผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถเลือกสรร กลั่นกรอง และใช้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

◆ รัฐบาล

๑) จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย เครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา เครือข่ายวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และการสื่อสารโทรคมนาคมอื่นๆ ในทุกเขตพื้นที่การศึกษา โดยเก็บค่าบริการในอัตราที่เหมาะสมกับ มาตรฐานชน และอัตราพิเศษหรือยกเว้นค่าบริการสำหรับการศึกษา

๒) กำหนดนโยบายและมาตรการให้มีการจัดการเรียนการสอนและการศึกษารูปแบบต่างๆ ที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสร้างเสริมความรู้และการเรียนรู้ตามความต้องการที่หลากหลายของประชาชน และเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ของทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน มีการจัดทำรายการภาคสาระเพื่อการพัฒนาสติปัญญาและคุณภาพชีวิตของประชาชนในสัดส่วนที่สมดุลระหว่างภาคบันเทิงและโฆษณา

๓) สนับสนุน ส่งเสริมการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ และทักษะการผลิตและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในระดับที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งสามารถดูแลซ่อมแซมอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศในระดับพื้นฐานได้

๔) กำหนดมาตรการสนับสนุนอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับการผลิตสื่อ สิ่งพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งพิมพ์ เช่น แบบเรียน ตำรา หนังสือทางวิชาการ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนให้มีต้นทุนการผลิตลดลง รวมทั้งให้สามารถผลิตสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่มีคุณภาพ ราคาถูก เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีคุณภาพได้มากขึ้น

๕) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งกำหนดกลไกต่างๆ เช่น มาตรการทางภาษี มาตรการทางการเงินและการคลัง และมาตรการส่งเสริมการลงทุนอื่นๆ เพื่อจูงใจภาคเอกชนในการผลิตสื่อในพื้นที่ชนบท เพื่อให้ประชาชนส่วนใหญ่เข้าถึงสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้น

๖) ส่งเสริมการผลิตสื่อในรูปแบบต่างๆ เช่น สื่อเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว สื่อสำหรับผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งการแปลตำราภาษาต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมความรู้และการเรียนรู้ของประชาชนไทย

๗) กำหนดมาตรการส่งเสริมการผลิตและเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์ให้มีความหลากหลาย มีราคาถูกลง และครอบคลุมทั่วถึง เพื่อสร้างเสริมนิสัยรักการอ่านของคนไทย

๘) กำหนดมาตรการสนับสนุนให้มีแหล่งเรียนรู้ในลักษณะของสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ศูนย์ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ประชาชนสามารถใช้บริการได้อย่างสะดวกและราคาถูกลง เพื่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของประชาชนโดยทั่วไป

๙) สนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถที่จะเลือกรับ และกลั่นกรองข่าวสารข้อมูลจากสื่อต่างๆ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน

๑๐) กำหนดมาตรการกลั่นกรองความรู้ ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ เช่น โปรแกรมกรองข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต กฎหมายควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ตในบางเรื่อง เป็นต้น

◆ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

๑) สนับสนุนให้มีประชาคมเทคโนโลยีในชุมชนท้องถิ่น โดยเชื่อมโยงกับประชาคมในระดับภาค ถึงระดับประเทศ เพื่อเป็นช่องทางให้บุคคลที่มีความสนใจในความรู้และการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่างๆ โดยเฉพาะความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ซึ่งกันและกัน โดยผ่านทางเทคโนโลยีและการสื่อสารต่างๆ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนและระหว่างชุมชน

◆ สถานศึกษา

๑) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และจัดการศึกษาทางไกล เพื่อให้บริการการศึกษาที่ทั่วถึง ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และผู้อยู่ห่างไกล รวมทั้งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นความรู้ทั่วไปและข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกันตลอดชีวิต

๒) จัดให้ผู้จบการศึกษาภาคบังคับมีความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในแต่ละระดับชั้นอย่างเหมาะสม

๓) มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ความรู้ และสื่อความรู้ประเภทต่างๆ ที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายร่วมกันในระหว่างสถานศึกษาและกับแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้บุคลากรของโรงเรียนและประชาชนทุกคนสามารถเข้ามาใช้บริการได้อย่างสะดวก กว้างขวางโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หรือเสียค่าใช้จ่ายในอัตราที่เหมาะสมกับสาธารณชน และอัตราพิเศษสำหรับการศึกษา

◆ องค์การอิสระและองค์กรวิชาชีพ

๑) กำหนดกลไกและมาตรการเพื่อยกระดับคุณวุฒิ ทักษะ ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมของบุคลากรผู้ผลิตสื่อทุกประเภทอย่างต่อเนื่อง โดยให้สถานศึกษา มีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้ผลิตสื่อให้มีความรู้ ความสามารถในการให้ข้อมูลข่าวสาร และความรู้แก่คนและสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม

๒) กำหนดมาตรฐานคุณภาพสื่อเทคโนโลยี และมีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย

**แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ๑๑ : การจัดระบบทรัพยากรและการลงทุน
ทางการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
เพื่อพัฒนาคนและสังคมไทย**

การเรียนรู้ในอนาคตมิใช่เป็นการศึกษาในระบบแต่เพียงอย่างเดียว ยังเป็นการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งสามารถจัดได้โดยบุคคล ครอบครัว สถาบัน / องค์กรต่างๆ ในสังคม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน และให้สังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ในทุกด้านทั้งการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ทำให้สภาพการจัด รูปแบบ และวิธีการจัดการศึกษาเปลี่ยนไปตามสภาพความต้องการและจำเป็นของแต่ละชุมชน สังคม การจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนดังกล่าวจึงต้องเปลี่ยนตามไปด้วย เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ และสนองตอบความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการใช้ทรัพยากร จึงจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมาย กรอบการดำเนินงาน และยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

๒) กำหนดแนวทาง /มาตรการในการระดมทุนและ /หรือการลดต้นทุนของสถานศึกษา ตลอดจนการบริจาคเงินหรือทรัพยากรอื่นเพื่อการศึกษา โดยการให้การลดหย่อน /ยกเว้นภาษี และการผ่อนคลาຍกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ เพื่อจูงใจให้ทุกส่วนของสังคมทั้งจาก ภายในและภายนอกประเทศเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๓) ส่งเสริม สนับสนุน และจัดให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ด้วยรูปแบบ และวิธีการต่างๆ เช่น มาตรการลดหย่อนทางด้านภาษี การจัดสรรเงินกู้เพื่อการศึกษาในอัตรา ดอกเบี้ยต่ำ การกำหนดอัตราค่าบริการสาธารณสุขในอัตราพิเศษ รวมทั้งการออกพันธบัตร เพื่อการศึกษา เป็นต้น

๔) ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันการเงินจัดสรรเงินกู้เพื่อการศึกษาให้กับนักเรียน นักศึกษา และ /หรือเงินกู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาเอกชน โดยคิดอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าอัตรา การกู้เพื่อการพาณิชย์ เพื่อจูงใจให้ภาคเอกชนร่วมลงทุนเพื่อการศึกษา

๕) ปฏิรูประบบงบประมาณที่เปลี่ยนแปลงจากระบบแจกแจงรายการมาเป็นระบบที่มี การพิจารณาจัดสรรเงินจากผลลัพธ์ในการปฏิบัติงานเป็นเกณฑ์ และจัดระบบการติดตาม ตรวจสอบ การรายงานการบริหารการใช้งบประมาณและทรัพยากรอื่นๆ ต่อสาธารณชน

๖) กำหนดรูปแบบและวิธีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่าง เพียงพอด้วยความเสมอภาคและเป็นธรรม เพื่อสร้างความเสมอภาคในโอกาสของผู้รับบริการ การศึกษา

๗) สนับสนุนการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในกรณีที่รัฐยังคงต้องให้การสนับสนุน โดยสนับสนุนงบลงทุนในสัดส่วนที่เหมาะสม และให้สถานศึกษาจัดหางบลงทุนเพิ่มเติมตาม ศักยภาพ ทั้งนี้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาต้องจัดทำแผนระยะยาวเพื่อเสนอขอของบประมาณ

๘) กำหนดสัดส่วนในการเก็บค่าธรรมเนียมการเรียน และการที่รัฐจะให้การอุดหนุน ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ เช่น อัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลในการทำงานและให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายในการศึกษา โดยปรับเพิ่มค่าหน่วยกิตและค่าธรรมเนียมอื่นๆ ให้สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงในการจัดการศึกษา ของแต่ละสถานศึกษา

◆ สถานศึกษา

๑) จัดทำแผนบริหารการเงินของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับเป้าหมายและมาตรฐานที่ต้องการบรรลุถึงโดยมีดัชนีตัวชี้วัด และวิธีการติดตามประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาต่อไป

๒) จัดทำระบบบัญชีสถานศึกษาตามเกณฑ์พึงรับ-พึงจ่ายเพื่อแสดงผลการดำเนินงาน และแสดงฐานะทางการเงินที่ถูกต้อง และเพื่อประโยชน์ในการคำนวณต้นทุนค่าใช้จ่ายในการเรียนระดับอุดมศึกษา การสอนหรือการจัดการศึกษาต่อไป

๓) คณะกรรมการตรวจสอบของสถานศึกษาทำหน้าที่ตรวจสอบด้านการเงิน การดำเนินงาน และการประเมินผลสำเร็จของงาน ร่วมกับการตรวจสอบภายนอกจากสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน หรือผู้ตรวจสอบบัญชี ในกำกับดูแลของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน

◆ ประชาชน / องค์กรประชาคม / ภาคเอกชน

๑) จัดระบบเครือข่ายในพื้นที่เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความรู้ ความเข้าใจถึงผลประโยชน์ต่างๆ ที่เกิดจากการที่ทุกส่วนของสังคมจัดและร่วมจัดการศึกษา

๒) สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนคงยอดเงินต้นเพื่อการศึกษา (Endowment Fund) โดยระดมจากบุคคล ชุมชน สถาบัน/องค์กรต่างๆ ในสังคม หรือเงินบริจาคของวัด เป็นต้น

◆ องค์กรอิสระและองค์กรวิชาชีพ

๑) เพิ่มขีดความสามารถขององค์กรท้องถิ่นในการให้ข้อมูลและสนับสนุนทางวิชาการ แก่บุคลากรท้องถิ่น เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ การจัดสรรรายได้ และระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อใช้ในการจัดบริการทางการศึกษาของท้องถิ่น

บทที่ ๕

การบริหารแผนสู่การปฏิบัติ

แผนการศึกษาแห่งชาติเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว ๑๕ ปี (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๕๙) เพื่อการปฏิรูปการศึกษา โดยการนำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติอย่างได้ผลต่อการศึกษา และเป็นแผนชี้นำกรอบแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา แผนพัฒนาการอุดมศึกษา และแผนพัฒนาด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแผนพัฒนาระยะ ๕ ปี รวมทั้งแผนปฏิบัติการในระดับเขตพื้นที่และสถานศึกษา ที่มีรายละเอียดของแผนงานและโครงการรองรับ มีเป้าหมาย ตัวชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินงานในช่วงระยะเวลาที่กำหนด และผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อให้มีการพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกันทั้งประเทศ

ในขณะเดียวกันแผนฉบับนี้ก็มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๙) ซึ่งมีลักษณะเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะ ๕ ปี ที่ชี้นำกรอบสำหรับการดำเนินงานเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศภายใต้กรอบวิสัยทัศน์ระยะยาว ๒๐ ปี ทั้งในด้านการชี้เป้าจุดมุ่งหมาย พันธกิจ และผลลัพธ์ที่เป็นภาพความสำเร็จที่ต้องการเห็นร่วมกัน ดังนี้

- ◆ ชี้นำจุดมุ่งหมายและค่านิยมร่วม โดยมุ่งแสวงหาการพัฒนาที่ยั่งยืน และยึดมั่นการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางแบบองค์รวมบนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ◆ ชี้นำพันธกิจที่ต้องทำร่วมกันเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมาย โดยการเสริมสร้างการพัฒนาบนพื้นฐานของความสมดุล พอดี พัฒนามนุษย์รอบด้านอย่างมีดุลยภาพ สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และพัฒนาสภาวะแวดล้อมทางสังคมให้ดำรงไว้อย่างยั่งยืน เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคนและสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้
- ◆ ชี้นำผลลัพธ์ที่เป็นภาพความสำเร็จร่วมกัน คือ คนไทยเป็นคนเก่งที่ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เป็นคนดี มีคุณธรรม และมีความสุข อยู่ในสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ อันจะเป็นฐานรากนำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สามารถพึ่งตนเอง และรู้เท่าทันโลก เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณภาพ และยั่งยืน

การดำเนินการดังกล่าวที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติอย่างเร่งด่วนตามอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานให้แล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง เพื่อการบรรลุผลแห่งวัตถุประสงค์ของแผน การดำเนินการโดยความรับผิดชอบเบื้องต้นแม้จะเป็นหน้าที่ของรัฐบาลโดยตรง แต่ยังขึ้นอยู่กับหน่วยงานและสถาบันอื่น ทั้งในส่วนท้องถิ่น องค์กรประชาคม และประชาชน ที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผน

หน่วยงานซึ่งดำเนินการตามมาตรการแห่งแผนนี้ จะต้องดำเนินการด้วยความโปร่งใส มุ่งมั่นให้เกิดผลอันพึงประสงค์ต่อการพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สร้างความเชื่อมโยงระหว่างเครือข่าย องค์กร และสถาบัน มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อกันอย่าง กว้างขวาง แต่ละหน่วยงานต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน กับจะต้องสร้างกลไก ความรับผิดชอบต่อพันธกิจของหน่วยงานให้สามารถติดตามตรวจสอบได้

ประสิทธิผลของการดำเนินการในมาตรการดังกล่าวที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาตินี้ จะ มีได้แท้จริงยิ่งขึ้นหากมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมองค์กรและสถาบันให้เอื้อต่อการดำเนินการ ตามแผน อีกประการหนึ่งจะต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเชื่อ กฎ ระเบียบที่เป็นอุปสรรค เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำเนินมาตรการต่างๆ ตามแผนนี้ให้ได้

เพื่อให้ยุทธศาสตร์การดำเนินงานซึ่งกำหนดเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละ หน่วยงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ละหน่วยงานจะต้องสร้างกลไกติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินการของหน่วยงานของตน เพื่อตรวจสอบว่าเป็นไปตามมาตรการที่กำหนดไว้ในแผน นั้นหรือไม่ และการดำเนินการตามแผนนั้นเป็นไปตามเจตนารมณ์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ดังกำหนดไว้ในแผนนั้นหรือไม่ อีกทั้งจะต้องให้มีการประเมินผลการดำเนินการในแต่ละช่วงเวลา อย่างเหมาะสมอีกด้วย

โดยที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติในปัจจุบันจะเป็นหน่วยงานหนึ่งใน กระทรวงการศึกษาที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ ซึ่งจะมีผลตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยมีชื่อใหม่ว่าสภาการศึกษา และมีอำนาจหน้าที่หลักประการหนึ่งคือจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ เสนออนโยบาย แผน และ มาตรฐานการศึกษา และประเมินผลการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ **สำนักงานฯ** **แห่งนี้จึงควรมีหน่วยงานที่จะต้องบริหารแผนนี้ไปจนตลอดช่วงระยะเวลาแห่งการดำเนิน มาตรการต่างๆ ดังกำหนดไว้**

สภาการศึกษาซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการนำแผนการศึกษาแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติควร ประชาสัมพันธ์ให้ทุกหน่วยงานรับรู้ และทำความเข้าใจสาระของแผนอย่างถูกต้องชัดเจน จัดกิจกรรมเพื่อรับฟังความคิดเห็นตามกรอบการดำเนินการ และมาตรการต่างๆ ดังกำหนดไว้

ในแผนนี้ ติดตามและตรวจสอบให้การดำเนินการของแต่ละหน่วยงานเป็นไปอย่างเหมาะสม ถูกต้อง ตรงกับเจตนารมณ์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของแผน รวมทั้งให้มีการประเมินผลแผน ตามช่วงระยะเวลาอันเหมาะสมของการดำเนินการ โดยจะให้เป็นการประเมินผลภายใน หรือเป็นการประเมินผลจากภายนอกก็ได้ และอย่างน้อยควรมีการทำการประเมินผลแผน ทุกๆ ๕ ปี

ในการบริหารแผนการศึกษาแห่งชาติ ดังกำหนดไว้นี้ หรือที่มีนอกเหนือจากนี้ สภา การศึกษาควรมีการจัดการบริหารภายในองค์กรให้มีหน่วยงานเฉพาะขึ้นมาตามความ เหมาะสมเพื่อบริหารแผนนี้ให้ลุล่วง ประสบผลสำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนด และดำเนินการ ปรับปรุง แผนเดิม หรือร่างแผนขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่องต่อไปภายหลังจากแผนนี้เสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว

เพื่อให้การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการติดตามผล เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม จึงได้กำหนดเป้าหมาย กรอบการดำเนินงาน และยุทธศาสตร์การ ดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

เป้าหมาย

แผนการศึกษาแห่งชาติ ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติตามช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยสามารถวัดและประเมินผลสำเร็จได้อย่างชัดเจน

กรอบการดำเนินงาน

๑) เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ เป้าหมาย และกรอบการดำเนินงานของแผน ให้กับทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องในการนำแผนการศึกษา แห่งชาติสู่การปฏิบัติ เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนและตรงกัน

๒) กำหนดภารกิจ เกณฑ์มาตรฐานงาน และการมอบหมายงานแก่องค์กรในเครือข่าย ความรับผิดชอบในโครงสร้างการบริหารแผนที่ชัดเจน

๓) ส่งเสริมและสนับสนุนสมรรถนะและศักยภาพขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการนำ แผนการศึกษาแห่งชาติสู่การปฏิบัติ

๔) กำกับ ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการนำแผนการศึกษาแห่งชาติสู่การปฏิบัติ ด้วยกลไกและวิธีการที่ไม่ซับซ้อน ยุ่งยาก และมุ่งนำผลการกำกับ ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลมาปรับปรุงการปฏิบัติงาน และแก้ไขปัญหาคือในกระบวนการนำแผนสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการจูงใจและเสริมแรงผู้ปฏิบัติ

๕) องค์กรทั้งภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่นถือเป็น พันธกิจผูกพันอย่างต่อเนื่องที่จะต้องให้การสนับสนุนกระบวนการนำแผนสู่การปฏิบัติ

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

ระดับราชการในส่วนกลาง

◆ การจัดเตรียมและพัฒนากลไกการนำแผนการศึกษาแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติ

๑) กำหนดมาตรการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความสามารถในการนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) กำหนดกลไกประสานแผนด้านต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กระบวนการจัดการด้วยพื้นที่กับภารกิจของหน่วยงานและการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อความสอดคล้องกันของแผนงาน แผนเงิน และแผนคน และขจัดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงานตามแผน

๓) ให้หน่วยงานบริหารแผนดำเนินการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสาระของแผน และประสานให้มีการจัดทำนโยบายและแผนกับหน่วยงานในส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น ทั้งที่เป็นแผนพัฒนาระยะ ๕ ปี และแผนปฏิบัติการในระดับเขตพื้นที่ ท้องถิ่น และสถานศึกษา เพื่อให้มีความสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ

๔) ปรับระบบการจัดสรรงบประมาณที่เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ และเน้นผลลัพธ์ของงานทั้งในด้านปริมาณ คุณภาพ และผลผลิตภาพ

๕) ปรับปรุง และแก้ไขกฎหมายและกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการนำแผนไปปฏิบัติ เพื่อให้การดำเนินงานมีความโปร่งใส เป็นที่เข้าใจของผู้ปฏิบัติและผู้ที่เกี่ยวข้อง และลดขั้นตอนของกระบวนการทำงานให้รวดเร็วขึ้น

◆ การจัดทำกรอบและแนวปฏิบัติของแผน

๑) ระดมสรรพกำลังของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการแปลงแผนสู่การปฏิบัติทุกขั้นตอน โดยให้มีการเรียนรู้แผนและบูรณาการความคิดเพื่อจัดทำกรอบของแผนร่วมกัน

๒) สร้างกรอบแนวคิดและหลักการในการจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการของหน่วยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้มีการดำเนินการเพื่อทำความตกลงร่วมกันของบุคคล /องค์กรที่เกี่ยวข้อง

๓) จัดทำกรอบและหลักเกณฑ์การแปลงแผนสู่การปฏิบัติ เพื่อให้แผนงาน แผนคน และแผนเงิน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินงานที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ

๔) ระบุองค์กรที่รับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการเฉพาะด้าน ตามภาระรับผิดชอบและนำแผนสู่การปฏิบัติ

◆ การส่งเสริมการจัดทำแผนพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม รวมทั้งแผนปฏิบัติการในระดับพื้นที่ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ

๑) กำหนดหลักเกณฑ์เบื้องต้นสำหรับการพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาระยะ ๕ ปีและแผนปฏิบัติการในระดับเขตพื้นที่และสถานศึกษาให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ และสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาระยะ ๕ ปี และแผนปฏิบัติการของหน่วยงานที่มีแผนงานและโครงการรองรับ มีเกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จ และแนวทางกำกับติดตาม ประเมินผลแผน รวมทั้งกำหนดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน

๓) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการบริหารแผนและนำแผนสู่การปฏิบัติ ในลักษณะที่เป็นองค์รวมที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง โดยหลักการยึดพื้นที่ ภารกิจ และการมีส่วนร่วมจากประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการประสานและการทำงานในแนวราบระหว่างหน่วยงาน

◆ การพัฒนาระบบและกลไกการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล

๑) ส่งเสริมการจัดทำฐานข้อมูลทุกระดับที่จำเป็นต้องใช้ในกระบวนการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลแผนทั้งระบบ โดยส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาระบบโครงข่าย ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงกันได้

๒) พัฒนาตัวชี้วัดผลสำเร็จการดำเนินงานตามแผน ทั้งในส่วนที่เป็นปัจจัยตัวบ่งชี้ กระบวนการ และผลลัพธ์ ทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ และผลิตภาพ โดยการดำเนินงานร่วมกัน ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานระดับนโยบายในส่วนกลางและหน่วยปฏิบัติในเขตพื้นที่ เพื่อให้สามารถนำตัวชี้วัดผลสำเร็จดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการสร้างแบบวัดและประเมินผล สำเร็จของแผนงานและโครงการในความรับผิดชอบต่อไป

๓) จัดระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการทำงานให้เป็น มาตรฐานเดียวกัน และเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย และสามารถนำผลจากการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล มาเป็นแนวทางในการปรับปรุง หรือปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการ อย่างสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการนำไปปฏิบัติ

๔) เสริมสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องการติดตามและประเมินผลแผนให้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ โดยใช้กระบวนการฝึกอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ร่วมกัน

◆ การประเมินผลแผน

๑) การประเมินผลขั้นเตรียมความพร้อม ได้แก่ การประเมินผลความเข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และสาระของแผนของผู้ที่เกี่ยวข้อง การประเมินความพร้อมขององค์กรและกลไก ต่างๆ ตามโครงสร้างการบริหารแผน เช่น ระบบการสื่อสารภายใน/ ภายนอก การประชาสัมพันธ์ ระบบและกลไกการประสานงานระหว่างองค์กรที่ร่วมรับผิดชอบแผน การประเมินศักยภาพ และความสามารถขององค์กรที่นำแผนสู่การปฏิบัติ การประเมินระบบการกำกับ ตรวจสอบ บงประมาณ และการสนับสนุน เพื่อทราบปัญหาด้านความพร้อมและแสวงหาข้อเสนอแนะ เพื่อการแก้ไข

๒) ประเมินกระบวนการปฏิบัติของแผน ได้แก่ การประเมินกระบวนการจัดทำกรอบ และแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ ประเมินการทำงานของกลไกต่างๆ ใน

กระบวนการของแผน เช่น กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้นำชุมชน องค์กรเอกชน และประเมินทุกส่วนในกระบวนการนำแผนสู่การปฏิบัติ โดยมุ่งนำผลการประเมินไปปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานของแผน

๓) ประเมินผลผลิต ผลลัพธ์ และผลประโยชน์ของแผนที่ส่งไปยังกลุ่มเป้าหมายคือ ประชาชนว่าผลของการนำแผนสู่การปฏิบัติเป็นไปตามเจตนารมณ์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติมากน้อยเพียงใด

๔) ให้องค์กรกลางเป็นผู้ทำการประเมินผลโดยตรง โดยประชาชน ประชาคม และบุคลากรภายนอกองค์กรเป็นผู้ให้ข้อมูลการประเมิน

ระดับองค์กรปฏิบัติในท้องถิ่น

◆ การจัดเตรียมและพัฒนากลไกการนำแผนการศึกษาแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติ

๑) กำหนดกลไกการประสานแผนร่วมกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยจัดให้มีองค์กรทำหน้าที่ในการประสานแผนด้านต่างๆ และทำหน้าที่รับผิดชอบการบริหารแผนในเขตพื้นที่

๒) ติดตาม เสนอแนะการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการนำแผนสู่การปฏิบัติ

๓) ติดตามและเสนอแนะการปรับระบบการจัดสรรงบประมาณของแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ ที่เน้นผลลัพธ์ของงานในด้านปริมาณ คุณภาพ และผลผลิต

๔) ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในกระบวนการของแผนให้กับเจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกระดับทั้งด้านการบริหารแผนและการนำแผนสู่การปฏิบัติ

๕) พัฒนาระบบการสื่อสารภายในเขตพื้นที่ เพื่อให้ทุกฝ่ายที่รับผิดชอบการนำแผนไปปฏิบัติมีความเข้าใจในสาระของแผนอย่างชัดเจนและสอดคล้องกัน โดยจัดให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์แผนในระดับเขตพื้นที่ ทำหน้าที่วางเครือข่ายข้อมูลข่าวสารเพื่อแลกเปลี่ยนและเผยแพร่ภายใน และระหว่างองค์กรให้มีความถูกต้อง คล่องตัว และรวดเร็ว

๖) กำหนดแนวทางการประชาสัมพันธ์ให้ทุกองค์กรในเขตพื้นที่รับรู้ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการนำแผนสู่การปฏิบัติผ่านสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

๗) กำหนดภารกิจของงาน เกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติงาน กำหนดกรอบงาน เพื่อให้ทุกฝ่ายที่ร่วมรับผิดชอบได้เข้าใจอย่างชัดเจน

๘) กำหนดรูปแบบและวิธีการกำกับ ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานที่ไม่ซับซ้อน เพื่อนำผลไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติ และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบได้โดยง่าย

◆ การจัดทำกรอบและแนวปฏิบัติของแผน

๑) จัดให้มีการเรียนรู้กระบวนการของแผนร่วมกันของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องในระดับเขตพื้นที่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการจัดทำกรอบแนวปฏิบัติของแผน

๒) ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในระดับเขตพื้นที่ร่วมกันสร้างกรอบความคิดและหลักการในการกำหนดแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชน

๓) ระบุองค์กรที่รับผิดชอบจัดทำและนำแผนปฏิบัติการสู่การปฏิบัติ

◆ การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล

๑) ให้มีองค์กรในเขตพื้นที่ทำหน้าที่สร้างแบบวัดและแบบประเมินผลสำเร็จของแผนงานและโครงการ โดยนำตัวชี้วัดผลสำเร็จจากส่วนกลางที่ได้กำหนดไว้ร่วมกันมาประยุกต์ใช้ในการสร้างแบบวัดและแบบประเมินผลสำเร็จของแผนงานและโครงการ

๒) ประยุกต์และพัฒนาฐานข้อมูลในระดับเขตพื้นที่ให้สามารถเชื่อมโยงและใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓) นำผลการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล มาใช้ในการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินการให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการนำแผนสู่การปฏิบัติ

๔) มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ปัญหา ประสพการณ์ และแนวปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างองค์กรและหน่วยงานที่ร่วมรับผิดชอบทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

๕) สนับสนุนให้ประชาชน ประชาคม และบุคคลภายนอกมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการนำแผนสู่การปฏิบัติ

๖) ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารแผนระดับเขตพื้นที่รายงานผลการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลแผนให้หน่วยงานต้นสังกัด และสาธารณชนทราบ เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

๗) ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารแผนระดับเขตพื้นที่ สร้างแรงจูงใจในการนำแผนสู่การปฏิบัติ เช่น การให้รางวัล การออกตรวจเยี่ยม การให้เกียรติยกย่องผู้ปฏิบัติงาน หรือหน่วยงานที่มีผลงานดีเด่น เป็นต้น

๘) ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารแผนระดับเขตพื้นที่ จัดทำและเผยแพร่ข่าวสาร การนำแผนสู่การปฏิบัติ ผ่านสื่อมวลชน สื่อพื้นบ้าน และสื่อทุกประเภทในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

การบริหารแผนและการดำเนินการตามมาตรการต่างๆ ดังกำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ มีความจริงอยู่ว่าทรัพยากรด้านการเงินงบประมาณ และบุคลากรไม่เพียงพอเพียงต่อการดำเนินการให้บรรลุผลและมีความต่อเนื่องสมบูรณ์ การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาจึงมีความจำเป็นยิ่ง และต้องเป็นพันธกิจใน**เจตนารมณ์ทางการเมืองของผู้นำองค์กรในทุกระดับ** ที่จะแสวงหาทรัพยากรทั้งด้านการเงินและบุคลากรเพื่อพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมของประเทศ

จากแนวความคิดที่มุ่งจัดการศึกษาให้แก่ทุกคน และให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วย การบริหารและการดำเนินการตามมาตรการเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ นี้ จึงมีความจำเป็นในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาจากทุกส่วนเท่าที่จะทำได้ในมาตรการอันเหมาะสมที่แต่ละองค์กรในแต่ละระดับจะกำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติการของหน่วยงานของตน โดยดำเนินการตามสภาพความเป็นจริง ความพร้อม และความเป็นไปได้ในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา และการดำเนินการตามมาตรการของแผน

รัฐบาลมีความรับผิดชอบในเบื้องต้นที่ควรจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาให้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔.๕ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ สำหรับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรประชาคม ควรต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่สัดส่วนงบประมาณเพื่อการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของตน ควรจัดสรรทรัพยากรอย่างพอเพียงให้กับกลไกในการปฏิบัติงานการดำเนินการตามแผน และการติดตามตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผน

ควรมีการเร่งรัด ส่งเสริมองค์กรประชาคม ภาคเอกชน และองค์กรที่ดำรงอยู่ในสังคมประชาธรรมให้มีความสนใจเป็นพิเศษในการจัดสรรทรัพยากรอันจำเป็นแก่การดำเนินการตามแผนนี้ รัฐบาลควรต้องสร้างบรรยากาศแห่งการสนับสนุนให้เกิดการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม โดยองค์กรประชาคมต่างๆ ภาคเอกชน และองค์กรส่วนอื่นๆ ในสังคม องค์กรในภาคต่างๆ เหล่านี้ควรได้รับการสนับสนุนให้มีความเข้มแข็ง และสามารถช่วยระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

เพื่อที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของแผนการศึกษาแห่งชาติ นี้ มีความจำเป็นที่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องจัดให้มีการทบทวน ปรับมาตรการ และสร้างกระบวนการที่ใหม่หากจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงให้เกิดความเหมาะสมต่อการดำเนินการตามมาตรการของแผนนี้

การทบทวนนโยบาย โครงการ มาตรการต่างๆ รวมถึงงบประมาณและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้การดำเนินการตามมาตรการของแผนนี้มีสัมฤทธิ์ผลดีที่สุด และมีประสิทธิภาพดีที่สุดในการใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม อันจะเป็นแก่นหลักซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของกระบวนการพัฒนา มุ่งเน้นให้คนไทยรู้จักวิถีคิด วิเคราะห์ มีจิตใจดีงาม รักษาวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าให้สืบสานยาวนาน และมุ่งเน้นการพัฒนาการศึกษาให้เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนแก่ประเทศชาติและประชาชนไทย เพื่อความมั่นคง ก้าวหน้า มีคุณภาพเหมาะสมกับส่วนต่างๆ ของสังคม เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมमानฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. **วัฒนธรรม อารยธรรม ภูมิปัญญา และเทคโนโลยี**. กรุงเทพฯ : บริษัท มีดี เนตเวิร์ก จำกัด, ๒๕๔๒.
- กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานปลัดกระทรวง. **เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการจัดทำแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙)**. ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพฯ ฯ, ๒๕๔๓.
- กล้า ทองขาว. **ยุทธศาสตร์การนำแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๔.
- การศึกษาไทย **สู่ยุคสมัย ๒๐๐๐**. หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ นายสุรเจตน์ เนติลักษณะนิพนธ์. ๒๕๔๑.
- เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์. **แนวคิดและกระบวนการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ : บริษัท เค.อาร์. พับลิชชิง จำกัด, ๒๕๔๔.
- คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒**, ๒๕๔๓.
- คณะอนุกรรมการปฏิรูปการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ และคณะกรรมการพิจารณาจัดทำร่างพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา. **การปฏิรูปการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ. (กรอบแนวคิดประกอบการจัดทำร่างพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา)** เสนอต่อคณะกรรมการบริหารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา. ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๔๓.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. **รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เรื่อง ทรัพยากรเพื่อการศึกษา**. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : บริษัท ที พี พรินท์ จำกัด, ๒๕๔๑.
- ดิเรก พรสีมา. **รายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนาวิชาชีพครู**. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ๒๕๔๑.
- คณะศึกษา “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์” . ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน). **ความฝันของแผ่นดิน**. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ตะวันออก จำกัด (มหาชน) ตุลาคม ๒๕๓๙.

ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์. **ความสัมพันธ์ของแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม
แห่งชาติกับแผนที่เกี่ยวข้อง.** กรุงเทพฯ : บริษัท เค.อาร์.พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๔.

_____ . **ยุทธศาสตร์สร้างสรรค์พลังแผ่นดินเพื่อการพัฒนาประเทศ.** กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๔.

พิณสุดา สิริธวัชศรี. **รายงานการวิจัยประกอบร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เรื่อง
การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา.** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
กรุงเทพฯ : บริษัท เซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด , ๒๕๔๑.

มูลนิธิบัณฑิตยสภาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. **ร่าง รายงานยุทธศาสตร์การ
พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้านการพัฒนากำลังคนทางวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี.** กรกฎาคม ๒๕๔๓.

รุ่ง แก้วแดง. **การศึกษาไทยในเวทีโลก.** รวมบทความทางการศึกษาในรอบปี พ.ศ. ๒๕๔๐-
๒๕๔๑ สำนักนายกรัฐมนตรี. ตุลาคม ๒๕๔๑.

_____ . **รัฐธรรมนูญกับการศึกษาของชาติ.** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

วีรนุช ปิณฑวนิช. “ทุกโภชนาการในเด็กวัยเรียน” **สานปฏิรูป,** ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒๒ เดือน
มกราคม, ๒๕๔๓.

ศิริชัย กาญจนวาสี. **รายงานการวิจัย เรื่อง การประเมินการเรียนรู้ : ข้อเสนอแนะเชิง
นโยบาย.** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์
พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๓.

สมาคมนักเรียนทุนรัฐบาลไทย. **เอกสารวิสัยทัศน์และด้านวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี-
สิ่งแวดล้อม-โทรคมนาคม-พลังงาน.** เอกสารประกอบการสัมมนา วันที่ ๒๔
เมษายน ๒๕๓๘ ณ โรงแรมอโนมา.

_____ . **วิสัยทัศน์ประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์ตะวันออกจำกัด (มหาชน),
๒๕๔๐.

สุนัน อมรวิวัฒน์. **การบรรยายในการประชุมปฏิบัติการโครงการการเรียนรู้ เรื่อง “พระ
มหาชนก” เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสเฉลิม
พระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ.** ๒๕๔๒. (เอกสารอัดสำเนา)

_____ . **การอภิปรายเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามรอยพระยุคลบาท :**
๒๕๔๓. (เอกสารอัดสำเนา)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการประชุมสัมมนาเพื่อพิจารณา
รายงานการวิจัย เรื่อง นโยบายการผลิตและการพัฒนาครู. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วน
จำกัด วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น, ๒๕๔๓.

_____. รายงานสถิติศาสนาของประเทศไทย ปี ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด
บางกอกบลิ๊อก, ๒๕๔๓.

_____. รายงานสภาพการศึกษาของประเทศไทย ปี ๒๕๔๒. บริษัท พริกหวาน
กราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๓.

_____. สารสำคัญของนโยบายการผลิตและการพัฒนาครู. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี
จำกัด, ๒๕๔๓.

_____. องค์ความรู้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้มีความต้องการการศึกษา
พิเศษ. โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพฯ ฯ. ๒๕๔๓. (เอกสารอัดสำเนา)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาสื่อสารมวลชน
เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม เพื่อการพัฒนาคนและสังคม (พ.ศ.
๒๕๔๒-๒๕๕๑). ๒๕๔๒.

_____. รายงานผลการระดมความคิดกรอบวิสัยทัศน์และทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับ
ที่ ๙ ระดับจังหวัดและอนุภาคทั่วประเทศ.

_____. ร่างกรอบวิสัยทัศน์ และทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙. เอกสารฉบับปรับปรุง
ตามมติกรรมการ สศช. วันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๔๓ เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา,
กรกฎาคม ๒๕๔๓.

_____. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๙).
[http : //www.nesdb.go.th](http://www.nesdb.go.th).

และกระทรวงศึกษาธิการ. ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด,
๒๕๔๓.

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. สรุปย่อรายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย
๒๕๔๒, ๒๕๔๒.

คณะอนุกรรมการอำนวยการ จัดทำแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ

๑. ศ.ดร.สีปพนนท์ เกตุทัต	ประธานอนุกรรมการ
๒. ศ.ดร.วิจิตร ศรีสอาน	รองประธานอนุกรรมการ
๓. ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช	อนุกรรมการ
๔. นายเกียรติชัย พงษ์พาณิชย์	อนุกรรมการ
๕. ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	อนุกรรมการ
๖. ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย	อนุกรรมการ
๗. เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๘. ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ	อนุกรรมการ
๙. ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง	อนุกรรมการ
๑๐. เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๑๑. รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ดร.สิริพร บุญญานันต์)	อนุกรรมการและ เลขานุการ
๑๒. เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (นางสาวสุรางค์ วีรกิจพาณิชย์)	อนุกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ
๑๓. เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (นางสาวนงลักษณ์ พหลเวชช์)	อนุกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ

หน้าที่ของคณะอนุกรรมการ

๑. ให้คำปรึกษา เสนอแนะ และกำหนดกรอบแนวคิด หลักการ เป้าประสงค์ และประเด็นหลักของแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ

๒. พิจารณากำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ดัชนี และตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรมความสำเร็จของการนำไปปฏิบัติ

๓. อำนวยการและกำกับกรดำเนินงานจัดทำแผน รวมทั้งพิจารณาเสนอแต่งตั้งคณะทำงานตามความเหมาะสม

เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรของชาติให้คุ้มค่า
หากท่านไม่ใช้น้ำส้วมเล่มนี้แล้ว
โปรดมอบให้ผู้อื่นนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป